פרשת **וישב** תשפ"ב לפ"ק | גליון תתתכ"ה שנה כ"ד

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

להעלות נר תמיד

ימי החנוכה נקראים בפי כל ימי האורה, הנסים של ימי החנוכה היא באור, ומצוותיה באור, "מוסיף והולך" תוכו רצוף אהבה בחיבה מיוחדת מאת קודשא בריך הוא לעמו ישראל בנסו המיוחד, אשר ראשיתו נעוץ באור הגנוז בשחר הבריאה, וסופו בהפציע אור הגאולה באחרית הימים, אורות אלו סובבים ומקיפים את ישראל עם קדושים, בעת אשר כל כוחות הרע והטומאה חברו יחדיו לכבות נר ישראל להחשיך עיניהם ולהעפיל נשמותיהם, אכן יוצר אור ובורא חושך הגיה עליהם זהרו והוציאם מאפילה לאורה.

ברם, כאשר עינינו לנוכח יביטו בדברי חכז"ל וספרי הקודש נראה שע"י הנס חנוכה ירדו לישראל תרי גווני ישועות והשפעות, האחד על אתרא הדין ע"י כהניך הקדושים, אבל העיקר אשר זכו אז, היא לעתיד לבא, דעי"כ זכו אז כלל ישראל כולו למצות נר חנוכה אשר כוחה יפה להביא אורו של מלך המשיח, ע"ד שאמרו חז"ל (ויק"ר פ"ב ל"א) שבזכות מצות הדלקת המנורה שכתוב בה להעלות נר תמיד יזכו להקביל פני נרו של מלך המשיח.

ובזה מוסיף והולך מרן רביה"ק זי"ע בספה"ק דברי יואל, כי גם באלו הימים ימי אופל וחושך כשעדיין ישראל כבושים בגולה מ"מ בזכות ימי החנוכה "עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה" דגם במצבינו הקשה והמר דאכתי עבדי אנן ג"כ נשפע לנו באלו הימים תשועה גדולה ופורקן מהארת הנס חנוכה, ולזה ממשיך ואומר ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, שירד להם ישועה לישראל גם על זמן הזה כשעם ישראל עוד בעת צרתם, וג"כ נשפע לנו השפעה גדולה מהארת ימי החנוכה.

אבל אם נחשוב חשבונו של עולם, ראה נראה כי אותה שלהבת אור אשר בקעה ועלה מתוככי החשיכה בימים ההם, כך עולים ומבהיקים הם ימי החנוכה מבינות לימי החולין של השנה כולה, **וכדמתאמרי משמי' דהגה"ק מסאכטשוב זי"ע דלהכי אחרי אשר עם ישראל יוצא מימי החנוכה לשאר ימות השנה, אין מבדילין אחריה בהבדלה כבשאר מועדים לשמחה, כי ימי הזוהר האלו נמשכים ועולים באורותיה האלוקיות, ושפע אלוקי המורעף עלינו ממרומים בימי האור האלו, צועד עמנו על הימים הרחוקים כשצועדים אנו בימים ימימה בצעדי ערפל וחושך, אז נוצץ ומאיר אור החנוכה עלינו. וכשאנו יוצאים ממנה, השלהבת עולה מאליה ואישה ריח ניחוח לה בקיום נצחי,** ובכח סגולת נרות החנוכה נילך וניסע לקראת ימי החולין ימים הבאים לקראתינו בימות השנה, וכאמור לאורו נסע ונלך לקראת משיח צדקינו ומלכינו מרן רבינו הגה"ק שליט"א בראשינו בב"א.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים - לקיטת תמרים ..... ב
קדו"ש יצ"ר כ"ו ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
חוקים להורותם ..... ו
פינת קדרת ..... ז
לוח ההילולא ..... ח
דבר בעתו ..... ט
נועם שבתי ..... י
למען ציון לא אחשה ..... יא
משולחן מלכים ..... יב
דברי תורה קודש ..... יג

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

כל אחד מהשבטים החזיק עצמו קטן מיוסף, רק שלא יכלו להשלים עמו כיון שהיה בזה פגיעה בשאר האחים

ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום. יש לדייק בלשון **"מכל אחיו"**, דלכאורה היה לו לומר 'מכל בניו' כמו שאמר בפסוק שלפניו: **"וישראל אהב את יוסף מכל בניו"**, ובכלל היה די באומרו: 'ויראו אחיו כן וישנאו אותו'. ויש לומר, דהנה **ידוע "מפי ספרים וופרים שכל אחד צריך להחזיק את עצמו שפל ונבזה מחבירו, ומסתמא בני יעקב קיימו זאת.** ולפי זה צריך לומר שקנאת כל אחד מהאחים ליוסף **לא היה עבור עצמו כי אם עבור שאר אחיו.** וזהו: **'מכל אחיו'**, שעל זה היה השנאה, משום **שיעקב מחזיק את יוסף בגדר מדריגה גדולה ומעלה, יותר מכל אחיו.** אבל כל אחד מהאחים בודאי היה שפל ונבזה בעיני עצמו, והיה מחזיק את יוסף במעלה ובמדרגה יותר ממנו. וזהו שאמרו: **'ולא יכלו דברו לשלום'** מלשון: 'ידבר עמים תחתינו' שהוא לשון הכנעה. והיינו שלא יכלו להכניע את עצמם לשלום, כי שנאתם לא היה מרוב גאותם בעצמם, כי אם עבור שאר אחיהם כנ"ל".

משמרת איתמר

וישבו לאכול לחם, כדי לשכך כעסם, וישפטו בצדק

וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה וגו'. מעשה השבטים, שבטי י"ה, עם אחיהם יוסף, לזר יחשב בשכל האנושי, והגם שכל זה מאת הש"י היתה נסיבה, אעפ"כ צריך למצוא בסברתם איזה טעם על פי פשוטו. "וי"ל הטעם, להיות שראו שהוציא את דבתם רעה, סברו שגם הוא דמיון עשו וישמעאל, ועדיין לא פסקה זוהמא מאביהם מחטאו של אדם, כמו באברהם ויצחק, כנודע (ליקו"ת להאר"י דף מ"ד, והיינו שלא ידעו כי יעקב 'מיטתו שלימה') **אבל הדבר היא לזר מאוד,** לו יהיה כדבריהם, **איך יערב לחם לאכול בעת אשר הבן יקיר מתמרמר וצועק ובוכה מתוך הבור, ואפי' הרוגי בי"ד שהבי"ד המיתוהו בד"ת, נצטוו שלא לאכול על הדם** (פוי"ק יד:)

ונ"ל דהכתוב מספר בזה רוב צדקתם, להיות דהם בעצמם תמהו על הדבר, איך יש להם אבירות לב עליו כל כך, ולא נתפעלו מצעקתו ותחנוניו ואינם חוששים לצרת אביהם, והכל כמישור לפניהם, **וחשבו דלמא הם בכעס מחמת הרעבון, כנודע הדבר כשהאדם רעב הוא בכעס,** וכשמסעד לבו, לבו שמח ומרחם ביותר ואינו מתאכזר כ"כ, כמד"א (ירמיה מד, יז) 'ונשבע לחם ונהיה טובים כו'. **וכן קבלנו ממרן הקדוש מוה"ר רבי מנחם מנדל ז"ל מ"כ ברימנאב, שכבוא האדם מהדרך, יראה שלא לבא לביתו ברעבונו, בכדי שלא יתכעס על אנשי ביתו.** כל זה גם הם חשבו למשפט, דלמא אכזריותם וכעסם הוא מחמת שאינם בטוב לב מחמת הרעבון, על כן: **'וישבו לאכל לחם'** לנסיון, דילמא אחר שייטיבו לבם תשכך כעסם מעליו. והנה מאת ה' היתה נסיבה ותהי להיפך: **'והנה ארחת ישמעאלים'** וכו', שכבר כתבנו שסברתם היה שהוא זוהמת אביהם דמיון עשו וישמעאל, וכאשר ראו שהנה ארחת ישמעאלים באה המה ראו כן תמהו, מה זאת עשה אלקים לנו, אך הוא להורות להזכירנו שסברותינו אמת, על כן חשבו ימצא מין את מינו, ובאמת מאת ה' היתה זאת כידוע.

אגרא דכלה

מיאון בלא טעם, העצה להתגבר על היצר הרע

וימאן ויאמר אל אשת אדוניו וגו'. איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך וגו' ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים. תיבת **"וימאן"** מוטעם בנגינת שלשלת הנקראת בשלש תנועות, **"לרמז כי אם בא ח"ו לנסיון כזה, יתחזק נגד היצה"ר באמונה לבד, שמאמין בחשי"ת שאסור לעבור נגד מצות הבורא, ולא יבקש לעצמו טעמים על האיסור, כדי שלא יתגבר היצה"ר עליו לבטל טעמים שלו ח"ו.** ורומז על זה השלשלת שנקרא בג' תנועות, שיגמור בדעתו ובמחשבתו בהסכמה גמורה וחלוטה: **איני רוצה ואיני רוצה, ואיני רוצה, לעבור העבירה ח"ו בשום אופן.** ולזאת תיבת **'וימאן'** אותיות **'ויאמן'**, שבאמונה לבד צריך להתחזק נגד היצה"ר בלא שום טעם". אולם אחר שמנוי וגמור אצלו לבל יעבור על רצונו ית"ש, או אז יכול לבקש טעם על האיסור. ובזה יובן למה הקדים לומר **"ויאמן"** ואח"כ כתיב **"ויאמר"**, ולכאורה הול"ל תיכף: ויאמר וגו'. כי רק אחר שנגמר הדבר בלבו שלא יעבור עבירה בשום אופן שבעולם "וימאן" אז אמר טעם על האיסור: **"ויאמר אל אשת אדוניו וגו' ולא חשך ממני מאומה וגו' ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים".**

דברי יחזקאל

(וראה עד"ז **אור יצחק** – ראדוויל, **ואגרא דכלה** בפרשתן)

"שם שמים שגור בפיו" שתולה בו ההצלחה

וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו. פירש"י: **"כי ה' אתו שם שמים שגור בפיו".** והוא תמוה, הרי מפורש בכתוב: "וירא אדוניו כי ה' אתו" משום "וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו", **ולמה אם כן צריך להוסיף טעם משום ש"שם שמים שגור בפיו".** אלא, דלכאורה לא מובן הטעם המפורש בפסוק, כי מה ראיה יש מההצלחה שה' אתו, הלא גם דרך רשעים צלחה בעושר מצד הסט"א, כמו שנאמר "בפרוח רשעים כמו עשב" וגו'. אלא על כרחך צריך לפרש: וכל אשר הוא עושה "ה' מצליח בידו", **רוצה לומר, כל אשר עשה והצליח לא אמר 'כוחי ועוצם ידי עשה לי', רק ה' הוא שהצליח בידי.** וזוהי כוונת רש"י: **"וירא כי ה' אתו שם שמים שגור בפיו", היינו, שבכל דבר ודבר אשר עשה היה שגור בפיו: ה' מצליח בידי,** כאמור.

דברי ישראל

זהרורי אורה
מספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים רפוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

תורה עם הכנת הלב ולא "מצות אנשים מלומדה"

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. יש לרמז כאן כו' אם אין עושה עצמו כלי מוכן בדעה שלימה ובהכנה מתוקנת קודם כל דבר מצוה, הן בתורה והן בתפלה, לא נחשב זאת רק כמעשה בהמה", וכמו שפירש אאמו"ר (הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב) **זצ"ל עה"פ** (שה"ש א, ח): "**אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן**", פירוש, "אם לא תדעי לך" אם כל עשייתך אינה בדעת, אזי אינה חשובה היא כי אם בבחינת "צאי לך בעקבי הצאן" כמי שאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. וידוע ש'יעקב' רומז למדרגה פחותה, מלשון עקב, ו'ישראל' למדרגה נעלה (זוה"ג עג.). וזהו: "**וישב יעקב**" מדריגה פחותה "**בארץ מגורי אביו**", שמקיים המצוות בדרך "אוחז מעשה אבותיו בידו", ולכן אין רצונו נחשב לטוב, אלא "**בארץ כנען**" רצון גרוע, ד'ארץ' הוא לשון רצון [כמאמרם ז"ל (בר"ר ה, ח): "למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה (ע"ז זוה"א יב.)], ו'כנען' היא מדריגה הפחותה (ע"ז זוה"א עג.), "**רק עיקר שצריך האדם לעשות כל עניניו בהכנה רבה ובדעה מיושבת, ואז היא עבודה המתוקנת הראויה לעבודתו ית"ש**".

אמרי נועם (שער"ש)

[וכדאי' בצעטיל קטן מהרבי ר' אלימלך זי"ע שיאמר תמיד קודם הלימוד 'הנני רוצה ללמוד כדי שיביאני התלמוד לידי מעשה ולידי מדות ישרות ולידי ידיעת התורה, לשם יחוד קוב"ה ושכינתי' בדחו"ר וגו' ויהי רצון שתזכך רוחינו ונפשינו ויהי נועם וגו']

המקטין עצמו תורתו משתמרת

כי בן זקונים הוא לו. במסורה יש שנים: "**כי בן זקונים הוא לו**", ואידך: "**וילד זקונים קטן**" (לקמן מד, כ). אפשר לפרש על דרך דאיתא (פסחים סו:) **שכל המתיהר אם חכם הוא, חכמתו מסתלקת ממנו.** וזהו שאמר: "**כי בן זקונים הוא לו**" שכל מה שלמד יעקב משם ועבר מסר לו (כמ"ש רש"י כאן מבר"ר פד, ח) ובכך נעשה "**בר חכים**" כמו שתרגם אונקלוס. ברם, מה שנשארה התורה עמו ולא נשתכחה ממנו, זה היה מחמת שהקטין עצמו ולא התייהר בתורתו. וזהו: "**וילד זקונים – קטן**", פירוש **מה שנשאר 'בן זקונים' וכבר חכים ותלמודו התקיים בידו, משום שהיה "קטן" מקטין עצמו.**

ברית אברם

השכינה מחזרת על פתחי תורה, להשיב נפשה כב"ש

ותתעלף ותשב בפתח עינים. למשל החולה שהוא חלש מאד ומריחים לו ריח בשמים למען לא יתעלף. **כן השכינה בגלות המר הזה כביכול מתעלפת ואנו נותנים לה ריח ניחוח בתפלתינו ובתורתינו הקדושה,** וזהו 'ותתעלף, **ותשב בפתח עינים**' דהיינו שהיא מהזרת תמיד על לומדי תורה לשמה, וזהו רמז עינים שהם לומדי תורה הנקראים עיני העדה, **והיא יושבת בפתחיהם לקבל ריח ניחוח להשיב את נפשה כביכול ע"י תורתם לשמה ליחד קוב"ה ושכינתיה.**

נועם אלימלך

תפילה

כשיש לו קושי ובושה ומתגבר על המניעות ומתפלל בכח והרמת הקול משבר הדינים ובוקע כל האוירים

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען וגו'. ע"ד ששמעתי ממורי כי אדם השלם אם יזדמן לו איזה ביטול תורה ותפלה יש לו להבין שגם זה הוא ידו ית' שדוחה אותו כדי שיתקרב יותר בסוד שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני ודפח"ח, ובזה יובן '**וישב יעקב בארץ מגורי אביו**', שנתיישב יעקב ליתן דעת גם בארץ מגורי אביו [דהיינו בחי'] שמאלו תחת לראשי כשהי' לו ביטול תורה ותפלה שזה הוא ידו ית' כדי שיתקרב ויימינו תחבקני, ואז נקרא "**ארץ כנען**" שנכנע הגבורה ונמתק והבן וכו'. והעולה כי ע"י הכח בכל רמ"ח איבריו כו' ניצול מגיהנם והכי נמי בדיבור שהוא בהכרזה ובכח, משא"כ אמירה בחשאי שהדיבור בגלות להתפלל בכח ובהרמת קול, כאשר כל אחד בוש מחבירו, בסוד ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו קודם החטא משא"כ אח"כ [שמחמת עירוב טו"ר מתביישי אחד מחבירו לעבוד עבודתו כראוי], וז"ש '**כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה**' כי נודע מעלת הצעקה יותר מכל מיני לשונות של תפלה וגם כשהוא בכח בוקע כל האוירים כמו"ש הקדמונים והבן.

תולדות יעקב יוסף

תפילה רק מתוך התכללות בתוך כלל ישראל

ויאמר את אחי אנכי מבקש. יכול היה לומר "ויאמר, אחי אנכי מבקש". תיבת 'את' נראה כמיותר לכאורה. בא לרמז **עצה טובה לאדם שתפלתו תתקבל לרצון לפני הבורא ב"ה, והוא שלא יתפלל רק לצורך עצמו, כי אם כך מדקדקים עליו בשמים אם תפלתו ראויה להתקבל. אלא יכלול עצמו בתוך כלל ישראל ויבקש על הכלל,** וממילא יוושע גם הוא בתוכם. וזהו שאמר יוסף: "**את אחי**" עם אחי, בתוך כלל בני ישראל "**אנכי מבקש**" את כל צרכי.

באר משה

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר חפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

וישב יעקב. פירש"י ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, יי"ל דהנה ידוע מ"ש בפרי"ד שמחלוקת יוסף ואחיו היה שהשבטים אכלו מפרכסת דלישראל מותר ולב"נ אסור שסברו דיצאו מכלל בני נח אפי' לחקל, ויוסף סבר שלא יצאו ומזה נמשך הדבה. וזש"ה ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, שהדבה שהביא היה רעה אל אביהם, כי אם לא יצאו מכלל בני נח לחקל א"כ אין לו תירוץ על שנשא שתי אחיות, כמבואר בפרשת דרכים דמה שתי' דמאחר שגיירן הוי כקטן שנולד, זה יתכן דוקא אם יצאו מכלל בני נח אף לחקל דא"כ הוי ליה גירות אף לחקל, אבל אם לא יצאו מכלל בני נח לחקל א"כ אין הגירות מועיל לחקל, ויש איסור שתי אחיות דאסור לב"נ, וז"ש בקש יעקב לישב בשלוה שסבר שנשא שתי אחיות בדין שיצא מכלל ב"נ והרי גיירן, קפץ עליו רוגזו של יוסף בהוצאת דבה, דלסברת יוסף שלא יצאו מכלל ב"נ אין גירות מועיל בהן לחקל.

(ישמח משה)

☆

ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר וגו'. יבואר דהנה יעקב ביקש מעשו לקחת המנחה אשר שלח לו למען היות פועל דמיוני על העתיד בעת ממשלתו, להיות מתרפש ברצי כסף וזהו אומרו ולקחת מנחתי ותרצני לעתיד, אמנם אלה תולדות יעקב יוסף הוא עשה חדשות בקרב הארץ לפעול ע"י נשיאת חן וחסד לא בכסף, וזה שאמר ויהי ה' את יוסף ויתן חנו וגו' ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה, כלומר מה שדרך לעשות שם להוציא אסירים לחופשי הוא היה עושה, ושמא תאמר ע"י שוחד ומתן דמים שבידו, לזה גמר אומר אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה ביו של יוסף, שלא ראה בידו מתן דמים, ואשר הוא לבד עושה הי מצליח בידו מבלעדי הכסף.

(ויטב ל"ב)

☆

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו. יתבאר עפ"ד הייט"ל לפרש ואברהם זקן בא בימים , כי איש בחור בימי נעוריו כחו רב לעבוד את בוראו בבחי' המעשה אולם השכל עודנו חלש, ונהפוך הוא בימי הזקנה השכל נתוסף וזקני ת"ח כ"ז שמזקינים דעתן נתוספת עליהן אבל כחן חלש בענין המעשה כפי בימי עלומיו, ואברהם הי' לו שני המדריגות הינו זקן זה שקנה חכמה וגם בא בימים בבחי' ימי הבחרות כאילו עוד לא בא בימים ולא בשנים ע"י"ש, וכמו כן י"ל כאן וישראל אהב את יוסף כי בן זקונים הוא לו היינו לעצמו, שזכה לבי המדריגות כמו אאע"ה להיות בחיי בן רך בשנים, וגם זקונים זה שקנה חכמה ושכל, קמחמת זה אהב את יוסף.

(קדושת יו"ט)

☆

ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו. ובתרגום מה ממון נתהני לנא רי נקטול ית אחונא, נראה הביאור לפי מ"ש בצפנת פענח האיך הותר לישראל לקחת לעצמם רכוש מצרים שנטלוהו מתחילה בתורת שאלה וא"כ גזול הוא בידם, ותי' כי מקור הכסף שהיה במצרים היה ממה שהביאו כל הארצות בשנות הרעב ליוסף לשבור אוכל

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

קריאת שם הנולד ראשון שייך למשפחת האם או משפחת האב

ותלד בן ויקרא את שמו ער. בדברו מענין קריאת שם לילדים, אמר רבינו זי"ע, דדרך העולם דקריאת שם הנולד ראשון שייך למשפחת האם, והנולד שני שייך למשפחת האב, וכן חוזר חלילה. והי' בין השומעים אברך אחד שהעיר לרבינו, דמדברי דעת זקנים מבעל התוספת (פרשת וישב) לא נראה כן, דכתב שם דלכן כתיב בהנולד ראשון "ויקרא" את שמו ער, לשון זכר, והיינו דיהודה קרא את השם, ובהבן השני "ותקרא" את שמו אונן, לשון נקבה, והיינו דתמר קראה את השם, ובהבן השלישי כתיב עוד הפעם "ותקרא" את שמו שלה, דלכאורה לפי הסדר הי' קריאת השם להבן השלישי שייך ליהודה, והי' צריך לכתוב ויקרא, לכך הוצרך לומר שהי' יהודה בכזיב בלידתה אותו, דכיון דיהודה לא הי' בביתו אז באותו מעמד ע"כ לא קרא את השם, רק אשתו קרא את ד', עי"ש, הרי דשם הנולד ראשון שייך לאביו. **ואמר לו רבינו לדקדק לשון הבעלי תוס' שם** דקאמר בזה"ל כך הי' **"מנהגם"** הוא הי' קורא שם לבנו ראשון וכו', הרי דדייק לומר אשר רק מנהגם היה כן, והוי מנהג מקום דירתו של יהודה כן, **אבל מנהג העולם בדרך כלל לא כן הוא.**

זכר צדיק לברכה (ח"א אות פ"ח)

וילקט יוסף את כל הכסף והטמין אותו לצורך ישראל, ומה שנטלו משלהם נטלו מאשר הכין להם יוסף הצדיק, ומבואר כי הבטחת ואחי"כ יצאו ברכוש גדול היתה עיי שירד יוסף למצרים, וזה שטען יהודה מה בצע וגו' כלומר אם נהרוג את יוסף לא יהא באפשרותנו להוציא אותו רכוש מצרים, ע"כ לכו ונמכרהו לישמעלים ומשם למצרים ויצאו ברכוש גדול.

(דברי יואל)

☆

וישב יעקב. ובמדרש משל לאחד שפגע כת כלבים הלך וישב לו ביניהם כך כיוון שראה אבינו יעקב עשו ואליפיו נתירא מהם וישב לו ביניהם, ואפי"ל לפימש"כ בבנ"י עה"פ האף תספה צדיק עם רשע, דמצינו שהצרפתית אמרה לאליהו באת אלי להזכיר את עוני ופי חז"ל שאמרה עד שלא באת אלי הייתי נחשבת לצדיקת בערך הרשעים, ועתה כשבאת אצלי אחשב בערכך לרשעה, הרי שזה מחסד הבורא שיחשוב את האדם לצדיק בערך הרשעים הגם שאינו צדיק באמת, וז"ש אברהם האף תספה צדיק עם רשע, פי' צדיק כזה שאינו צדיק בעצם רק ע"י ערך הרשע, חלילה לך מעשות כדבר הזה ע"כ, וזהו כוונת המדרש שיעקב אבינו בודל ענוותנותו לא החזיק טיבותיה לנפשיה שהוא צדיק וכאשר ראה את עשו ואליפיו והוצרך לזכות כדי להנצל מידם, הלך וישב לו ביניהם כדי שבהערך מעשיו נגד מעשיהם יחשב כצדיק.

(ברך משה)

☆

וישמע ראובן ויצילהו מידם ויאמר לא נכנו נפש. ונודע קושיי המפוי כי איזה הצלה היה כאן אחר שצוה להכניסו לבור מלא נחשים ועקרבים, ונראה כי ראובן סבר כי מאחר שאין לו דרך אחר להצילו שהשבטים לא יהרגוהו בפועל טוב להפילו לבוא מלא נישים ועקרבים ומשם יוכל להנצל עיי שיתפלל עליו, והגם דאין מתפללין על הנס כבר כתב בעצ"ח לחלק דלו ולעצמו אין להתפלל על מעשה נסים, שזהו נגד רצון הבורא שיהא היפך הטבע, אבל למען הציל נפשות רבות מישראל ואינו מבקש למענו מותר להתפלל שיעשה נס בשביל רבים עיש, ובכן יי"ל שאף שיוסף יחיד היה מי"מ מבואר דמי שרבים צריכים לו כרבים דמי, ויוסף הצדיק היו רבים צריכים לו כמ"ש אנכי אכלכל אתכם, וגם כילכל אותם ברוחניות כמשחז"ל יוסף ירד למצרים ונדר עצמו מן הערוה ונגדרו כל ישראל בזכותו, וע"כ כיון שרבים צריכים לו מותר להתפלל בעבורו, ושפיר היה איזה הצלה בזה שראובן צוה להשליכו אל הבור, ולזה קאמר קרא וישמע ראובן ויצילהו מידם.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות"ק עצי התמרים

נתיירא ממנו אלא על אשר נתעכב שם בשביל תשלום שכרו

אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן כו', ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. ופירש"י 'את דבתם רעה' כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו, שהיו אוכלין אבר מן החי כו'. טעם המחלוקת של יוסף עם אחיו מבואר במפורשים (פרשת דרכים ועוד) **שהיו מחולקין יוסף ואחיו, אם יש להן דין ישראל או דין בן נח,** והיו אוכלין מפרכסת, או בן פקועה, ויוסף הי' סובר שיש להם עדיין דין בן נח ואסור.

ואמר רבינו (שליט"א) [הרה"ק מסאטמאר זצוקללה"ה] דבר חדש, דהנה בפ' ויצא בפסוק **"ויצג את המקלות"** פירוש רש"י (ד"ה ויחמנה וגו') דהיה נעשה נס ונתעברו הצאן מהמים ששתו, **והנה** דגים דבריתן ממים, אין טעונים שחיטה (חולין דף כז) ולכך אחי יוסף הי' סוברים **דצאן אביהם גם כן אין טעון שחיטה,** אבל יוסף הי' סובר **דטעון שחיטה מטעם מראית עין,** כל זה שמעתי מפיו הקדוש.

כתבי קודש

(להגה"ק מהר"י מפשעווארסק זללה"ה, ח"א מכתב כ"ג)

נראית לו דמות אביו, נתודע לו שהדרך הנכון הוא להיות לבוש כמנהג חסידים

ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. סיפר כ"ק דודי רבינו הק' ז"ל בשם חותנו הרה"ק מפלאנטש ז"ל, לפרש מה שנאמר אצל יוסף הצדיק **"ויבא הביתה לעשות מלאכתו"**, ופרש"י נראה לו דמות דיוקנו של אביו, דהנה יוסף הצדיק הי' מסלסל בשערו יפה תואר ויפה מראה, משא"כ יעקב אבינו ע"ה הי' בדמות **"האניאק"**, שלא התהדר במלבושיו כפי רוח הזמן. וכעת כאשר ראה יוסף הצדיק, שאשת פוטיפר רצתה להכשילו, הבין מזה שמה שסלסל בשערו להתיפות, זה גרם לו שנתגרה בו הדוב, ומעכשיו התבונן, **שיותר טוב ויפה לילך בדרכי אביו וללבוש המלבושים הישנים המקובלים מדור דור,** ומאז הי' מעריץ יותר את דמותו של אביו, שלא הי' מסלסל בשערו ולא התפאר בדמותו, **וזהו הכוונה שנראה לו** (כעין נראין דברי אדמו"ן) **שהנכון הוא דמות דיוקנו של אביו, דהיינו דרכו ושיטתו בענין הלבוש.**

רביה"ק בעל ברך משה זללה"ה

קבעום ועשאום ימים טובים בהלל ובהודאה. וי"ל הלשון וקבעום לפי מה דאי בירושלמי בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו את הי, התנדבו ראשי עם כשהקב"ה עושה הם נסים תהי דייקא, ר"ל אמרין שירה, ופירש בכבוד חכמים כי ראשי עם היינו הצדיקים שהנם נעשה להם בדין אינם מחוייבין לומר שירה, רק שאומרים דרך נדבה, אבל שאר ישראל שעושה להם בחסדו מחויבין לומר שירה, והיינו בפרוע פרעות בישראל שהם הצדיקים ראשי עם הם בהתנדב, אבל שאר עם שהם הפחותים ברכו את הי דהיינו בציוי ע"כ, והנה מבואר ביערת דבש שנם חנוכה היה בלי תשובה ואם כן הוא כולו חסד, לכך נקבע בהלל והודאה ר"ל בחיוב כין שלא היה מטובם רק מחסד הי.

(ישמח משה)

☆

במס' שבת פרק במה מדליקין, אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה. אמרתי לפרש על דרך צחות על פי מה שכתב מוזללהי"ה בספר ישמח משה הא דכתיב ויזרע יצחק וגו' וימצא וגו' מאה שערים וגו', כי אמרו חז"ל אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, היינו ברכה הבאה משם שדי", שממנו נסים נסתרים מלובש בטבע, מה שאין כן ברכה הבאה משם הוי' ב"ה. שממנו נסים נגלים מהטבע, ברכה זו שורה אפילו על דבר המדוד ומנוי ומשוער בדעתו, וז"ש וימצא מאה שערים ותרגומו מאה בדשערוהי, כי ויברכהו הוי', שממנו שורה על המשוער, והנה בחנוכה שלא היה בו אלא להדליק אלא יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, הרי חל הברכה על דבר המשוער, ועל כרחך שהיה הברכה משם הוי' ב"ה, עי"ש. והנה אם המצא תמצא איש המצפה שתחל ברכה במעותיו, ועם כל זה יספר מעותיו, כי יאמר שהברכה חל אפילו על דבר המנוי, כמו שהיה בנר דמנורה דחנוכה, על זה אמרו אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, כלומר שירצנו כדי לומר שאפילו הכי תחול עליו ברכה, כמו שהיה בנר חנוכה, ועל זה אמר הטעם שלא יהא מצות בזויות עליו, להדמותו לדבר חול, כלומר דהתם שאני, שהיה לדבר מצוה, ומה דמות יערוך לו, על כן לא ירצנו ויהא סמוי מהעין, ותחל בו ברכה, עכדה"ק.

(ייטב פנים)

☆

ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם. יובן בהקדם דברי הישי"מ לסתור טענת האומות דישראל בטלין ברוב לגבייהו, אמנם לפימ"ש בפדר"א כשבאו ישראל לגבול מצרים היו שבעים חסר אחת מה עשה הקב"ה נכנם עמהם במנין ועלו למספר שבעים ואם כן ראה כמה ספון אחד מישראל אם כביכול מחשיב עצמו לאחד מהם ומשו"ה שפיר לא בטלי ע"כ, וז"ש ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם היינו שאתה עמדת להם להיות נחשב ביניהם לאי מהם ע"י מסרת רבים ביד מעטים דלא בטלי המעוטים ביד הרבים כי גם הקב"ה עמד לאי מישראל, וגמר אומר ואחרי כין היינו שאחר שעשית זאת להיות לאי מהם כדי להשלים למספר שבעים בגי' כין, באו בניך לדביר ביתך כי לא בטלי בין העכו"ם והן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב.

(קדושת יום טוב)

☆

אלא לראותן בלבד כדי להודות ולהלל וכו' ויתבאר דהנה מפי עליון לא תצא הרעות וחכל לטובה ואפי' הפורעניות אינו לרע רק לטוב אלא שהאדם אינו מבין הדבר לאשורו ונדמה בעיניו כאלו הוא לרע חי"ו, ויתבאר בזה דמשו"ה נר חנוכה מצוה בראי' כיון דעד שגברה יד ישראל על היונים והי' יד העכו"ם תקופה עלינו בודאי גם זה היי לטובה אלא שאנו בעוה"ז אין אנחנו מבינים הדבר ולא ראינו הטובה בעינינו כי אם מה שמרגישין והי' נראה כאלו אינו טוב ועכשיו הי' נס אשר אנחנו בעצמינו רואים עין בעין כי הי' יעשה עמנו לטוב ולכן המצוה נר חנוכה זכר לנס לראות בנר מצוה כיון שהנס הי' בזה שראינו הטובה מה שלא ראינו עד כה הטובה וז"ש אלא לראותן בלבד ר"ל דהמצוה לראות בנר חנוכה לזכר שהי' נסים וטובות גלוים אשר הם נראים עין בעין וכבר ביארתי בזה מה שאומרים ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה ר"ל דהתשועה הי' לפי היום הזה היינו בעוה"ז שראינו בעינינו הטוב אף בהאי עלמא.

(עצי חיים)

☆

ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים. וי"ל דהנה לכאורה הלא לא נותר לפליטה אלא פך אחד של שמן טהור, ולמה קאמר ומנותר קנקנים לשון רבים, אמנם יליף הכוונה דהכי קאמר ומנותר קנקנים, ר"ל דעי" שחלקו את השמן שבפך הנותר להרבה קנקנים, ע"כ נעשה נס לשושנים שנתרבה כל קנקן דבר יום ביומו, ושמא תאמר מה ראו על ככה לעשות כן ומנא ידעו לחלקו לקנקנים תחלה, לז"א בני בינה, דנבון נקרא המבין דבר מתוך דבר, ולפי שהיו נבונים והבינו בחכמת התורה וברוה"ק שעליהם שעתיד להיות להם נס בנרות לכן חלקו את הפך לקנקנים רבים ועי" הי' נס שמונה ימים, ועל כן ימי שמונה קבעו שיר ורננים, דשפיר קבעו ימי חנוכה שמונה ימים דאף יום הראשון הוי נס.

(דברי יואל)

וטבוח טבח והכן, בשלטי הגיבורים א"י כי תיבת והכן עם החי של טבח הם אותיות חנוכה, ויש להבין ענין חנוכה לפסוק זה, עוד אי"י במדרש אין והכן אלא שבת שנאמר והי' ביום השישי והכינו את אשר יביאו, וי"ל עפי"ד הישי"ם (תצוה) בשם הקדמונים דענין חורבן ב' בתי המקדשות היו הכנה לבנין בית המקדש השלישי דלולא הם לא הי' הארץ בכח לסבול אור קדושת ביהמ"ק השלישי, ועל ידם התרגל הארץ להקדושה העליונה, וביהמ"ק השלישי יהא קאים לעלמא, עי"י"ש, ובבחינה הלזו כתב בייטב לב לבאר ענין השבת אשר היא אחד מסי בעולם הבא, והוא הכנה על שבת העתיד יום שכולו שבת, ולולא שאנחנו שומרים שבת בעולם הזה, לא הי' בכחנו לסבול אור קדושת שבת דלעתיד, ואפשר לומר דכן הוא הדבר לגבי חנוכה, וכדבר האמור בבני ישישכר דלכן קראו לימים האלה חנוכה משום שהוא הרגל וחינוך לגאולה העתידה, כי בחנוכה מתגלה האור הגנוז, וזה נרמז בכתוב ערכתי נר למשיחי, ולולי ימי החנוכה לא נוכל לסבול הקדושה לעת"ל, ולכן מרומז במילת והכין שבת וחנוכה, דתרויהו הם חינוך והרגל לעתיד לבוא.

(ברך משה)

☆

בגמ' איתא (שבת כא:) **תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין בי"ש אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך**. ויבואר ע"פ הידוע דשם אלהים מורה על דין, ותחילתו דהיינו אל הוא שם מדת החסד כמאמהי"כ חסד אל כל היום, והשם הוי' הוא רחמים, ותחילתו דהיינו י-ה מורה על דין, וכמאמהי"כ אשרי הגבר אשר תיסרנו י"ה, והנה בימי חשמונאי ובניו היה כמוי"כ עת צרה ליעקב, והיה שורה על ישראל שמות של דין, והקב"ה ברחמיו הרבים עמד להם בעת צרתם, שהקב"ה הפכן לשמות של רחמים וזהו א"ל הוי"ה ויאר לנו שהקב"ה האיר לנו שני השמות הללו א"ל והוי"ה של רחמים, ובזה יבואר פלוגתתם כי מבואר בזוהי"ק דשמאי היה מסטרא דיראה וגבורה, והלל מסטרא דחסד ואהבה, ועל כן בית שמאי סבירא ליה דעיקר הנס נעשה במה שנצחו החשמונאים הקדושים את היוונים ונמתקו הגבורות ומשם אלוקים נעשה אל ולכן ס"ל פוחת והולך כדוגמת הנס שהפחיתו משם אלוקים לשם אל, אבל בית הלל מדה אחרת הי' להם שהם ממידת החסד ואהבה א"כ ס"ל שעיקר הנס שע"י תפילות ישראל נתרחב בחינת שם י"ה לשם הוי' בשלימותו, עדהי"כ מן המצר קראתי י"ה ענני במרחי"ב י"ה שיתרחב השם הלזה ויהא מדת הרחמים שולט ועי"כ ס"ל מוסיף והולך דהכי הוי הנס בבחינת מוסיף והולך משם י"ה לשם הוי"ה.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

ב' פירושים מרביה"ק זי"ע עפ"י חידושו שהיו יודעים ברוה"ק שיהי' נס:

א. ע"י כהניך הקדושים וכל מצות שמונת ימי חנוכה

אתמול שמעתי התורה מהה"ק רב ד'סאקמור (שליט"א) [זצוקללה"ה], ואמר שעל תירוץ הב"י ז"ל (סי' תר"ע ד"ה והטעם) שהיו מחלקין תיכף השמן על ח' ימים, הכל מקשים **האיך הי' מותר, הלא אין סומכין על הנס** (ומן הדין תן לה כדי מידתה). **ותוכן תירוצו שהיו יודעים ברוח הקודש שיהי' נס**, והגם שתורה לא בשמים הוא (ב"מ דף נ"ט, ועי' רמב"ם הל' יסוה"ת פ"י) מ"מ על פי נביא נאמן, וכן למיגדר מילתא בהוראת שעה שומעין לו (יבמות דף צ:) וכמו כן כן להחזיק תורה שבעל פה, דכל השמן שהי' טמא הי' רק טומאה מדרבנן שגזרו על העכו"ם (נזה דף ל"ד) נביא נאמן. ולכך אומרים (בנוסח הנרות הללו) **"על ידי כהניך הקדושים"**, שהי' בעלי רוח הקודש ולפיכך המנין, **"כל מצות שמנת ימי חנוכה"**.

כתבי קודש
(להגה"ק מהר"י מפשעווארסק זצ"ל, ח"א מכתב נ"ה)

ב. בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים

וכעין זה כתב בירחון לקט ששנ"ה: ובזה שמעתי מכ"ק רבינו הגה"צ מסאטמאר (שליט"א) [זצוקללה"ה] בחרוז לחנוכה **"בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים"**, דידוע תי' הב"י (על קושיתו אמאי עושין ח' ימים חנוכה) בתי' הראשון שהי' הנס כל ח', כי חלקו השמן שנותר על ח' ימים בכל יום מעט, ולכאורה קשה האיך עשו זאת שלא יקיימו המצוה אפי' ביום הא', טוב הי' יותר שיתן השמן בפעם ולקיים עכ"פ יום כתיקונו, ולהנ"ל מובן, **כי גם חכמי הדור שהיו בנס חנוכה נתלבש בהם רוח גבורה ודעת, שהבינו שיעשה להם נס, והי' להם על מה לסמוך לחלק השמן**, וזה פי' **"בני בינה"** כי הבני בינה שעבר עליהם הרוח גבורה ודעת, אשר מזה הבינו שיוכלו לחלק השמן על ח' חלקים, ע"כ **ימי שמונ"ה, קבעו שיר ורננים.**

ירחון לקט ששנ"ה
(שי"ל בעיר סאטמאר לפני המלחמה, גליון ג' סימן כ"א)

פנינים מתורתן של מרן רבי"ק נעל"ד רבי יואל זי"ע
מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (לז, ב). פירש"י ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, נדיקים מבקשים לישב בשלוה, אומר הקב"ה לא דיין לנדיקים מה שמתקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה. והקשו המפרשים, הא גודלי עיקר כוונת יעקב במה שחפץ לישב בשלוה, היה רק כדי שיוכל לעבוד את ה', אם כן מדוע לא ימלא ה' את בקשתו. גם יש לדקדק על הלשון קפץ עליו 'רוגזו' של יוסף, שהיה לו לומר 'יצרו' של יוסף.

ונראה על פי מה שכתב בעל המאיר הקדוש (ר"פ ויחי) בפסוק (בראשית מז, כח) 'ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה', כי לכל שכל ימי יעקב לא חשבו שבע עשרה שנה ולא שקט, כי משגולל, גולל עשו שטנו וכו', לזה אמר הכתוב 'ויחי' יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, כי הן הנה היו ימיו שהיה לו בהם חיות ולא קודם, עכ"ד. הרי שמכל שנותיו של יעקב לא היה לו ימי שלוה, רק חותן השנים שהיה במצרים.

ובזה יש לפרש כוונת רש"י ז"ל 'ביקש יעקב לישב בשלוה', היינו לחיות עלי אדמות חיי שלוה ונחת, והרי הקב"ה (תהלים קמה יט) 'רצון יראיו יעשה', על כן מילא הקב"ה את בקשתו, 'וקפץ עליו 'רוגזו' של יוסף', היינו הרוגז שהיה לו ליוסף עם אחיו, ומפני זה מכרוהו והורד למצרים, וזה גרם שגם יעקב ירד למצרים, אשר שם זכה לשלוה החמימית, בחותן שבע עשרה שנה שהיה במצרים.

(ליל שב"ק וישב תשי"ח, ס"ג ושש תשכ"ב, ליל שב"ק וישב תשכ"ה, ודרשה כ"א בסלו תשל"ב בטוסאן אריזאנא יצ"ו)

ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם, השליכו אותו אל הבור הזה וגו', למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו (לז, כב). לכאורה יש לעיין, כי מה היה בכחו של ראובן להכריע דעתן של שאר השבטים, מדוע יצא להם להשליכו הבורה, הלא יותר היה לו להציע דעתו שישיבו אותו תיכף אל אביהם.

ויש לומר כי היות שהיתה מחלוקת גדולה בין יוסף לשאר השבטים, ורואה ראובן כי עכשיו יש לו הזדמנות יפה להשקיט גם המחלוקת, על ידי שישליכו אותו הבורה, וכיון שיוסף הוא בחזקת מיתת קדום, הרי בודאי יגלה מן הסכנה, וממילא יתודע לכולם כי אינם חלוים קדום הוא, ותשקט גם המחלוקת. מה שאין כן אי יוליכנו תיכף אל אביו, הרי לא תתפרסם לגמרי, וממילא לא תשקט גם המחלוקת, על כן בחר לו יותר לייעץ להם להשליכו הבורה, כדי שתשקט הכל, ותתרבה השלום והחמוד ביניהם.

(ליל ו' דחנוכה תשל"ב בטוסאן אריזאנא יצ"ו)

וישב ראובן אל הבור (לז, כט). במדרש רבה (בר"ר פרשה פד, יט) ויהי היה וכו', רבי אלעזר אומר בשקו ובתעניתו וכו', אמר לו הקב"ה, מעולם לא מטע אדם לפני ועשה תשובה, ואתה פתחת בתשובה תחלה, חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחלה, ואיזה זה, זה הושע, שנאמר (הושע יד, ג) 'שובה ישראל עד ה' אלהיך'.

ונראה לפרש על דרך משל, למלך שהיו לו מיחושים גדולים ברחמנו, והלך לדרוש ברופאים גדולים כדי למצוא תרופה למכתו, ואמרו לו הרופאים כי הגם שהמיחושים הם ברחמנו, מכל מקום שורש מחלתו נובע מבני מעיו, כי היות שהבני מעיים שלו מעופשים, לכן נגרם לו חלו המיחושים שברחמנו, על כן העצה היעולה הוא לו לנקות הבני מעיים, ועל ידי זה ממילא יתעלמו המיחושים שברחמנו. והנמשל הוא, דכשמלם רואה למחור בתשובה על עבירה שבידו, חז עליו למחור תחלה ולעיין בשורש הדברים שבשבילו נגרם לו לעבור העבירה, וכשיזוב על שורש הדברים יזכה ממילא לתשובה מעולה.

וזה שאמר הקב"ה לראובן 'אתה פתחת בתשובה 'תחלה'', פירוש אתה פתחת ברחמנות לעשות תשובה בחמימת תחלה, דהיינו לעיין בשורש הדברים שבשבילם נגרם לך לעשות את העבירה, 'חייך שבן בנך עומד'

גם כן 'יפותח במשובה 'תמלא', ומיזה, זה הוסיף, שנתמר שובה ישראל 'עד' ה' אלהיך', היינו כי בעשותם תשובה יעיינו בשורש הדבר שבשביל כך נגרם להיות נתקל בחטא, אשר דבר זה מכיר ויודע רק הקב"ה לבדו, כי רק הקב"ה יודע מה שיש בפנימיות האדם, וכשישובו בדרך זה יזכו לתשובה תמימה.

(ס"ג שבת שובה באחד משנים הראשונים על אדמת אמעריקא יצ"ו, והובא בזכר צדיק לברכה ח"ב אות תשעה)

וירא שם יהודה בת איש כנעני (לח, ב). פירש"י מגרגי. והיינו קומר. ומובן כוונת רש"י ז"ל בזה, לפי שמי שפשר לפרש תיבת כנעני כפשוטו על איש כנעני, כי בודאי לא נקח יהודה משם מבנות הכנעני, כמו שלא רצה אברהם ליקח משם מהם לבנו ליצחק (לעיל כד, ג). לזאת מכתי יש להבין, מדוע כינה הכתוב איש קומר בשם כנעני, כי מה ענין קומר לכנעני.

ויש לומר בדרך נמוח, על פי מה שאמרו ז"ל (פסחים קיג ע"ב) חמשה דברים נוהג כנען בגניו, ואחד מהם שלא ידברו אמת. ובכן יובן מה שכינה הכתוב איש קומר בשם כנעני, דכמו שהכנענים אינם נאמנים שהרי אינם מדברים אמת, כן הוא אצל הקומרים שאין יכולים לקמוך עליהם, ואינם נאמנים בעניני כשרות וכדומה, לפי שיש להם נגיעות גדולות שלא לדבר אמת, ואינם נאמנים להעיד על עצמם, ועל כן זה שפת הגאה להם לקרותם בשם כנעניים.

(זכרון איש חי"ל עמוד רא ששמע מפי רבינו ז"ל, ומפי הרה"ח ר' אלימלך שלמה שווארץ שליט"א שו"ב ששמע מפי רבינו ז"ל)

אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו וגו' (לט, כג). פירש במרגוס מונקלוס לית רב בית מסירי מזי ית כל מרמן בידיה. ויש לדקדק למיזה רצומת הוא זה שלא רצה אלנו שום מרמון, דמהיכי תיתי שיהא בו מיזה מרמון.

אמנם המידוע הוא, דהנה אר בית הסוהר היה רצע, ומדרך הרצעים שאינם מפנים לרחות שום דבר טוב אלא אנשים כשרים, רק אדרבה הם מחפשים בהם מומים ומקרונות מגודל שנאתם אליהם. ולכן אר בית הסוהר כיון שהיה רצע, מסתמא חיפש אלא יותר בחיפוש ממי חיפוש לרחות אלנו שום מרמון, ועם כל זה לא עלתה בידו ולא מצא מחומה בידו, וכל זה היה גם משמים שלא יוכלו זדים לטפול עליו דבר שקר. והיינו רצומים, כי אף לגודל רשעתו לא הנלית לרחות שום מרמון בידו.

(דרשה מוצש"ק בא תש"י)

אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו באשר ה' אתו וגו' (לט, כג). פירש במרגוס מונקלוס לית רב בית מסירי מזי ית כל מרמן בידיה. ומה שמיני מזה שרק מרמון לא רצה אלנו, אבל מה שאינו מרמון שפיר רצה בו, ולפי זה יקשה מה שאמר הכתוב אין אר בית הסוהר רואה את כל 'מחומה' בידו, הרי שפיר היה מה לרחות אלנו, כגון הנלתתו הגדולה, וגודל קדושתו.

אך הכוונה הוא כי הרשע אינו מפץ לרחות דבר טוב אלא אנשים המרד לדבר ה', רק אם הוא יכול לרחות אלנו שום עון אז הוא רואה, אבל אם אינו רואה אלנו שום דבר חטא, אז נעשה עוור בעיניו ואינו רואה אלנו מחומה. וזה שאמר הכתוב 'אין אר בית הסוהר רואה את כל 'מחומה' בידו', ופירש במרגוס מונקלוס דמשום הכי לא רצה אלנו כלום, משום 'דלית רב בית מסירי מזי ית כל 'מרמן' בידיה', וכיון שלא רצה אלנו שום מרמון, שוב לא רצה אלנו כלום.

(דרשה א' מקץ תשכ"א)[1]

---

1. וכדאי לציין מה שכתב הגה"צ ר' אברהם מאיר איזראעל ז"ל אבדק"ק הוניאד יצ"ו, תלמידו של רבינו בעיר קראלי וסאטמאר (הובא באוצרות ירושלים חלק רסט סימן תנב) וזה לשונו: בשנת תשכ"א גרמה שערוריא גדולה התקפותיהם של העיתונות הציונות נגד היהדות החרדית, ובפרט נגד ה'סאטמאר'ער' שהציגום לשמצה בפני כל. וחדשים לבקרים, שבכל יום ויום יצאו ברכילות שונות נגד אחינו בני ישראל החרדים לדבר ה', להבאיש ריחם ולהבזותם בעיני התושבים היהודים באמריקה. ומציאה מצאו, שאברך אחד ירו"ש נמצא אשם לפני בית המשפט במסחר סתרים והברחת סחורות מחוץ לארץ (שאחר כך נתברר בפני בית משפט יותר גבוה כי אכן חף הוא מכל פשע), והם בזדון לבם עשו להם מטעמים ממשפט זה, והגזימו במאמריהם המלאים נכלים את הענין עד מאד. וכאשר הגישו את הענין אל הקודש פנימה לבית רבינו זי"ע לשות עצות כדת מה לעשות להשתיקם, ויסכר פי דוברי שקר הדוברים על צדיק עתק, באשר שגורמים רעה לעדתינו, יען רבינו בחכמה שלא לעשות מאומה. כי באמת אין חדש תחת השמש, וכן דרכם כסל למו לראות אך ורק ברעה אשר ימצא לאחד מאתנו, ומן הצד הטוב שבנו הכו בסנורים אינם רואים ואינם שומעים, וכל מגמתם לראות איזה רעה חס ושלום (בעיניהם...), אז כבר הם רואים ורואים, מפרזים ומגזימים את הדבר עד אין שיעור, וכמו שמצינו אצל יוסף הצדיק אין שר בית הסוהר ראה את כל מאומה בידו וכו'. ואז אמר רבינו כפירוש הנ"ל.

סיפורי צדיקים, גבעזר הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

וישב יעקב

פע"א בליל שב"ק פר' וישב הלך הרה"ק ר' זאב מזבאריז זי"ע (בנו של המגיד הק' מזלאטשוב זי"ע) לאחר התפילה מבית הכנסת לביתו, ובדרך היה מונח ערל אחד שיכור, וכאשר עבר אצלו עם עוד איזה אנשים, צעק הערל להם: יהודים תדעו שאתם יהי' לכם הגיהנום ולנו יהי' הגן עדן, וכאשר שמע הרה"ק זאת היטב חרה לו הדבר מאין יש לו להערל השגה ועזות לומר כדברים האלה, עד שהיה לו עגמת נפש גדול שלא היה יכול לעשות קידוש, ואחר כך שמח מאוד ואמר שנתגלה לו מן השמים זאת, שכאשר יצחק אבינו ע"ה עשה החלוקה בין יעקב אבינו ע"ה ועשו, ליעקב נתן העולם הבא ולעשו נתן העולם הזה, שאלו בשמים, איך יהי' לעשו עוה"ז הלא כאשר ידע שלא יהי' לו עוה"ב יהי' לו עגמת נפש מזה ולא יהי' נחשב העוה"ז בעיניו לכלום, גם, אם ידע יעקב שיהי' לו העוה"ב אם כן לא יהי' נחשב לו יסורי עוה"ז לכלום ויקבל אותם באהבה, ויהי' לו לתענוג, א"כ יהי' לו העוה"ז ג"כ, והשיבו בשמים כך, שיעקב אבינו יהיה הולך תמיד במחשבתו שאף עוה"ב לא יהי' לו, ועשו יהי' הולך תמיד במחשבתו שיהי' לו ג"כ עוה"ב, וסיים הרה"ק שבזה יובן דברי רשיז"ל בפרשתן "ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף", היינו שיעקב רצה לקבל עליו באהבה כל יסורי העוה"ז מחמת תענוג העוה"ב, קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו שהרי יעקב עשה סימן אם ימות אחד בניו בחייו לא יהי' לו עוה"ב, לכן קפץ עליו רוגזו של יוסף כדי שיהי' בדעתו שח"ו גם עוה"ב לא יהי' לו. **(צרור החיים)**

איה הקדשה היא בעינים על הדרך

זכור אזכרנו לטובה מה שסיפר לי החסיד הקדוש הרב המפורסם בקדושה כבוד מהר"ם זצלה"ה סופר סת"ם מפשעווארסק במעשה שאירע לו בהיותו בדרך נחהו ה' ובבואו למלון התאספו אליו רבים מאותן אשר קרבת אלהים יחפצון, ואירע שנסע דרך העיר הזאת אחד מנגידי ק"ק בראד, ובא אליו בתוך המקהלות ואמר לו, שאלה אחת אני שואל מאתכם, אם תשיבנו על נכון מה טוב, ובאם לאו הרי אתם כולכם מכת הרמאים, והוסיף לדבר עתק אין מן הצורך להאריך, ותוכן השאלה הוא, אמר לו בזה הלשון, היות ששבת בקהילתינו הרב המפורסם מהר"מ (ר' אברהם משה) הראשון שהי' בפשעווארסק זצוק"ל, והתאספו אליו אנשים המתחסדים והרעישו עולם ומלואו כדרכם, ובזמן סעודה שלישית אזי אמרתי אלכה נא אל כת המשתגעים עם רבם המובהק להם ואראה בפחזותם מה מנהגם, והנה בבואי אל המקום הנועד אשר שם היה הקיבוץ אזי אמר הרב המובהק הנ"ל הנה נואף בא אל הבית, ואני ידעתי בעצמי שלא היתי נואף מעולם, והאריך לדבר דברי חוצפה. והנה אמר לי הרב הקדוש הנ"ל המספר לי המאורע שהתפלל אז אל השי"ת שיראהו נפלאות לתרץ לו תירוץ גמור לפי דרכו, והיתה מונחת גמרא על השולחן, וביקש מהשי"ת שיראהו התירוץ הנכון בתוך דברי חז"ל, ופתח הגמרא, והנה המאמר חז"ל הנ"ל (יומא ע"ד:) מאי דכתיב טוב מראה עינים מהלך נפש כתובה לפניו, טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה וכו', אז שמח לב הצדיק בקרבו והראה לנגיד הנ"ל ואמר לו, הנך רואה, דברי חז"ל נזדמנו לי בעת הצורך לתרץ לך, כי בהיותך הולך מבלי דעת וחוצפך יסגא להיותך בוזה במלאכי ה', והיית הולך בתוך השוק בעיר הגדולה הנ"ל והיית משוטט בעיניך במקהלות הנשים היושבים אנה ואנה ביום המנוחה, והיית נהנה במראה עיניך, ובאת מתוך הראיה הלזו לבית מקום הצדיק, וראה ברוח קדשו קליפת הניאוף אצלך כי טוב מראה עינים וכו', ואמר לי שסיפר לו סמוכות לדברינו בתוה"ק בפרשתן דכתיב (ל"ח כ"א) "וישאל את אנשי מקומה", היינו אנשי המקום ית"ש, הם הצדיקים, "איה הקדשה", ר"ל היכן היא הזנות שאתה אומר והלא אני ידעתי בעצמי שלא זניתי מעולם, אך התירוץ הוא, "היא בעינים על הדרך", ר"ל איכות הזנות הוא ע"י עיניך כשהיית הולך בדר, ונהנית במראה עיניך, והאריך הצדיק הרבה בזה. **(דרך פיקודיך)**

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו. ובבעל הטורים 'זקנים' ר"ת ז'רעים מ'ועד נ'שים י'שועות ק'דשים, שהם חמשה סדרים מהמשניות שהיה לומד עם יעקב. ולכאורה מדוע לא למד עמו גם סדר טהרות. **ונראה בדרך צחות,** לפי המבואר במפרשים במשנה (אבות ה, כא) **בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה, בן חמש עשרה לגמרא.** בן חמש שנים למקרא, היינו מן חמש שנים עד עשר, ילמוד בכל שנה חומש אחד מן תורה שבכתב, ויהא רגיל בו מאוד. ומן עשר עד ט"ו ילמוד בכל שנה סדר משניות אחד, אבל סדר טהרות ילמוד ביחד בזמן לימוד הגמרא עי"ש. ולזה כשיצאו יוסף ויעקב מבית לבן, היה אז יוסף באותן שנים מן חמש עד עשר, ובדרך מסתמא לא היה עומד עמו, כי טרדות הדרך ממעט הלימוד. אם כן היה נמשך זמן לימוד המקרא עוד ב' שנים, כי נתעכב בדרך שתי שנים כדאיתא ברש"י פרשה זו (ל; לד). ולפי זה התחיל ללמוד משנה בן י"ב שנים, עד שבע עשרה שנים שנמכר יוסף. אם כן לא היה לומד רק חמשה סדרים. וזה שמתרגם אונקלוס **ארי בר חכים הוא ליה,** כי בפסוק (ישעיה לג) **והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת,** שהם ששה סדרי משנה, רומז **'חכמת' על קדשים** כנודע (שבת לא.), היינו שלא למד רק חמשה סדרים, עד חכמה. וזה שדרשו חז"ל (תנחומא יא) להורות לפניו גשנה, לתקן מקום תלמוד, היינו בבואו אל יוסף אז התחיל ללמוד עמו תלמוד, שלא למד עדיין עמו. **אמרי נועם**

יווני"ם נקבצו עלי אזי בימי חשמני"ם

נודע בין החיים כי כאשר בא הגה"ק בעל בני ישששכר זי"ע לשכון כבוד בארץ אונגארין ולשבת על כסא הרבנות דק"ק מונקאטש שאל מאיש אחד אשר היה ממקבלי אור פני רבינו זי"ע שיספר לו ממקצת דרכיו בקודש מה שראה אצלו בעת אשר זכה להסתופף בצל קדשו, ויספר לו: פע"א הי' נוכח אלו בעת הדלקת הנרות של חנוכה, וקודם ההדלקה סיפר מעשה אחת, אשר אף ששמע כל מלה ומלה מדברי קדשו, עכ"ז לא זכה להבין כוונת הסיפור, ומה שייכתו להדלקת נר חנוכה, והמעשה שסיפר אז כדלהלן: בכפר אחד היה דר איש אחד ושמו הי' לוי, והיה זה עם הארץ גדול, אבל גם איש מלי, כי הצליח ה' את מסחריו ויעש חיל הרבה עד שנעשה גביר גדול, וכאשר הגיעה בתו הראשונה לפרק בתולה נישאת, בחר לו לחתן בחור בן תורה, אח"כ נתמזל מזלו עוד יותר ונעשה לאמיד גדול וגביר עצום מאוד, וכאשר הגיע מועד נישואי בתו השני' היה לו כבר השגה לבחור עבורה בחור גדול בתורה ועילוי מופלג ומפורסם, לכן לקח את חתנו הראשון ונסע עמו אל איזה עיר גדול שהיתה שם ישיבה גדולה, למען ישיג שם את מבוקשו, וניגש אל הראש ישיבה וביקש ממנו ליתן לו את הבחור יותר מובחר ומצויין בין תלמידי הישיבה, הראש ישיבה מילא את מבוקשו, ובירר לו בחור מצויין אשר באמת מצא חן בעיניו ונתקשר בקשר האירוסין בשעטו"מ, ויהי כאשר רצו לכתוב את התנאים, נזכר בצער שהלא אינו יודע לכתוב כלל, ואף גם אינו יכול אפילו לחתום את שמו בשטר התנאים, וכמנהג ישראל שעל שטר התנאים חותמים החתן והכלה והמחותנים, ובכן מה יעשה לעת כזאת, אמנם חתנו הראשון הרגיעו באמרו, אל תדאג כלל כי אני אלמד אותך האיך לחתום את שמך, עד שלא יכיר אף אחד שכבודו אינו יכול לכתוב, והתחיל ללמדו ואמר לו הלא שמך לוי, וזה שם קל ללמוד לכתבו, שכותבים אותה ג' קוין, אות הראשונה הוא ל' היא קו ארוך, אח"כ אות ו' הוא קו בינוני לא כ"כ ארוך, ולבסוף אות י' שהיא רק כנקודה קטנה, כן למד את חותנו למען יוכל עמוד ולא יצטרך להתבייש, אמנם כאשר הגיע עת כתיבת התנאים, החליף חותנו העם הארץ את הענין, וכתב תחילה נקודה, ואח"כ קו בינוני ולבסוף קו ארוך, עד כאן תורף הסיפור אשר שמע איש זה מפי רבינו זי"ע טרם הדליק נר של חנוכה, ולא זכה להבין מה ענין סיפור זה אצל הדלקת הנרות הללו, ויהי כאשר שמע הגה"ק הבני יששכר זי"ע את דבריו ענה ואמר כי בסיפור זה טמון כל סוד החנוכה, כי כשכותבים כסדר הנ"ל קו ארוך, בינוני, וקטן, הוא עולה לשם לוי, אבל כשמחליפים הסדר וכותבים הקוים בהיפוך, קטן, בינוני, ארוך, אז עולה לצירוף יון, וזה לעומת זה כאשר היה אז לחמת הכהנים משבט לוי בעם ובטומאת יון. [אביר הרועים]

אלא לראותם בלבד

הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע בא פעם לביקור בבראד, ובעיר היה גביר אחד בנו של ר' נחום פרנס שגם הוא היה גביר גדול, ובדיוק בעת ביקורו של הרה"ק חלתה בתו מאוד, בא הגביר להצדיק וביקש ברכה לרפואת בתו, וכמובן שם על השולחן פדיון גדול של כסף, אבל הרה"ק אמר לו שאינו רוצה את הכסף שלו כי אם את המנורה שיש לו בירושה מאביו ר' נחום פרנס, מיד הלך הגביר לביתו והביא את המנורה, הצדיק נתן לו ברכתו והבת הבריאה, הדבר היה באמצע ימי חנוכה, ובאותו לילה בירך הרה"ק על המנורה הזאת, בהרבה יחודים וכוונות יותר משאר הלילות, למרות שהי' לו מנורה אחרת שקיבל מרבו הרה"ק ר' שמעלקע מניקלשבורג זי"ע, אחרי הדלקת הנרות אמר ר' משה לייב שברצונו לספר עתה סיפור, ואז הפנה אצבעו לאחד העומדים מסביבו, חסיד אחד שקראו לו ר' יחיאל צורף, ע"ש המלאכה שעסק בה מלאכת הצורפות, הסיפור - אמר הצדיק - הוא על סבך שגם לו קראו ר' יחיאל שהיה מחסידי הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע שהיה נוהג לתת מטבעות כסף כסגולה, וגם לר' יחיאל צורף היה נותן לפעמים מטבעות כסף, אך בעוד שחסידים אחרים היו נוהגים למכור את מטבעות הכסף שקיבלו, ר' יחיאל לא מכר אותן אלא אסף פרוטה לפרוטה ועשה מזה מנורה יפה לעצמו, שהיתה כמובן חשובה ויקרה בעיניו, והנה יום אחד צריך היה לחתן את בתו ולא היה לו כסף לצורכי החתונה כי היה עני, מה עשה, הלך לר' נחום פרנס וביקש ממנו שיתן לו הלוואה שאותה הבטיח להחזיר לשיעורין, אמר לו ר' נחום: מנין יהי' לך כסף לשלם, הרי באמת אין לך, ברם יש לי עצה בשבילך, הלא יש לך מנורה יפה שאותה יצרת ממטבעות הכסף שקיבלת מהרה"ק הרבי ר' זושא, אם כן, תן לי את המנורה ואני אתן לך בתמורתה את כל ההוצאות הדרושות לך לחתונת בתך, נצבט לבו של ר' יחיאל והיה נבוך, הוא מאוד לא רצה למסור את המנורה, זמן רב עבר עליו עד שהצליח לאסוף לו מטבעות שיספיק ליצור מהן מנורה, ואף פעם לא היה מוכן למכור את המטבעות שקיבל מן הצדיק, ועכשיו אחרי שכבר השקיע עמל רב כל כך והמנורה כ"כ אהובה עליו ימכור אותה, לכן הוא דחה את ההצעה של ר' נחום וחזר לביתו, עבר עוד זמן מה, והנה הוא רואה שבכל זאת אין לו ממה לחתן את בתו, הוא חכך בדעתו והגיע למסקנה שאין לו כל ברירה אחרת, קם והלך לר' נחום פרנס, מכר לו את המנורה, וקיבל לידו את הכסף ור' יחיאל חיתן את בתו והכל נשכח

אמנם - המשיך הרה"ק ר' משה לייב בסיפורו - כשמת ר' נחום פרנס, הוא בא לעולם העליון ופסקו לו שם גן עדן, ובמיוחד על המצוה הזו של הכנסת כלה, שנתן נדוניא שיוכלו לחתן בת ישראל, ונתנו לו את המלאך שנברא ממצוה זו שיוביל אותו לגן עדן, אבל מלאך זה הוא עיוור, והמלאך בהיותו עיוור, מתחיל להוביל אותו אבל לא רואה איפה הוא הגן עדן, ועד היום הוא ממשיך להוביל אותו ולא הגיע למקום המיועד, אבל אני ידעתי את המעשה, וידעתי למה הוא עיוור, כי ר' נחום פרנס עבר על "לא תחמוד" וחמד את המנורה של ר' יחיאל צורף, וכאשר חטא בעינים בחמדת המנורה, היתה מצוות הכנסת כלה שקיים פגומה, וממילא גרם שהמלאך יהי' פגום, כי רק כאשר המצוה הוא שלימה המלאך הוא שלם, מה עשיתי, דאגתי שבנו של ר' נחום פרנס יתן לי את המנורה במתנה גמורה, ועכשיו אני מוסר אותה לך ר' יחיאל צורף נכדו במתנה גמורה, והיוצא מזה שתוקן החטא של "לא תחמוד" שעבר ר' יחיאל צורף כשקיים את מצות הכנסת כלה, כי החזרתי את המנורה לנכד של ר' יחיאל, ועכשיו המלאך כבר מצא את הגן עדן, ור' נחום פרנס כבר יושב בתוכו.

הלא אחיך רועים בשכם. במדרש הה"ד לדור ודור נגיד גדלך ולנצח נצחים קדושתך נקדיש ושבחך אלוקינו מפינו לא ימוש לעולם ועד. ונל"פ דהנה אי' בגמ' (חגיגה י"ג:) כתוב שש כנפים לאחד וכתוב וארבע כנפים לאחת ומשני כאן בזמן שביהמ"ק קיים כאן בזמן שאין ביהמ"ק קיים נתמעט כביכול כנפי החיות, והנה אי' בכתבי האר"י דהפסוק ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד יש בו ו' תיבות כנגד שש הכנפים, נמצא בזמן הזה שחסר ב' כנפים כנ"ל חסר ג"כ ב' תיבות מאלו ששה תיבות, ואמר מורי הרה"ק ר' אלימלך זללה"ה ששני התיבות החסרים הם "כבוד מלכותו", ולזה אנחנו מבקשים ומתפללים להש"ת בתפילת המוספין של יו"ט גלה "כבוד מלכותך" עלינו עכדה"ק, ואני אומר שהשני תיבות אשר הם חסרים הם "לעולם ועד" דהנה אי' בגמ' עתידין צדיקים שיקראו קדוש, כי עתה נקרא הקב"ה קדוש, ופריך הש"ס האיך יהי' נקרא אז הקב"ה, ומשני שאז יהי' נקרא הקב"ה קדוש לעולם ועד, ומוכח מזה דעכשיו חסר תיבות "לעולם ועד" וזה הב' כנפים שנחסר, וזה שרמז המדרש עה"פ הלא אחיך רועים בשכם, רמז על עת שיהיו ישראל בגלות וחסר תיבות "לעולם ועד" ונשאר רק בשכ"ם ר"ת ב'רוך ש'ם כ'בוד מ'לכותו, ועל זה קאמר המדרש הה"ד לדור ודור נגיד גדלך, אולם לנצח נצחים קדושת"ך נקדי"ש דההינו שעתידין שיקראו הצדיקים קדוש כשמו של הקב"ה, ולכאורה איך יהא נקרא הקב"ה אז, ע"ז קאמר ושבחך אלוקינו מפינו לא ימוש לעול"ם וע"ד ר"ל שאז יהי' נקרא הקב"ה קדוש לעולם ועד.

(אוהב ישראל)

☆

ויתנכלו אותו להמיתו. ופרשיז"ל אתו עמו כלומר אליו, וצ"ב, ונראה דהנה אי' במדרש שהשבטים ביקשו להרוג את יוסף מפני שראו ירבעם יוצא ממנו ומחטיא את הרבים וזהו הפי' "אתו עמו" שאמרו דכשיהרג הוא אז את"ו עמ"ו יהרג גם ירבעם, וזה הי' התירוץ שלהם, אבל כלומר אלי"ו הי' עיקר כוונתם, והנה גבי ישמעאל כתיב באשר הוא שם דהמלאכים קטרגו ואמרו זה שעתיד להמית את בניך בצמא וכו' אמר הקב"ה עכשיו הוא צדיק ואין דנין על העתיד רק באשר הוא שם, וז"ש נסעו מזה ואי' במדרש נסעו ממידותיו של מקום פי' שהם רצו להרגו על שם סופו שירבעם יצא ממנו משא"כ מדותיו של הקב"ה באשר הוא שם.

(דברי מהרי"א)

☆

והבור ריק אין בו מים. ודרשו חז"ל מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, והקשו המפו' מנלן לרבות נחשים ועקרבים דילמא מרבה אני עצים ואבנים, ונל"פ עפי"מ שאחז"ל (ירושלמי פ"ה ה"א) אם נשך ערוד לאדם אז אם האדם בא תחלה למים ינצל האדם והערוד ימות, ואם הערוד יבא מתחילה למים ימות האדם, ולפי"ז יובן דכיון שבא הכתוב להודיענו שהבור הי' ריק ממים על כרחו בא הכתוב להודיענו גם כן שהדבר סכנה אשר נצרך לו מים להנצל ממנו היה בו והייט נחשים ועקרבים, כי האחים חששו אם יהי' מים בבור אז יקדים יוסף למים וינצל מהנחשים לכן התחכמו להשליכו בבור ריק ממים ויש בו נחשים ועקרבים.

(דברי חנוך)

דורש טוב

וימאן להתנחם. ובמדרש פי' שאמר יעקב אע"ה עד עכשיו סבור הייתי שאני צדיק עכשיו אני רואה שאני רשע, וצריך ביאור. והנה המהרש"א הקשה מה ראה יעקב לשלוח את יוסף אל אחיו שידע כי שנאוהו. **עוד יש לדקדק** בלשון הכתוב שאמר יעקב ליוסף לך נא ראה כו' **'והשיבני דבר'** שלכאורה שפת יתר הוא.

ויש ליישב דהנה דאיתא בגמרא פסחים (דף ח') **'שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן'**, אמנם **'היכא דשכיחא היזקא שאני'**, וכתב הרי"ף דהא דאמרינן דבשכיחא היזקא שאני, היינו דוקא לענין שעת חזרתו, כיון שכבר נעשה המצוה, אבל בהליכתן אין לחוש אף דשכיחא היזקא.

ולפי"ז אתי שפיר דמהאי טעמא דייק יעקב אבינו ע"ה וציוה ליוסף **'והשיבני דבר'** כדי שיהי' מחוייב בדבר מצות כבוד אביו ויהיה משלוחי מצוה אף בחזירתו, **אך לפי"ז קשה** דאם כן איך עלה על דעת יעקב אע"ה שנהרג הא הי' שליח מצוה ושלוחי מצוה אין ניזוקין,

אך י"ל דבענותנותו חשב יעקב דהקולר תלוי בצאוריו, דהנה הרמב"ם פסק **'דאם האב רשע אין הבן חייב בכיבוד אב'**, וז"ש המדרש 'עד עכשיו סבור הייתי שאני צדיק – ועל דעת כן שלחתי את יוסף אל אחיו – כיון שמחוייב לכבדני – וממילא לא ינזק דשלוחי מצוה אינן ניזוקין - אבל עכשיו שנהרג יוסף מוכח דאני רשע ואין כאן שליח מצוה כלל ולכן היה יכולין להזיקו ח"ו. **אבל באמת אכן לא טעה יעקב אבינו מהאמת, כי באמת היה צדיק, והיה יוסף שליח מצוה, והגין עליו מצות כיבוד אב, ולא הרגוהו אחיו, אלא למחיה נשלח לפניהם למצרים.**

'חסדי יהונתן', **להרבי רבי יהונתן זללה"ה**

חוקים להורותם

הלכות ודינים, פסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

שאלות ותשובות המצויים בעניני חנוכה

שאלה

אשה שעובדת בזמן ההדלקה האיך יתנהג הבעל בהדלקת הנרות?

תשובה

לכתחילה תשתדל ככל שביכולתה להימצא בביתה בזמן ההדלקה, בכדי שיוכל הבעל להדליק בזמן, ואם אין ביכולתה לחזור בזמן, נכון שבעלה ימתין לה להדלקה.

מעיקר הדין יכול הבעל להדליק בזמן, אף שהאשה אינה נמצאת בבית, והאשה יוצאת בזה מדין נר איש וביתו, ויוצאת גם המהדרין מדין אשתו כגופו, אולם נכון שימתין לה, כן מובא בפסקי שבה"ל (חנוכה פ"ו י"ג), ומלבד זאת נכון להמתין לה בכדי שתשמע הברכות, כפי שכתב המשנ"ב (סי' תרע"ה סק"ג) בשם הפמ"ג דהיוצאים ההדלקה מאחרים, צריכים שיעמדו שם לשמוע הברכות, ובב"ח (סי' תרע"ו) כתב דצריכים כולם לשמוע הברכה, והוא ביאר שם דהיינו משום חיוב ברכת הרואה אפילו לאלו שמדלקים בשבילם.

וידוע המעשה על בעל החפץ חיים זצ"ל, כי פעם אחת התארח בליל חנוכה בבית רבו הגאון ר' נחום מהורדנא זצ"ל המכונה ר' נחומקי"ע, וכשהגיע זמן ההדלקה ראה שחולף הזמן ורבו אינו מדליק, ותמה מאד, ולאחר זמן הרבנית נכנסה הביתה, ומיד קם ר' נחומקי"ע והדליק הנרות, לאחר ההדלקה פנה הח"ח לרבו בתמיהה בטעם הדבר שהדליק מאוחר, ענה לו רבו, הרי הדין הוא דאם יש לאדם מעות רק בשביל נר אחד לבד, צריך הוא לקנות נר שבת ולא נר חנוכה, כיון דנר שבת שבא לשלום בית עדיף טפי מנר חנוכה, ולכן אם מבטלים נר חנוכה לגמרי משום שלום בית, כ"ש שאפשר להדליק מאוחר משום שלום בית.

שאלה

מי שנמצא יחידי בין העכו"ם האם שייך הענין להדליק בחוץ?

תשובה

כפי שמובן תוכן השאלה הוא, האם פירסום הנס שייך רק בישראל או אף בעכו"ם, ומצינו כמה אחרונים דכתבו דמועיל גם בעכו"ם.

בחי' מהרצ"א (מאמר א' אות קס"ד), ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ג סי' תנ"ז) כתבו דמהני, ובמועדים וזמנים (ח"ב סי' קמ"א) הביא כן מס' בית פנחס (בעמח"ס פיתחא זוטא) דדעתו דמהני, והביא מזקינו הגאון רבי שלמה זלמן פינס זצ"ל בספרו פנס שלמה דכתב דתלוי במחלוקת רש"י והרי"ף בפירוש רגלי דתרמודאי, דרש"י פי' "תרמודאי" שם אומה מלקטין עצים ומתעכבין בשוק עד שהולכין בני השוק לבתיהם משחשיכה וכו', והרי"ף פי' שהם בני אדם המביאים העצים, ולרש"י עכ"ח דשייך פירסומי ניסא אף בעכו"ם, ולהרי"ף הכוונה לישראל המביאים העצים, אולם בשו"ת התעוררות תשובה (שם) כתב דאף מרש"י אינו מוכרח ששייך בעכו"ם, דאפשר דלכן יש להדליק עד אותו הזמן משום אותם הקונים העצים והם היו ישראל, ועכ"ז כתב דמוכרח דשייך אף בעכו"ם, דעי"ז מתקיים והתקדשתי והתגדלתי בין העמים, אולם במוע"ז (שם) חולק ודעתו דשייך רק בישראל דיסוד פירסום הנס הוא בכדי להשריש בלב כל אחד ואחד אמונה בהשגחה פרטית, וזה שייך רק בישראל.

ולכאו' דעת החמד משה הוא ג"כ דשייך רק בישראל, דבסי' תרע"ב (ומובא בשעה"צ סקי"ז) כתב להוכיח מהשלטי גיבורים דאפשר להדליק אפילו ביחיד, דהש"ג כתב דאף אם דר בין העכו"ם לבדו, צריך להדליק, ומזה הוכיח דאפשר להדליק אף ביחיד, ומבואר דדעתו דבין העכו"ם אינו נחשב פירסום הנס, ובאמת בחי' מהרצ"א (שם) דדעתו דאף בעכו"ם נחשב פירסום, הקשה על דברי דמאי ראיה הרי הוא מדליק בין העכו"ם.

שאלה

מי שיש לו דירה של שני קומות, ועיקר דירתו לאכילה ושינה הוא בקומה ב', ובקומה א' מיועד להנחת חפיצים וכדו', וההלון שקומה א' הוא למטה מכ' אמה, והחלון של קומה ב' הוא למעלה מעשרים אמה, באיזה קומה עדיף להדליק?

תשובה

בפשטות ידליק בקומה א', ואף שמדליקין במקום האכילה או השינה, אולם בזה הכל נחשב לדירה אחת, ולכן עדיף שידליק למטה שהוא למטה מכ' אמה, אולם אם שני הקומות הם דירות נפרדות לגמרי, ואין יכולים לעבור מדירה לדירה אלא ביציאה לפרוזדור הבנין, יש להדליק

בקומה ב' שהוא עיקר דירתו, ודינו כמי שאין לו חלון למטה מכ' אמה דדינו שאם יש לו פתח שמדליק בפנים.

שאלה

מהו שיעור האכילה שאסור לפני ההדלקה?

תשובה

שיעור האכילה הוא פת או מזונות יותר משיעור כביצה, ופחות מכביצה או פירות אפילו יותר מכביצה מותר, ויש שאסרו אפילו טעימה בעלמא.

לגבי שיעור איסור האכילה אינו מבואר להדיא בפוסקים מהו השיעור, ולכאורה האיסור הוא דווקא באכילה יותר מכביצה פת או מזונות, וכמו בבדיקת חמץ דמובא בסי' תל"א במ"א (סק"ד) ובמשנ"ב (שם, סק"ו) דטעימה בעלמא מותרת, וטעימה הכוונה פת או מזונות פחות מכביצה, או פירות יותר מכביצה, והנה בקריאת המגילה מצינו (בסי' תרצ"ב מ"א סק"ז, ובמשנ"ב סק"ד) דאסרו לכתחילה אפי' טעימה, כפי שמדייק המ"א (שם) מדברי תה"ד שכתב דאסור לטעום, ובתה"ד כתב ב' טעמים הא דחמיר מגילה, או משום דכיון דיש בה שהות לקרוא את המגילה כל הלילה לכן חיישי' שמא ימשך, או משום דמגילה חמירה דכל המצוות נדחים מפניה כפי שהביא המ"א (שם), וגם בא"ר (שם סק"א) כתב טעם דהתם חמיר כיון דהתענה כל היום יש לחשוש יותר שמא יאכל וימשך, ומעתה יש לדון בחנוכה אי דומה למגילה ויהא אסור אפילו טעימה, ובפשטות לפי הטעם דמגילה חמירה דכל המצוות נידחים בפניה, א"כ זהו רק במגילה, ולפי הטעם דזמנה כל הלילה, לכאו' בחנוכה זמנה מעיקר הדין בתחילת הלילה, וכן טעם הא"ר לא שייך בחנוכה, וממילא יהא מותר טעימה בעלמא, וכן משמע מהמ"א והמשנ"ב כאן שסתמו וכתבו דאסור באכילה, ולא כתבו לאסור גם טעימה כפי שכתבו במגילה, ויותר מזה דהרי המ"א במגילה דעתו להתיר טעימה ורק משום סתימת התה"ד אינו מתיר, ובס' מקדש ישראל (סי' כ"א) הביא מס' יוסף אומץ (אות תתרס"ו) שכ' להדיא דטעימה מותר, אולם הביא מס' שבילי דוד (סי' תרצ"ב אות ב) דאפי' טעימה בעלמא אסור כמו בתקיעת שופר לולב ומגילה, דכל מצוה שבא לפרקים יש להחמיר בו אף טעימה, משום זריזין מקדימין, ובא"א (בוטשאטש מהדו"ת סי' תרפ"א) כתב סברא להבדיל במוצ"ש חנוכה לאחר ההדלקה, כיון דיש צד מעליותא בזה, שלא לטעום כוס ההבדלה לפני ההדלקה, אף שמעיקר הדין מותר טעימה ע"כ, ומבואר מדבריו דמעיקר הדין מותר טעימה, אולם יש צד מעליותא שלא לטעום.

ואכילה מרובה אפילו פירות אין להקל משהגיע זמן הדלקת הנרות.

כדמצינו לגבי בדיקת חמץ דאף דטעימה מותר, עכ"ז מסיק בביאוה"ל (שם, ד"ה ולא יאכל) דאין להקל בפירות הרבה משהגיע זמן הבדיקה, כיון דהתקנה היתה לבדוק מיד בתחילת הלילה, וכתב דכן משמע בדה"ח, ולפ"ז ה"ה בחנוכה דצריך להדליק בתחילת הלילה, ואף המדליקים בפנים יש להם להדליק בתחילת הלילה, עי' מה שכתבנו (פי' סעי' ו), ולכן אין לאכול אפי' פירות הרבה, וכן שמעתי מהגאון ר' משה שאול קליין שליט"א.

ולפ"ז מי שממילא שוהה זמן מה עד ההדלקה, כגון שממתין לאשתו וכדו' יכול להקל בפירות הרבה, דכיון דבפירות הרבה האיסור הוא מחמת עצם השהיה, ולכן כשהוא ממילא שוהה, אין להחמיר.

שאלה

אשה שבעלה אינו מדליק עדיין האם מותרת באכילה?

תשובה

יכולה להקל לאכול.

פסקי שבה"ל (פ"ו ב), והטעם כיון דעל הבעל מוטל להדליק ולא עליה, ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' נ"ח) כתב ג"כ דמעיקר הדין מותרת באכילה, וכתב דזה דומה להא דכתב בהגהות נחלת צבי (יו"ד סי' רס"ב סעי' א), דאף שלכאורה האב אסור לאכול קודם המילה כמו בנטילת לולב, מיהו כ"ז כשהאב מוהל בעצמו, אבל אם אינו מוהל בעצמו וכבר כיבד למוהלים ועשאם שלוחים, נראה דמותר לאכול, מעתה אם במצות מילה כן, ואעפ"י שאין שום חובה על המוהל למול במקום שיש אב, מכש"כ בהדלקת נ"ח שחובה על הבעל להדליק, שמותרת היא לאכול קודם ההדלקה כשהבעל קיבל עליו להדליק, אולם כתב שם דמנהג העולם שגם הנשים מחמירים בזה

שאלה

מי שיש לו חנות מה יעשה בזמן ההדלקה?

תשובה

צריך לסגור החנות ולילך לביתו להדליק הנרות.

לגבי איסור מלאכה לא מצינו להדיא בפוסקים לאסור, אולם בפשטות כמו שבכל מקום שאסרו אכילה לפני קיום מצוה, אסרו נמי מלאכה לפני המצוה, גם כאן כמו שאסור אכילה אסור נמי מלאכה, וכן משמע במשנ"ב (שם) שכתב דאסור אכילה "ושאר דברים", ואיסור מלאכה כנראה דהכוונה למלאכה קבועה שאפשר להימשך, אלא דיש להסתפק האם גם בזה צריך להחמיר חצי שעה קודם הזמן.

שאלה

האם יש ענין להדליק במנורה מהודרת?

תשובה

יש ענין להדליק במנורה יפה, ומי שידו משגת ידליק

במנורה של כסף, ומי שמדליק בחוץ, ואם ידליק במנורה שהיא יקרה לא יוכל להדליק בחוץ, מסתבר שעדיף הדלקה בחוץ מאשר הדלקה במנורה יקרה.

בסדר היום מובא בבאה"ט (סי' תרע"ג סק"ג) כתב, וז"ל ובענין הנרות שידליקו בהן כל א' יעשה אותן כפי כחו, וכל המהדר אותם ביותר ה"ז משובח, ומי שידו משגת לעשות אותם מכסף יעשה אותם כי אין ההוצאה בהם כ"כ, וה' יודע כמה דאגתי על ענין זה ולא עלה בידי לקוצר ההשגה, אבל בטחתי בחסד אלהים שיגמור בידי לעשות כוונתי לפחות ע"כ, וכן במשנ"ב (סקכ"ח) הביא בשם הספרים שכל אחד יטריח לעשות מנורה יפה, וכן הנרות יעשה יפה.

ובפלא יועץ (ערך נר שבת נר חנוכה) כתב דמה דאיתא שהזהיר בנר הויין ליה בנים ת"ח, ענין הזהירות הוא, שיהא הכלי שמדליק בו נאה ונקי ע"כ, ובשבה"ל (חנוכה, דרוש שישי ב) הביא פירוש נאה לבאר דברי חז"ל "הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים", עפ"י מה שפירש רש"י בכמה מקומות שבלשון הגמ' "נר" איננו השלהבת המאירה, אלא הוא בית הקיבול שבו נותנים את השמן ע"כ, ולפי"ז משמע דהרגיל בנר, הכוונה הוא שמהדר במצוות ומדקדק לא רק על השמן שיהיה כהלכה ובהידור מצוה, אלא שגם הנר דהיינו הכלי קיבול יהיה מהודר.

ויש לציין מה שמובא בס' שיח זקנים (ח"ד עמ' רנ"א) שאחד שלא נפקד עדיין בוש"ק, קנה מנורה חדשה להגאון בעל האבני נזר זצ"ל, ובירכו האבנ"ז במאמר חז"ל "הרגיל בנר הויין ליה בנים ת"ח", ונושע.

וראיתי מובא בס' עדות ביהוסף (פ"ג, א) שהגה"צ מהר"י מדזיקוב זצ"ל היה רגיל לספר, שבעת שהרה"ק מוהר"ח מאוטיניע זצ"ל שכב על ערש דוי ביומו האחרון עלי אדמות ליל ראשון של חנוכה, והביאו לו המנורה להדליק, נענה ואמר "איך וואלט געוואלט א שענערע מנורה", [הייתי חפץ במנורה נאה יותר], והרה"ח ר' שמעלקא גריפל ע"ה שהיה באותו מעמד, רץ מיד לחפש מנורה נאה, למלא רצון קדשו, ואכן השיג מנורה נאה, וכשהביאה להגה"ק זצ"ל קרנו פניו בשמחה של מצוה, והפליאו הרואים, שבשעה קשה כזאת, היו כל מעיינותיו נתונים להדר במצוה.

שאלה

האם מותר להניח גזר [מייער'ן] שיש בהם קדושת שביעית בשמן של הלאטקע"ס [שמועיל שלא ישחיר השמן וישאר צלול]?

תשובה

אין להניח ממנו בתוך השמן.

דפירות שביעית ניתנו לאכילה או לשימוש שאר דברים שהדרך הוא להשתמש בהם, אבל אין להשתמש בהם לשאר דברים שאין הדרך להשתמש בהם ובפרט כשהם נפסדים ע"י שימושם.

שאלה

האוכל לאטקע"ס בתוך הסעודה, האם צריך לברך עליהם?

תשובה

אם אוכלם בכדי לשבוע אינו מברך עליהם, ואם אוכלם לקינוח ולתענוג, מעיקר הדין צריך לברך.

כשאכלם במטרה להשביע אינו מברך עליהם, דכיון שבא להשביע הריהו נכלל בדברים הבאים בתוך הסעודה ונפטר בברכת הפת, וכשאכלם במטרה לתענוג, מעיקר הדין צריך לברך, דכיון דבא לתענוג אינו נכלל בסעודה ולא נפטר בברכת הפת, כדמבואר בסי' קס"ח (סעי' ח), דכל שבא לתענוג יש לברך עליו בסעודה.

ונכון שיכוין בדעתו שאוכלו למזון ולשובע ולא לקינוח, דאז אינו מברך כיון שנפטר כבר בברכת הפת דשייך להסעודה, או נכון שיכוין בהדיא לפטרו בברכת המוציא ואז אינו מברך, או שיאכל מאכל שיצטרך לברך עליו מזונות באמצע הסעודה ויפטרם בברכתו.

והטעם הוא עפ"י מה שכתב הביאוה"ל (בסעי' י"ג ד"ה וירא שמים) דכיון דלדיעה ב' בשו"ע (שם) דינו כפת וברכתו המוציא ונפטר בברכת המוציא שבירך על הפת וזה מהני אף כשאוכלו לקינוח, לכן נכון לצאת ידי ספק שיכוין שאוכלם למזון, וממילא אינו מברך עליהם בכלל דבר שאוכל לשבוע, עוד הביא מס' הלכה ברורה דהיכא שמכוין להדיא בברכת המוציא דברצונו לפוטרם, אזי יכול לפוטרן בכל ענין עיי"ש, והבאנו עוד עצה שיאכל מיני מזונות שצריך לברך עליהם בסעודה, כגון וופלים וכדו', דבר שברכתו מזונות לכל הדיעות המובא (שם בסעי' ז), וממילא מברך עליהם בתוך הסעודה, דדבר שברכתו מזונות אינו אלא מספק, נקטו האחרונים שם דאין מברכים עליהם תוך הסעודה אף שאוכלם רק לתענוג ולא להשביע.

ובס' שלמי מועד מובא דבכל ענין אינו מברך עליהם באמצע הסעודה, מכיון דה"לאטקע"ס" משביעים מאוד ובפרט הגדולים הנמכרים בחנויות שמשביעים יותר וניכר שאוכלים אותם להשביע.

שאלה

האם יש ענין לזמר שירות ותשבחות בסעודות החנוכה?

תשובה

המנהג לזמר בסעודות החנוכה, ויש ענין בזה בכדי שיחשב סעודת מצוה, והענין גם שבסעודה זו יבואו לידי אחוה וריעות, ונכון גם לעסוק בדברי תורה בסעודה.

בד"מ (סי' תר"ע) כתב ומצאתי בהגהות מנהגים (ר"א טירנא מנהג חנוכה עמ' קמו אות כט) דסעודת חנוכה רשות, ולכך נהגו לומר מזמורים ולהרבות בתשבחות כדי שיהא כסעודת מצוה, דבזה שמזמרים ומשבחים נעשית הסעודה, סעודת מצוה.

והנה ברמ"א וכן באחרונים שם מבואר דבכל סעודה שהוא ספק סעודת מצוה, כשאומרים זמירות ותשבחות, הרי זה סעודת מצוה, אולם בשפת אמת (ליל ג' תרל"ב) הביא בשם מו"ז החי' הרי"ם שדוקא בחנוכה שנתקן להלל והודאה, לכן אז הוי סעודת מצוה, דע"י השבח והודאה מעוררין הארה הגנוזה באלה הימים, ונעשה יו"ט, וממילא הוא סעודת מצוה, ובשם הרה"ק רבי יצחק מוואַרקי זצ"ל מובא דהפירוש אם אומרים שירות ותשבחות נחשב סעודת מצוה, דאם מסעודת מריעים נצמח שירות ותשבחות להשי"ת הוי סעודת מצוה.

ובדברי יואל (חנוכה) כתב טעם אמאי מועיל צירוף זמירות ותשבחות שיחשב הסעודה לסעודת מצוה, עפ"י הגמ' בקידושין (ה.) בדבר החילוק בין כסף לשטר לגבי גירושין, דבכסף אי אפשר לגרש אשה, ובשטר אפשר לגרש, דבכסף יאמרו כסף מוציא כסף מכנים, ונמצא דסניגור נעשה קטיגור, אבל בשטר אע"פ דשטר מכנים ושטר מוציא, עכ"ז אפשר לגרש כיון דכתיב להדיא בשטר, ומילי דהאי שטרא לחוד ומילי דהאי שטרא לחוד, ונמצא דאם ניכר הדבר לא חיישי', ולכן בחנוכה דהרומאים עשו יום זה איד לע"ז, לכן חששו שאם יקבעו למשתה ושמחה, אזי יתלו כל זה בע"ז, לכן קבעו דאם אומרים שירות ותשבחות להשי"ת, א"כ מילי דהאי שטרא לחוד, ומילי דהאי שטרא לחוד, ואין לחשוש ע"כ.

ומובא שם דרבינו מסאטמאר זי"ע היה עורך שולחנו כל יום עם התלמידים, ובעת הסעודה ניגנו מזמור שיר חנוכת הבית.

ויש לציין שבשו"ת התעוררות תשובה (ח"ד סי' ט') הביא עוד עצה שסתם סעודה תהא סעודת מצוה, שהביא מס' החיים (לאחי המהר"ל מפראג, ח"ג פ"ג) שכתב דסעודות שעושים בני החבורה, חשיב סעודת מצוה, שמתוך כך באים לידי אהבה ואחוה וריעות, ועפ"ז הוסיף בהתעוררות תשובה שאם אדם אומר שילך לבקר את שכינו וחבירו, הרי זה נחשב כנדר לדבר מצוה.

ובצוואת רבי יואל חסיד מאמצ'יסלב (תלמיד הגר"א בעל חי' מהרי"ח על משניות, אות יז) כתב דכיון דהוא סעודת רשות, לכן מן הנכון ללמוד בכל סעודה תורה, וכתב וז"ל ואם תרצו לשמוח לכבוד הנס, אזי עצתי שתקבצו בני משפחתך הכשרים, ותשמחו ותעלצו ותתעלסו, והעיקר שיהא דברי תורה על שולחנך, והכל בשמחה ובאימה וביראה, ושבח והלל לה' שעשה לנו ניסים ונפלאות ע"כ.

ויש לדון האם הסעודה נחשבת כסעודת מצוה גם כלפי דינים השייכים בסעות מצוה, כגון מה דמבואר בסי' קס"ז (סע' א') דלצורך סעודת מצוה אפשר לחתוך בשעת המוציא חתיכת פת אפילו יותר מכביצה, וכן לגבי היתר עשיית סעודה בער"ש לצורך מצוה ועוד.

הזמינו!

ספר

חזקים להודותם

ובו הרבה דיני ומנהגי

חנוכה

בתוספת ביאורים
וטעמים נפלאים

ניתן להשיג
ברשת "יפה נוף"
ובשאר חנויות
הספרים

לזכות הילד מרדכי אהרן בן ריזל דבורה
לרפואה שלימה

פּינת יקרת
מאמר לקיח וסודי להרחיב הידיעות בעניני דיומא ופרשת השבוע

איסור עשיית מלאכה לנשים בשעת הדלקת נרות המנורה

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בשו"ע או"ח סי' תר"ע סעי' ב' איתא: בכ"ה בכסליו [מתחילין] **שמונת ימי חנוכה ואסורים בהספד ותענית, אבל מותרין בעשיית מלאכה, ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות, ויש מי שאומר שאין להקל להם, ומקורו הוא ב'טור', ובכל בו** (סי' מ"ד), **וב'ארחות חיים' הל' חנוכה אות כ"א ועוד.**

והטעם הוא "כדי שיהא להם היכרא דאסור להשתמש לאורן", ואע"ג דכבר התקינו להיות נר נוסף הנקרא שמש, כבר ביאר ה'ארחות חיים' שם דיש עוד טעם בזה "דשמא יכבה הנר שישתמשו כנגדו ויכשלו להשתמש לאורה עי"ש, "ולמה אמרו כן דוקא בנשים כבר ידועים דברי היעב"ץ במור וקציעה (סי' תר"ע) וביחוד לנשים הוא דבר ראוי ונכון לפי שהן קלות הדעת ויבואו לעשות מלאכתן לאור הנר של מצוה" עי"ש.

וב'לבוש' סי' תר"ע (סעי' א') כתב ב' טעמים: "להורות שהם אסורים להשתמש לאורן", כלומר שמשום כך הם מונעות ממלאכה כדי שיהא היכרא שלא ישתמשו לאור הנרות, אי נמי "כדי שלא להסיח דעתן מזכר הנס עושין לפחות אותה שעה כמו יו"ט" עי"ש. ויל"ע ולפי הטעם השני הדבר צריך עיון למה אסרו דוקא בנשים, ובספר 'סוכת חיים' כתב ליישב דכיון דהם אין מדליקין בעצמן אלא יוצאין במה שהאנשים מדליקין, עשו גם להם שייכות עם היו"ט דאסורין במלאכה, שוב מצאתי ב'חידושי מהרצ"א' על הלבוש במאמר המוסגר: "לפי הך ב' טעמים צ"ע למה דוקא נשים, לטעם הראשון י"ל דסתם נשים עסקניות, ולטעם השני י"ל משום דדעתן קלות אסוחי דעתן" עי"ש, ר"ל דכיון דיסוד האיסור לטעם השני משום היסח הדעת, בנשים שדעתן קלות יש לחוש יותר להיסח הדעת.

ועי' בספר 'שיח שרפי קודש' על חנוכה (אות כ) שכתב "המהרש"ל ז"ל כתב בסעודת חנוכה יש לומר שירות ותשבחות כדי שיהי' סעודת מצוה, והחי' הרי"מ זי"ע אמר הטעם בפורים הי' היו"ט משתה ושמחה ובחנוכה ימים טובים בהלל ובהודאה, משום דבפורים הי' הגזירה להשמיד להרוג ולאבד וע"כ היו"ט משתה ושמחה תענוג הגוף, אבל בחנוכה הי' להשכיחם תורתך ולהעבירם מעל חוקי רצונך וע"כ היו"ט הוא הלל והודאה תענוג רוחני, וע"כ כשאומרים שירות ותשבחות ויש הלל והודאה ממילא הוא יו"ט והוא סעודת מצוה, אבל כשאין הלל והודאה אינו יו"ט כלל ואינו סעודת מצוה, ואמר שזה ג"כ טעם המנהג שכתב השו"ע שאין הנשים עושין מלאכה כ"ז שהנרות דולקות דלכאורה למה נשים דוקא, ולהנ"ל יש לומר דלדידן קיי"ל דהדלקה עושה מצוה ממילא כשגמר המצוה נשלם היו"ט, אבל להנשים העיקר פרסומי ניסא כ"ז שהנרות דולקות וזה ההלל והודאה שלהם וממילא אז אצלם היו"ט" עי"ש. ובפשטות מקור דבריו הוא הלבוש הנ"ל דהטעם דאסורין במלאכה משום דהוי יו"ט שלהן, ובדבריו הק' נתבאר יותר אמאי דוקא בנשים אמרו כן, ודו"ק.

שוב מצאתי בשו"ת 'ארץ צבי' חלק ב' (סימן ל"ז) ביאור נכון בטעם החילוק בין אנשים לנשים במצוה זו, וזה הוא תו"ד "ונראה לי דהנה במג"א כתב בסי' תקנ"א

בשם מהרי"ל דבשבוע שחל בו ט"ב אם יש ברית מילה לא אוכלים רק המוהל והסנדק, אבל לא הקוואטר, אך האשה הקוואטרת אוכלת בשר שהוא יו"ט שלה כיון שאין שייך אצלה מצוה גדולה מזו יע"ש, והנה נר חנוכה הוא שיריים מנרות המנורה במקדש שאז היתה מצוה שלימה ועתה הוא רק קצת הארה ממצוה זו, על כן אין לאנשים יו"ט כיון שאצלם ראוי שתהי' המצוה בשלימות יותר דהיינו הדלקת המנורה במקדש וזה חסר לנו היום, משא"כ בנשים אדרבה מרויחין בנר חנוכה כי במקדש לא הי' לנשים חלק בתרומת הלשכה ולא בקרבנות ציבור כמ"ש רעק"א דלכן גם נשים פטורות ממוסף וממילא גם במנורת המקדש לא הי' להם חלק בהמצוה, משא"כ היום אף דהמצוה אינה גדולה כל כך בנר חנוכה כמו בהדלקת המנורה בביהמ"ק, מכל מקום נשים חייבות בנר חנוכה כאנשים ואצל הנשים אין שייך אצלם מצוה גדולה מזו כי בהדלקת המנורה אין להם חלק בהמצוה, ודומה לקוואטר אשר בנשים הוי יו"ט ולא באנשים על כן דוקא לנשים אין לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקין כנלע"ד בזה" עי"ש. וחפשתי ולא מצאתי דברי מ"א הנ"ל בשם מהרי"ל [ותמי' הוא בעיני דהרבה ספרי זמנינו מביאים דבריו ולא האירו כלום], ונראה ברור דכונתו למ"א בסימן הנ"ל בסק"ג דשם נו"נ המ"א **בלבישת בגדי שבת לברית** ושם כ' המ"א: "לכאורה דוקא אותו שתופס התינוק על ברכיו בשעת המילה לובש בגדי שבת, אבל המכניס ומוציא התינוק אינו בכלל זה, **ואף שהנשים רגילות גם כן ללבוש בגדי שבת היינו לפי שזה הוא עיקר מצותם" עי"ש**, ובפמ"ג שם כתב: **"עיין מ"א דהנשים לובשים בגדי שבת שאין להם מצוה אחרת במילה רק מה שנושאין התינוק לבית הכנסת, מה שאין כן זכרים עיקר הוא התופס התינוק על כסא של אליהו זכור לטוב והמוהל ואבי הבן, אבל הקוואטר אין לובש בגדי שבת.**

בנר חנוכה מתנוצץ אורו של משיח

או יאמר הטעם דלא קבלה אבייי משמי' דר' ירמי' אלא משמי' דר' יוחנן. בהקדם דברי הירושלמי (פסחים ריש פרק מקום שנהגו) הובא בתוס' (שם) טעם על איסור מלאכה בערב פסח אחר חצות משום דאז הוא זמן הקרבת קרבן פסח, ואף יחיד בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור בעשיית מלאכה, ופריך הירושלמי א"כ קרבן תמיד שהוא קרבן ציבור ומקריבין אותו בכל יום א"כ יהי' אסור תמיד בעשיית מלאכה, ומשני שאני תמיד שהתורה הוציא מן הכלל דכתיב ואספת דגניך ואם כל ישראל יושבים בטלים מי יאסוף להם דגן, ומשמע התם דאסור מדאורייתא עכת"ד התוס'.

נמצא לפ"ז דבאמת הי' ראוי לאסור המלאכה בכל יום מחמת הקרבת תמידים והא דשרי משום דלא אפשר דמי יאסוף הדגן. וכתב ע"ז א"ז זלה"ה ביש"מ (פ' ויקהל) דלעתיד לבוא דכתיב (ישעי' ס"א, ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם ואפשר להמלאכה להעשות ע"י אחרים, איה"נ יהי' אסור בעשיית מלאכה מכח הקרבת התמידין וע"כ יהי' יום שכולו שבת כיון שיהיו אסורים בעשיית מלאכה, עכ"ד.

ועפ"ז כתבתי טעם לשבח על הא דאסרו חז"ל להשתמש לאור נר חנוכה וצ"ב וכי נר קדושה יש בה, ולהנ"ל י"ל עפ"מ דמבואר בספרן של צדיקים (עי' במ"ש כק"ז בספה"ק מאור עינים פר' מקץ בדרוש לחנוכה) דבנר חנוכה מתנוצץ אורו של משיח כדכתיב (תהלים קלב, יז) ערכתי נר למשיחי, וכיון שמתנוצץ אורו של משיח בנרות חנוכה ואז יהי' בנ"י אסורים בעשיית מלאכה, ע"כ לזכר זה קבעו ותקנו דאסור להשתמש לאורה כמו שיהי' לעתיד איסור בעשיית מלאכה.

והנה כשאמרו קמי' דאבייי משמי' דר' ירמי' דאסור להשתמש לאורה לא קבלה דלמה יהי' אסור להשתמש לאורה וכי נר קדושה יש בה, אבל משמי' דר' יוחנן קבלה משום דר' יוחנן מרא דירושלמי דכתב טעם לאסור מלאכה בערב פסח משום דהוי יו"ט מכח הקרבת הקרבן, ולפי"ז לעתיד דיהי' אפשר להמנע ממלאכה איה"נ יהי' אסור במלאכה כנ"ל, והלכך בנר חנוכה שמתנוצץ אורו של משיח שפיר יש לאסור להשתמש לאורה, וע"כ משמי' דר' יוחנן מרא דירושלמי מובן הדבר הא דאסרו להשתמש לאורה, ולכן משמי' דר' יוחנן קבלה אבייי.

(שערי אורה שער ב, אות לב)

וכ"כ בלבו"ש ועוד", ואף דיש הרבה אחרונים דחולקים ע"ז (עי"ש במחצהש"ק ועוד), מ"מ המשנ"ב שם סק"ג נקט כן, ובשעה"צ שם מעתיק דברי הא"ר דמקיל גם באיש, ונראה דכוונת ה'ארץ צבי' להנ"ל, ומתוך רהיטא העתיק דבריו לגבי הדין דאכילת הבשר בסעודת ברית [ואע"ג דאינו בשם מהרי"ל, מ"מ בסוף מ"א ציין לדברי מהרי"ל וכנראה הבין דהמהרי"ל קאי על כל דברי המ"א הנ"ל], ודו"ק.

וב'קובץ המועדים' (מכון ירושלים) על חנוכה מביא כת"י מרבי ברוך ברבי יצחק (עי"ש דאפשר שהוא רבי ברוך ב"ר יצחק בעל ספר התרומה מוורמייזא, אולם יש הטוענים שבתקופה זו הי' ברנשבורג עוד חכם בשם זה וגם הוא הי' מתלמידי תלמידיו של ר"ת עי"ש, ויש לציין דבאמת הי' עוד ר' ברוך בר' יצחק הספרדי רבו של הר"י מגאש עיין בסדר הדורות) שכתוב שם בזה"ל: "בשכר שלא אבו הנשים גברנתיות לשמוע לבעליהן להסיר הנזמים מאזניהם ליצירת העגל כאשר צוה אהרן, זכו שלא לעשות מלאכה בשמנה ימי חנוכה" עי"ש.

ובט"ז (סק"ב) ובמ"א (סק"א) נקטו הטעם דנעשה הנס

כתב בבני יששכר (לחנוכה מאמר ב אות טז) בשם הרב הקדוש הרבי ר' פינחס מקאריץ זצוק"ל שבכל חנוכה בשעת הדלקת הנרות נתגלה האור הגנוז, והוא אורו של מלך המשיח, עכ"ד. ומוסיף בבני יששכר שעל כן קראו לימים האלה חנוכה, לשון חינוך שהוא חינוך להגאולה שתהיה אחר מפלת מלכות הרשעה, והוא ברמז הכתוב (תהלים קלב יז) ערכתי נר למשיחי, עי"ש בדבריו. ובוודאי נאמנים עלינו דבריו הקדושים אשר נאמרו ברוח הקודש, ולא צריכנא לדידי, עם כל זה הדרשה תדרוש לומר מילתא בטעמא למה מתנוצץ זה דוקא בימי חנוכה.

ב) בטור ובשולחן ערוך (או"ח סימן עת"ר ס"ב) ריבוי הסעודות שמרבים בחנוכה הן סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמחה אלא להלל ולהודות. והקשו האחרונים (לבוש ס"ב וטורי זהב סק"ג) מה נשתנה חנוכה מפורים, שלא קבעו ימי חנוכה למשתה ושמחה רק להודות ולהלל.

ג) תקנו חכמים לומר לאחר הדלקת הנרות (ומקורו בברייתא במס' סופרים פ"כ ה"ו), הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים ועל הנפלאות ועל התשועות ועל המלחמות, שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה על ידי כהניך הקדושים, וכל מצות שמונת ימי חנוכה, הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותם בלבד, כדי להודות ולהלל לשמך הגדול. וצריך ביאור המשך וקישור הדברים להדדי, ותו למה באמת נר חנוכה אסור להשתמש לאורה, וכבר כתבו התוס' (שבת כא: ד"ה מותר) דבסתמא לא הייתי אומר ששום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה.

ואפשר לומר בהקדם קושית הבית יוסף (או"ח סימן עת"ר) למה קבעו חנוכה שמונה ימים, והרי השמן שבפך היה בו כדי להדליק יום אחד, נמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה ימים. ותירץ הפרי חדש (סק"א) שיום הראשון נקבע על נס נצחון המלחמה. והקשו המפרשים דאם כן למה תקנו להדליק נר חנוכה גם ביום הראשון, ומה ענין הדלקת הנרות לזכר נצחון המלחמה.

ותירץ בקדושת לוי (קדושה שלישית דחנוכה) דהנה בנרות יש תמיד קדושה אפילו בחוץ, כגון נר של שבת ונר של בית הכנסת, וכשבטלו מלכות יון הרשעה עבודת בית אלהינו, בזה הזמן עשו ישראל בודאי מצוה בנרות, כגון בנר שבת ובנר התפלה, ועלו אלו הנרות לפני הבורא ב"ה, ובהתעורר זה המצוה נעשה לישראל תשועה, משל למה הדבר דומה, כל זמן שהבן אינו רואה את אביו אין לו כל כך געגועים עליו, וכיון שהוא בא לחצר ורואה את אביו דרך החלונות, ואין מניחין אותו לכנוס לפנים אצל אביו, יש לו געגועים על האב ויש להאב געגועים על הבן, כיון שרואין זה את זה ואין מניחין אותו לכנוס. כך כיון שנכנסו היוונים להיכל, היו כל הקרבנות ועבודות בטלין, אך נרות המנורה, כיון שהיה נרות של שבת ושל בית הכנסת שהם עבודת חוץ, ועלה לפני הקב"ה ולפני כסא כבודו, ולא הניחו הרשעים להדליק הנרות בקודש פנימה, גלל כן נכמרו רחמים למעלה על זאת העבודה של הנרות, נמצא שבזכות הנרות זכו לישועה מידי היוונים, ולכן קבעו גם ביום הראשון להדליק נרות, עכ"ד.

ע"י הנשים לכן לא עושין מלאכה, ומקורו ב'מטה משה' [תתקצ"ד], וכן ב'צדה לדרך' מאמר כלל פ"ב, ובפשטות הכונה דנס נעשה ע"י יהודית שהרגה את נקנור היווני כידוע.

אולם היעב"ץ במור וקציעה כתב שם "וביחוד לנשים הוא דבר ראוי ונכון, לפי שהן קלות הדעת, ויבואו לעשות מלאכתן לאור הנר של מצוה. ואת זו מצאתי אחרי כותבי לבעל ט"ז ז"ל (ס"ק ב) שעשה ג"כ סמוכות לסברת הטור מאותו מנהג של ביטול מלאכה דר"ח, **והוא ז"ל הוסיף לומר שנס חנוכה כמו כן נעשה ע"י הנשים וזה דבר בדוי** (אע"פ שכתבו כן קצת מפרשים), כי באמת אין שייכות כלל לנשים בנס חנוכה יותר מן האנשים, לא אמרו רז"ל אלא שאף הן היו באותו הנס וזה כפירש"י ז"ל שהיוונים גזרו על האשה הנשאת שתבעל להגמון תחלה (שגזרותם הרעות היו כוללות לנשים כמו לאנשים) לא שהן הנה היו סבה וגורם לנס כנודע מספר מלחמות החשמונאים ומדברי היוסיפון, (גם הפייטן האשכנזי ביוצר דשבת חנוכה ערבב מעשה שני ניסים מתחלפים ורחוקים מאד בזמניהם זה מזה ולא קרב זה

ומעתה בגלות החל הזה אשר נחסר עבודת הדלקת המנורה בבית המקדש, כאשר אנו מקיימים מצות נר חנוכה שהוא עבודת הנרות בחוץ, ומצוה זו עולה לפני ה', הרי כביכול מתעורר געגועים לפניו יתברך לרחם על עבודה זו של הנרות, ולכן בכל חנוכה מתנוצץ אורו של מלך המשיח, שנתעורר רחמים למעלה למהר גאולתינו ולהחזיר שכינתו לציון, כדי שנוכל להדליק המנורה בבית המקדש.

והנה כתב א"ז זללה"ה בישמח משה (פ' ויקהל) בביאור אומרם ז"ל (סנהדרין צז.) דלעתיד יהיה יום שכולו שבת, על פי מה שכתבו התוס' (פסחים נ. ד"ה מקום) בשם הירושלמי (פסחים פ"ד ה"א) דערב פסח אסור במלאכה שהוא יום טוב משום קרבן פסח, ואף יחיד בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכה, ופריך אם כן כל יומא ליתסר שמקריבין תמידין לכל ישראל, ומשני אם יהיו כל ישראל יושבין ובטלין מי אוסף להם את הדגן. ואם כן לעתיד שנהיה צדיקים גמורים ויהיה מלאכתינו נעשית על ידי אחרים, כדכתיב (ישעיה סא ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם, ויהיה אפשר בלא מלאכת עצמינו, אז בדין הוא שנהיה אסורים במלאכה, כיון שיבנה המקדש ונקריב תמידין בכל יום ואפשר להמלאכה להעשות על ידי אחרים, ועל כן יהיה יום שכולו שבת, כיון שנהיה אסורים במלאכה.

ועל פי זה יש לומר בטעם שתקנו בנר חנוכה שיהא אסור להשתמש לאורה, דכיון שבהדלקת נר חנוכה מתנוצץ אורו של מלך המשיח, על כן אסור להשתמש לאורה, לזכר זה שלעתיד נהיה אסורים בעשיית מלאכה.

ובדרך זה יתבאר גם מה שקבעו ימי חנוכה בהלל ובהודאה דוקא, כי לעתיד לבא בעת שנזכה לגאולה העתידה וקיבוץ גליות, תהא כל עיקר עבודתינו בהלל והודאה, כאמרינו בכל יום הפסוק (דברי הימים-א טז לה) ואמרו הושיענו אלהי ישעינו וקבצינו והצילנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך, וכן כתוב בבנין בית המקדש (תהלים קכב ד) ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה', וכיון שבימי חנוכה מתעורר גאולה העתידה, על כן תקנו בה דוקא להודות ולהלל, כדוגמת העבודה בעת הגאולה לעתיד לבא.

ולפי זה יתבאר הנוסח, הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים ועל הנפלאות ועל התשועות ועל המלחמו"ת שעשית לאבותינו על ידי כהניך הקדושים, ולכאורה מה ענין הדלקת הנרות לזכר נצחון המלחמה, והתירוץ כי זכות נרות בית הכנסת ונרות שבת גרמו נצחון המלחמה, ולכן וכל מצות שמונת ימי חנוכה, שתקנו להדליק נר חנוכה אף ביום הראשון שלא היתה בו נס דמנורה, מפני שבזכות הנרות זכו לישועה ונצחון המלחמה, ובכן כאז כן עתה, כמו שנתעורר הישועה לאבותינו בזכות עבודת הנרות בחוץ, גם כהיום על ידי מצות נר חנוכה מתעורר הישועה ומתנוצץ אורו של מלך המשיח, ולכן הנרות הללו קודש הם ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותם בלבד כדי להודות ולהלל לשמך הגדול, על שם דלעתיד נהיה אסורים בעשיית מלאכה כל היום, וכל עסקינו יהיה בהלל ובהודאה, להודות לשם קדשך ולהשתבח בתהלתך.

(לב אהרן לחנוכה, מאמר ז אות א)

אל זה, אם לא שנאמר שרצה לתת זכרון גם לנס יהודית שאירע בזמן קדמון בימי גלות בית ראשון ולא מצא לו מקום מיוחד וצירפו לנס חנוכה כמ"ש בס"ד בהגהות היוצרות), אלא העיקר כדברינו שנקבע מנהג זה על הנשים לקלות דעתן והוא הנכון", עי"ש, וע"ע בהגהות היעב"ץ מס' מגילה (ד.), וידוע דכן כתב המאור עיניים פרק נ"א לר"ע אדומים ז"ל ומשם לשלשלת הקבלה (ובסדר הדורות כ' דאין לסמוך עליו), וב'צמח דוד' ח"א אלף רביעי תרכ"ב, דהי' שני מעשיות, וכ"כ בכף החיים תר"ע (סק"ז) בשם הבן איש חי: "דהמעשה הי' מוקדם רק כיון דהי' בימי היונים, וחנוכה הוא גם בשביל היונים ע"כ קבעו ביחד, וכמו דאוכלים זרעונים פורים דהי' בדניאל", עי"ש, וכמו"כ בערוך השלחן תר"ע סעי' ח' כתב כן, אולם הוא מאחר הזמן דיהודית, עי"ש.

אולם כבר תמהו רבים על היעב"ץ וסייעתו, דהא בדברי הראשונים מבואר בהדיא דע"י אשה נעשה נס היינו המעשה דיהודית, והא לך לשון הרה"ק ממונקאטש ז"ל בנמוקי אורח חיים: "ראיתי במור וקציעה שחולק על הט"ז במ"ש טעם לביטול מלאכה בנשים בחנוכה משום דהנס ע"י יהודית והוא כתב דהך מעשה היהודית להד"מ במלחמות החשמונאים ולא ראה או לא ידע במחכת"ה כי לא לבד על הט"ז הוא חולק בזה אלא מכחיש דברי רבותינו הראשונים ז"ל אשר מפיהן אנו חיים ובאמונת בדבריהם אנו קיימים, הלא המה המפורש בפי' הרשב"ם ותוס' בפסחים ובמגילה, וכן נראה מרש"י שבת דהנס בחנוכה על ידי יהודית וכן בכלבו וברמ"א, וכן על הפיוט האשכנזי ביוצר לחנוכה שפך חמתו על ככה במו"ק שם, ובאמת אין לנו אלא דברי רבותינו הראשונים והפוסקים ז"ל ובאמונת אומן באורם נראה אור עד נכון היום ב"ב", עי"ש, ואכ"מ להאריך בזה.

וכדי להרחיב הידיעות בכל זה עי' בספר חשמונאי ובניו פרק ח, וממלכת כהנים דף שס"א ולהלן, קובץ תבונות ח"ג א דף תשנ"ו, וקובץ ירחון האוצר חלק כ"ב וכ"ג ועוד.

וב'מגן אברהם' (סק"ב) מביא בשם 'מעגלי צדק' דאין עושין מלאכה בעוד שישערו שנרות של בית הכנסת דולקות, והוא כחצות הלילה [דהי' דרכן לעשות נרות חנוכה של בית הכנסת עד חצות (לבו"ש)], וב'מחצית השקל' כתב שם "בב"י כתב שם דהטעם כדי שיהי' להן היכר שאסור להשתמש לאורן, ולפי זה הוי סגי באיסור כל זמן שהנרות שבבית דולקים, וצריך לומר שהוסיפו חומרא על חומרא" עי"ש, וב'סידור יעב"ץ' שער הנקנור (אגב עי"ש הטעם דקרא שם השער נקנור, ע"ש נקנור הצדיק שנעשה נסים לדלתותיו ונעשה כמו"כ נס לדלתות המקדש ולהיכל בחודש הזה, וע"ש נצחון חשמונאים שעשו נקמה באויב ה' נקנור היוני הרשע בחודש הזה) פרק שני צנתרות (אות ה), מסיק "**דנשים אין עושין מלאכה עד חצות הלילה**" עי"ש.

אבל ב'אלי' רבה' שם (סק"ב) וב'פרי מגדים' וב'משנה ברורה' (סק"ד) **נקטו להלכה דאסור רק עד חצי שעה**, ובפרי מגדים כתב "דלהטעם הראשון דיהא היכר שלא להשתמש פשוט כיון דעפ"י עיקר הדין מותרים להשתמש אחר חצי שעה מותר גם לעשות מלאכה, ולהטעם השני דעל ידיהם נעשו הנס י"ל דרק חצי שעה שדולקין נהגו שלא לעשות", עי"ש.

ואמנם ראיתי בספר 'הליכות אבן ישראל' (שם) דבכלל המנהג הזה שלא לאפות ושלא לבשל, וכן הי' המנהג בירושלים, וכ"כ שאר גדולי ירושלים, אולם בספר 'בן איש חי' פ' וישב (אות כ"ז) דנזהרו רק ממלאכת כיבוס ומעשה מחט וכו', וכן בספר 'נטעי גבריאל' (פרק ל"ח סק"ד ומשם נעתק באור ישראל גליון ב' דף נה) מביא הערה מהגה"צ מדעברעצין זצ"ל וז"ל "**אודות המנהג שאין נשים עושות מלאכה במשך חצי שעה זמן חיוב הדלקת נרות כן קבלה בידינו שאין אשה עושה מלאכת נשים היינו כביסה, אריגה, נייען וביגלען, אבל בודאי מבשלות ואופות**" ע"כ, ובקובץ 'מבית לוי' (ח"י) בהלכות חנוכה מביא בשם הגאון הגדול בעל שבט הלוי זצ"ל "שמעתי ממרן שליט"א דכל מלאכה שיש בה עמל יש להמנע, ובעבודות המטבח לא נהגו איסור, וכן אמר דמשטיפת הרצפה ראוי למנוע ושטיפת כלים במטבח לפי הענין", עי"ש, וכן בס' 'מרא דשמעתא' (סעי' שי"ז) כתב **שהגה"צ רבי משה ארי' פריינד זצ"ל גאב"ד עיה"ק ירושלים ת"ו פסק דמותר לאפות ולבשל בתוך החצי שעה**.

ובס' 'הליכות אבן ישראל' פרק לח (סעי' ד' בהג"ה אות 4) כתב: דלכאורה לפי"ז הי' נראה דאסור אף לאכול שלא יבואו להשתמש לאורה, אולם לשון השו"ע מבואר דאסור רק לעשות מלאכה, ועי' ג"כ בשו"ת 'מקדש ישראל' סימן י"ז שדן נמי אי מותר לנשים לאכול בתוך חצי שעה, ועיי' שם בסו"ד שמביא מא' מגדולי ירושלים לאסור בזה, עי"ש, ולא הביא האבן ישראל הנ"ל דמלשון השו"ע מורה להיתר.

הקונטרס

אשר שלח כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

במיוחד לתלמידי ישיבתינו הק' פה בני ברק יצ"ו

ע"י אורחינו הגדול

הרב הגאון רבי יואל שוואַרטץ שליט"א

דומ"ץ ביהמ"ד דקהל יטב לב ד'סאטמאר
בנין געלבשטיין - שכונת קעסקעיד - ווילליאמסבורג יע"א
ומח' ספרי 'בשבילי הלכה' ה"כ

במסכת שבת (דף כח:) כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה.

וידוע קושית הקונץ על הרמב"ם (הל' מנוכה פ"ג ה"ב) הרי לא עדיד הקב"ה ניסא למגנא, וא"כ למה היו צריכין לנס שידליק השמן שבפך לשמונה ימים, הלא היו יכולים להטיף על ידי צלוד קטן טיפין טיפין בשמן טמא לתוך השמן טהור, וקמע קמע בטיל, כמבואר בחס' עבודה זרה (דף עג.). ומע"ג בחס' מנחות (דף כב.) פליגי רבי יהודה ורבנן מי מין במינו בטיל או לא, מ"מ הרי קיי"ל כרבנן דבטיל. ואף דלמ"ד מבטלים מיקור לכתחלה מ"מ לצורך מצוה מותר לבטל אף לכתחלה, וכמבואר בטו"ז סי' תרכ"ו לגבי ביטול סכך כשר בסכך פסול, וע"ע.

תשובות אפשר למסור:

בישיבה גדולה	בישיבה קטנה
להבה"ח **משה אהרן וויים** ני"ו	להבה"ח **ליפא** ב"ר עזריאל **וויים** ני"ו

מס' שבועות - דף ל"ז

סיפור מהבעש"ט הק' זי"ע המוכיח כי 'עריבים זה בזה' היינו שע"י אחדות ועירוב נעשה עריבות ומתיקות

כל ישראל ערבים זה בזה. הנה מבואר ברש"י (עירובין מ"ט ע"א) עירוב שמו, **שיהו כולן מעורבין ומרוצין בו שלא ימחה זה בחברו אלא שותפות נוחה ועריבה,** עכ"ל. נמצא דתרוויהו איתנהו ביה לשון עירוב ולשון עריבות יחד, ע"ד תבשיל שאם מערב בתוכו תבלינים טובים יהיה המאכל ערב וטוב.

ועד"ז פי' בספר תכין לבם" (ע' רכ"ח, להגה"ח רש"א לידער זצ"ל) את מאמר הגמ' **שכל ישראל "עריבין" זה בזה,** דהיינו שבשעה שישראל המה באחדות ומעורבים זה בזה בריעות נעשה מזה עריבות ומתיקות, וכמובא בס' בעש"ט עה"ת (בהקדמה אות י"ג) הסיפור מהתקרבות הגה"ק ר' ישראל חריף ז"ל אל הבעש"ט הק', כי פעם אחת נסע רבי ישראל ז"ל אל הבעש"ט הק' בימי הסליחות, ונוהג היה הבעש"ט הק' כי הוא בעצמו היה אומר לפני התיבה א' רחום שמך וענני ורבי ישראל ז"ל עמד סמוך להש"ץ שהי' אומר הסליחות עם הש"ץ מאחר שלא הי' לו סליחות משלו והתעמק ברעיונותיו בתוספות שנתקשה בו כבר זמן רב, ומחמת טרדתו בדברי התוספות לא הרגיש שהבעש"ט הק' נגש אל העמוד לומר א' רחום שמך וענני, וכשהתחיל הבעש"ט הק' באמירת עננו נפל ברעיונו של רבי ישראל ז"ל הפשט הנכון והאמיתי בענין התוספות, לאחר שגמר הבעש"ט הק' אמירת עננו אמר לרבי ישראל ז"ל, רואה אתה כי ע"י אמירת "עננו" שלי אפשר להשיג פשט טוב בתוספות, עיי"ש, **הרי לנו מכאן כי ע"י אחדות ישראל נעשה להשני מתוק עד שהבין את התוס' שנתקשה בו.** וכן יש לנו ללמוד מזה אשר כל טובה וברכה והצלחה בגשמיות וברוחניות טמון באחדות ועריבות בין בני ישראל הכשרים, והוא כלי מחזיק ברכה לישראל, וע"י אהבה וריעות נעשה עריבות ומתיקות ומהפכין כל מר למתוק.

מס' שבועות - דף מ'

ב' ביאורים על השם 'שבועת היסת'

משביעין אותו שבועת היסת. עי' פירש"י שהסיתו חכמים להודות, ואין מובן מה המכוון לקראו לשבועה דרבנן היסת, וביאר ב"שו"ת ארץ צבי" (ח"ג, ע' רע"ג) וז"ל: הנה ידוע לנו דהנשבע על עין שהוא עץ, חשוב שבועת שוא, שהוא שלא לצורך, וא"כ כופר הכל דפטור מה"ת משבועה, חשוב לכאו' שבועת שוא, ואיך תיקנו חז"ל לעקור דבר מה"ת, **ע"כ קראוהו היסת, דעיקר הכוונה להסיתו שיודה, וכיון דאפשר שיודה הוי ספק עקירה, ולא הוי עקירת דבר מה"ת.** (כעין דאיתא בפ' הזהב).

ועוד י"ל כמש"כ הט"ז יו"ד סי' קי"ז ועוד, דהמפורש בתורה להיתר אין חכמים יכולים לאסור, וכן כופר הכל מפורש דפטור משבועה מדרשא ד"כי הוא זה", (משא"כ לעיל בתוס' ג'). **ואיך יכלו חז"ל לחייבו, ע"כ קראוהו היסת, שהסיתוהו להודות, ואין כוונתם שישבע, רק שיודה, ע"כ לא חשיב נגד התורה.**

מס' כתובות:

דף מ"ט

בדורינו נשתנה הדבר לגריעותא, אשר אם נאמר לאדם שהוא עובר על ד"ת אינו משים על לבו. רק אם יפגעו בכבוד עצמו

באושא התקינו שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים. איבעיא להו הלכתא כוותיה או אין הלכתא כוותיה. תא שמע כי הוה אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו יארוד [פי' תנין] ילדה ואבני מתא שדיא, [פירש"י התנין הוליד תולדותיו והטיל פרנסתן על בני העיר], כי הוה אתו לקמיה דרב ספרא אמר להו כפו ליה אפיתא בצבורא וליקום ולימא **עורבא בעי בניה וההוא גברא לא בעי בניה.** (כלומר שהוא גרוע מנחש ותנין או עורב האכזרי. והיו אומרים לו כך אולי יבוש ויכלם ויפרנסם), ולא אמרן אלא דלא אמיד, אבל אמיד כפינן ליה על כרחיה וכו'.

הנה היוצא לנו מדברי הגמרא דבדרך כלל אם לא אמיד מיכף לא כייפינן ליה. **ולכאורה הוא תמוה** דאמרינן בגמרא (ב"ב ח' ע"ב) שכופין על הצדקה וממשכנין על הצדקה, והתוספות (שם) הקשו האיך כופין על הצדקה, והכתיב מתן שכרה בצדה דכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך, ואמרינן כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין בית דין של מטה מוזהרין עליה, **ותירצו בשם רבינו תם דהאי כפייה בדברים הוא,** עכ"ד התוספות. [ועיין עוד בטוי"ד (סי' רמ"ח)]. ובסוגין משמע דמיכף לא כייפינן ליה לזון בניו ובנותיו כשהן קטנים. **ולפי דברי התוספות הנ"ל**

דכל הכפייה אינה אלא בדברים, הלא אין לך כפייה גדולה מדברי בזיון כאלו שאמרו לו שהוא גרוע מעורב ותניין, ולמה קאמר דלא כייפינן ליה. וכיו"ב הקשה הר"ן בסוגיין. **והמהדש"א ז"ל תירץ** דל"ק דבמה שאומרים לו יאורוד ילדה ועורב בעי בניה, בזה לא כפו אותו עדיין, ואינו נקרא כפיה בדברים אלא אמירה ודיבור בעלמא, **אבל כפייה בדברים היינו שאומרים לו שעובר על מצות עשה דצדקה.**

והעיר בזה רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע, (עי' אגדות מהרי"ט ח"ד עמ' קנ"ב) דמהכא אפשר להווכח ולחזות בגודל שפלות הדור כיון דלדעת המהרש"א שבזה מתיישב הקושיא הנ"ל הרי הדיבור היותר גרוע לאדם הוא זה שאומרים לו שעבר על מצות עשה, ואך זה מקרי כפיה בדברים, משא"כ מה שמבזין אותו סתם בדברי בזיון אינו מקרי כפיה אלא אמירה בעלמא. **ולדאבוננו כהיום בדורנו הדברים הפוכים, דאף אם אומרים לו לאדם שהוא עובר על כל עבירות שבתורה, אם רק לא פגעו בכבוד עצמו לכלום ולמאומה יחשב בעיניו, והש"י יראה בענינו ויגאלנו מהרה למען שמו ית' בב"א.**

מס' שבועות - דף מ"ב

רמוז כאן מליצה ישרה על ישראל קדושים, אשר ישפיע הש"י לנו כל טוב ואז נשוב אליו מהרה

ובכוליה בעי דלודי ליה והאי דלא אודי ליה אישתמוטי הוא דקא משתמיט מיניה, סבר עד דהוי לי זוזי ופרענא ליה, ורחמנא אמר רמי שבועה עילויה כי היכי דלודי ליה בכוליה. פירוש בדרך מליצה ישרה ומתוקה בספר "דברי ישראל" (בכללי אורייתא דף ח' ט"א) דהנה ידוע הכתוב (משלי כח, יג) ומודה ועוזב ירוחם, אמנם הנה ידוע מאמר רז"ל (ברכות יז, א) רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה, פירוש שאור שבעיסה היינו דבית שמאי אומרים שאור בכזית (ריש ביצה ב, א), פי' המזונות מרורין כזית דחקות הפרנסה זאת היא השאור שבעיסה המעכב כמובן.

וזהו שאמרו 'בכולא בעי דלודי ליה', פירוש בכולא בכל לב ונפש בעי דלודי ליה לקודשא בריך הוא להיות מודה ועוזב ולשוב בתשובה, כמאמר רז"ל גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך, 'והאי דלא אודי ליה אשתמוטי היא דקא משתמיט', ומהו האשתמוטי דקא משתמיט, זהו שאמר הכתוב בפרשת ראה (דברים טו, ב) וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו, פי' נגישות הבעל חוב ודאגת זמני הפירעון המטרידים את האדם, זהו דבר השמיטה דקא משתמיט, וזהו שאמרו אשתמוטי קא משתמיט, סבר עד דהוי לי זוזי ופרענא ליה לבעל חוב, וכשירויח לי מעט מן הנגישות בעל חוב וזמני הפרעון אשוב בתשובה ואודי ליה לקודשא בריך הוא במודה ועוזב.

והנה ידוע (יומא לה, ב) הבא לטהר מסייעין אותו, וכשרואין בשמים שרצונו באמת לעשות רצון ה' רק השאור שבעיסה מעכבו כהנ"ל, מסייעין אותו מן השמים להסיר ממנו המניעות והעכובים, וזהו שאמרו ואמר 'רחמנא רמי שבועה עליה', פירוש שבועה ר"ל משלון שביעה, וכמו ואכלת ושבעת (דברים ח, י), ופירוש רחמנא היינו מדת הרחמים אומר 'רמי שבועה', היינו רמי ליה לחם לשובע פרנסה בריווח, 'כי היכי דלודי ליה' לקודשא בריך הוא בכולא בכל לב ונפש ותשובה בשלימות. וד"ל.

ועיין בדברינו ברמזי ראש השנה על דרך זה, **בכולא בעי דלודי ליה היינו 'בכולא שתא' בעי דלודי ליה לקודשא בריך הוא להיות מודה ועוזב,** והאי דלא אודי ליה אשתמוטי היא דקא משתמיט מחמת הטרדות כנ"ל, עד עשרת ימי תשובה להיות דרשו ה' בהמצאו (ישעיה נה, ו), והבא לטהר מסייעין אותו כנ"ל, ומן השמים מרחמין עליו, ואמר רחמנא היינו המדת הרחמים כנ"ל, רמי שבועה עליה היינו לחם לשובע ופרנסה בריווח, **כי היכי דלודי ליה בכולא פירוש להיות בכולא שתא מודה ועוזב בתשובה** כנ"ל.

מס' שבועות - דף מ"ג

צריך עכ"פ להיות מוכן להשבע אשר לא במרד ולא במעל המרה את פי הש"י ודברי תורתו ר"ל

המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון, אמר לו, סלע הלויתיך עליו, ושקל היה שוה כו', זה נשבע שאינו ברשותו. פי' בספה"ק עטרת ישועה (בליקוטים) **"המלוה"** זה הקב"ה, כדכתיב (משלי יט, יז) **"מלוה ה' חונן דל".** "המשכון" זו הנשמה, כפי שאנו אומרים: **"בידך אפקיד רוחי". "ואבד המשכון"** נפגם ונאבד על ידי חטאינו. **"המלוה אומר סלע הלויתיך"** מסרתי לך נשמה חזקה כסלע. ושקל היה שוה שקלת ממנה קדושתה וחסרת אותה. **"והלה אומר"** האדם מצטדק ומתנצל עצמו כלפי מעלה ואומר. **"לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה"** דהיינו שמצד עצמי לא מלאני לבי ח"ו לפגמה בכל דהו, והייתי שומרה כראוי שתשאר בטהרתה ושלימותה. אלא כי נתת בנו יצר הרע להכשיל אותנו, כמו שדרשו חז"ל (ברכות לב. א) על הפסוק "אשר הרעותי" כו'. וע"ז בא רב אשי בגמרא ומוסיף: **"זה נשבע שאינו ברשותו"** לכל הפחות צריך שהאדם יוכל להשבע על זאת, שלא עבר על מצות ה' ברשות וברצון בשאט נפש רח"ל, עכתודה"ק (עיי"ש עוד).

כ"ד כסלו

הגאון רבי חיים חזקיהו מדיני זי"ע
["שדי חמד"]

ואלה תולדות

נולד בז' חשון תקצ"ג בירושלים בין החומות לאביו הגאון רבי אליהו רפאל הלוי שהי' תלמיד חכם גדול ודרשן מובהק, גם הי' שד"ר (מטעם רבני כוללות ירושלים, ופוק חזו מה דמסהיד עליו גברא רבא ה"ה רבי חיים פלאג'י זצ"ל שכותב אודותיו (בהסכמה לספר של בנו "מכתב לחזקיהו") "מנקיי הדעת בירושלים מעלת הרב הכולל מלאך רפא'ל... אוצר כל כלי חמדה פלפולא חריפתא... פה מפיק מרגליות..." ואצל אביו זו למד חכמתו ובינתו, והוא הי' רבו המובהק, וז"ל בהקדמתו לספרו הנ"ל: הרב מר אבי זצוק"ל א"א הראש רב בנייא הרבה להטיב חסדו עמי, הגדיל תושי"ה, הלא לאמונה, זו משנה ראשונה, תורה דילי"ה הוא, הביאני המלך לחיי העוה"ז והעוה"ב, הנחני בדרך אמת במעגלי צדק, החזיק כל בדק, הלא הוא אמר לי, ועתה בני שמע בקולי, מרבה ישיבה מרבה חכמה, ביראת השם כל היום בחיבה יתירה... השכם והערב בבית המדרש, ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, לשמוע בקול ד' ולדבקה בו, ועלי מזונייכי וכסותייכי", גם למד אצל ה"חכם באשי" ה"ה הגאון רבי יצחק קוביו ואצל רבי יוסף נסים בורלא זלה"ה.

האיש מקדש

בגיל צעיר בא בברית הנישואין, ובהיותו ידוע לרבים בחכמתו, באו כמעט כל גדולי הדור בא"י, כמי שכותב בספרו "שדי חמד" וז"ל: ואני מעיד על עצמי שנכנסתי לחופה בעיה"ק ירושת"ו בחודש אלול, והי' הכנסת כלה בבית הרב הגדול והמפורסם מוהר"ר יצחק פרחי, והיו על החופה כמעט כל גדולי הדור, רבני גאוני תקיפי דארעא דישראל זיע"א, ע"כ, לאחר חתונתו הי' סמוך על שולחן אביו עד שנת תרי"ג שאז נתייתם מאביו, ונפל על שכמו עול הוצאות ביתו ואמו ושני אחותיו הקטנים שהגדילם עד שהשיא אותם.

בארץ נוד

כשראה רבי חיים נסים אבולעפי' (הראש"ל) את דחקותו יעצו ליסע לעיר קושטא, ועשה כדבריו ונסע לשם, קרוביו קיבלוהו בסבר פנים יפות ותמכו בו ברוח נדיבה כמו שמזכיר את חסדם לברכה: אשר היו בעוזרי, הביאוני אל חדרם, מפתם אכלתי ומכוסם שתיתי, בסבר פנים יפות מטה כסא שולחן ומנורה, ולמדתי תורה בביתם ובחומתם בשובה ונחת... ע"כ, ביקש לישב בשלווה קפץ עליו רוגז החולי כמו שכותב: מאז באתי פה העירה נתיישבתי נהייתי ונחליתי במראות נגעים מכף רגל ועד ראש פצע וחבורה... לולא ד' שהי' לי, גמלני מאז טובות, הקרה ד' לפני... ידיד נפשי מעלת החכם המרומם, והנה שולם כה"ר יוסף הלוי נר"ו (מר ניהו חד מרבני קושטא, ולעתות כאיל שם ביתו בעי"ת ברוסא יע"א) הזיל זהב מכיסו למאות ולאלפים, על הרפואות ועל הרופאים (מכתב לחזקיהו),

עוד ניתוסף לו צרה על צרתו, כי לאחר שנתרפא הרחיקו אותו קרוביו מסיבה לא ידועה, ונאלץ ללמוד שיעורים פרטיים בבתי יחידים, כלשונו בהקדמה הנ"ל: כי בעוונותי שרבו לא נזדמן לי מקום קבוע ללמוד בכל ימי השבוע, כי אם יום אחד בבית בעל הבית אחד, ויום אחר בזולתו, ע"כ, עם כל תלאותיו שעבר הוציא לאור בשנת תרכ"ה ספרו הנזכר "מכתב לחזקיהו" על ששה סדרי משנה, וחידושי גפ"ת על מסכת ברכות וסדר מועד, שבו מראה בקיאות עצומה בכל חדרי תורה והפליאו חכמי דורו.

ליצבי חמד

מאוד הי' געגועיו לשבת בארץ הצבי, וקשתה עליו מאד מגורתו בארץ העמים וכמאונן בשירותו: נער הייתי בצאתי

ימי ההילולא

כ"ג כסלו

- **רבי דוד טעבלי כ"ץ שיף אב"ד לאנדאן ב"ר זלמן (לשון זהב)- תקנ"ב**

כ"ד כסלו

- **רבי משה פאנעט מדעעש ב"ר מנחם מענדל - תרס"ג**
- **רבי חיים חזקיה מדיני ב"ר רפאל אליה (שדי חמד) - תרס"ה**
- **רבי יוסף נתן מוואלברום ב"ר אלטר מאיר דוד - תרע"ח**

כ"ה כסלו

- **רבי אברהם ב"ר אליהו (הגר"א) מווילנא (רב פעלים) - תקס"ט**
- **רבי יעקב יוקל עלינגר ב"ר אהרן (ערוך לנר) - תרל"ז**
- **רבי משולם זושא מנדבורנא ב"ר נפתלי מליזענסק - תר"ן**
- **רבי חיים מאנטיניא ב"ר ברוך מוויזניץ (נימוקי יוסף) - תרצ"ב**

מירושלים, בעצבון רוח וברפיון ידים, עזבתי את עיר מולדתי ציון היא ארץ חמדה תאוה היא לעיניים, אוירה מחכים לא יערכנה הזב פריוים... נמס כל לבי ורפו כל ידים, דמי עלי כעובר על תרי"ג מצות, והי' קשה מאד בעיני פרידתה כחומץ לשינים וכעשן לעינים..., ותפלתו היתה שלפחות יזכה להקבר בארץ הקודש: ...וכל יום כי יעבור אוחיל ומצפה בכליון עינים, כי ישקיף ה' לטובה ויזכנו לשוב ולהתיישב בתוככי ירושלים, ואני זקנתי, ואת יום מותי לא ידעתי, אנא ד' שם תהא מנוחתי, שם תהא קבורתי בעיר הקודש ירושלים, ואם שלש אלה במוטב תלתא כחדא שריין, חברון צפת וטבריא דין הניין, לכולם בשם אקרא ארצות החיים....

למחי' שלחני

בשנת תרכ"ז כשביקר בקושטא אחד מעשירי ארץ קרים (דרום רוסיא) הפציר בו שיקבל את כתר הרבנות בעיר קראַ סובזאַר, ולא נח ולא שקט עד שהביאו לשם, שם הי' כמלאך המושיע להחזיר עטרה ליושנה ללמוד את העם הדרך ילכו בה, כי הי' שם שכחה גדול, כמו שכתוב בשנת תרנ"א בחלק תשיעי מספרו "שדי חמד" וז"ל: זה לי שנת עשרים וארבעה בתוך עמי אנכי יושב עיר הזאת קרסובזאר, לשרת בקדש להורות להם את הדרך ילכו בה לשמור ולעשות את כל התורה, ואחרי כי נוכחתי לדעת כי אינם בני תורה, וזמן זמנם זמניהם לא הי' להם מרביץ תורה כראוי להם, כי הרבנים שקדמוני שפת בני העדה מוזר להם, ולא יכלו לקרב דעתם עמהם ולדעת מעשיהם ותהלוכותיהם, בדברים העומדים ברומו של עולם שבני אדם הללו מזלזלים בהם, לא במרד ולא במעל ולבית יעקב חטאתם מחסרון ידיעה, ידעתי כי למחי' שלחני אלקים, להרים דגל תורתינו הקדושה לשמור גדרי' וסייגי' בעזרתו יתברך, ע"כ, שם חיבר ספרו "אור לי" לזכר בנו יחידו שמת בימי עלומיו בשנת תרכ"ח, והדפיסו בעלם שמו לגודל ענוותנותו, ובהקדמה מאונן על פטירת בנו: כל בית ישראל יבכו על האי שופרא דבלי עיילת בלא בר... במסתרים תבכה נפשי עיני נגרה..., על ספר זה התבטא גאון אשכנזי רבי בצלאל הכהן זצ"ל מווילנא דאלמלא ידע שהמחבר חי אתנו היום הייתי חושב שאחד מן הראשונים הוא, בשנת תר"ל עלה לארץ ישראל להשתטח על קברי צדיקים, ובשובו משם הביא עמו מעפרה כלשונו: חיובא רמיא להשתדל להשתטח על קברי צדיקים כי זכות גדול הוא... וכ"ש כשהולך להשתטח על קברי הצדיקים שבא"י, בשנת תרל"ח חלה מחלה קשה על עיניו ואף לאחר שנתרפא לא חזר אליו מאור עיניו כבתחלה, ואז הוסיפו השם חיים בסגולה לרפואה.

חכמה וענווה

בימים ההם כשישב על מי מנוחות החל בעבודתו הנפלאה להוציא ספרו "שדי חמד" על עניני הלכה, להגיש למעיינים כל דין והלכה על שורשיהם יסודותיהם וענפיהם המקור מהתלמוד עד לאחרונים, בלשון צח יקרה מפנינים, עם כל זאת כתב בהקדמתו: שום אדם לא יסמוך להלכה ולמעשה על מה

ימי ההילולא

כ"ו כסלו

- **רבינו אברהם ב"ר דוד** (השגות הראב"ד) - **ד"א תתקנ"ט**
- **רבי אלעזר מקאזניץ ב"ר משה אליקים בריעה - תרכ"ב**
- **רבי יחיאל מיכל מגלינא** (התן ר"מ מפרעמישלאן) **ב"ר משה** (קב ונקי) - **תרכ"ז**
- **רבי צמח ברוך משידלאווצא ב"ר נתן דוד - תרל"ז**
- **רבישלמה יעקב ב"ר יצחק אייזיק מזידיטשוב - תרמ"ז**
- **רבי יוסף מקוידינוב ב"ר אהרן - תרע"ז**
- **רבי שלמה יצחק ב"ר ישכר דוב מוואלברוז - תרע"ו**

כ"ז כסלו

- **רבי שאול אב"ד לובלין ב"ר מאיר מאוסטראה בעל מאיר נתינים - תקמ"ח**
- **רבי שמואל אב"ד פויזנא ב"ר משה פנחס** (בית שמואל אהרון) - **תקס"ז**
- **רבי חיים מטשערנוביץ ב"ר שלמה** (באר מים חיים) - **תקע"ג**
- **רבי חזקי' פייביל פלויט אב"ד שוראני** (ליקוטי חבר בן חיים) **ב"ר חיים - תרנ"ה**

כ"ח כסלו

- **רבי חזקיה די סילוא ב"ר דוד** (פרי חדש) - **תנ"ח**
- **רבי עוזיאל מייזליש** (עין הדעת טוב) **ב"ר צבי - תקמ"ז**
- **רבי ישראל משולם זלמן אב"ד לאנדאן ב"ר יעקב מעמדין - תקנ"ה**
- **רבי אהרן מפעלשטיין ב"ר צבי ארי' - תרס"ז**
- **רבי ברוך דוד מקלינקוביץ ב"ר מרדכי דוב מהארנסטייפל - תרפ"ז**

כ"ט כסלו

- **רבי גדליהו מליניץ** (תשואות חן) **ב"ר יצחק - תקס"ד**
- **רבי ארי' לייבוש הלוי הורוויץ אב"ד סטאניסלאב ב"ר אלעזר** (פני ארי') - **תר"ד**
- **רבי צבי הירש מרדכי ב"ר אברהם משה מפאשיסחא - תרכ"ז**
- **רבי שלמה הכהן מווילנא ב"ר ישראל משה** (חשק שלמה) - **תרס"ו**
- **רבי מנחם נחום יוסף בן ציון טברסקי ב"ר מרדכי מקארישטשוב - תרס"ט**

שכתבתי בספרי, כי אני לא באתי לפסוק דין ולהכריע בדבר שיש בו מחלוקת, רק העתקתי מה שמצאתי באיזה ספרים לזכות את מי שאין בידו הספרים,

לא ארכו הימים ונתפרסם בכל המדינות, אשר לו שוגרין אגרות שאלות ותשובות מכל קצוי תבל מכל שבטי האומה לקבל דעתו המכרעת, גם זאת נודע כבעל מידות נעלות שונא בצע ומסתפק במועט היו שולחין לו נדבות כמו שכותב בהקדמתו לשי חמד חלק שישי: האמנתי כי אדבר מידי שבוע בשבוע יביא הבי דואר טומוס מכתבים מינים ממינים שונים, מאשר נכבדתי בעיניהם יחזיקוני לאיש אמונים שונא בצע כסף ומדנים, שולחים צרור כספיהם לידי לקיים מצות שלוח לארבע ארצות החיים (א"ה כנראה כוונתו לערי אה"ק) לכוללים או לפרטים..., עוד כותב על מכביר אגרות ...שאלת חח"ם להורות הלכה למעשה באיסור והיתר, דיני קידושין וגירושין, ריבים ופטפוטים מאנשי מדנים שובי"ם ורבנים ... ועוד מקבל בקשות ... להתפלל על כל צרה וחולה וחבוש במאסר ואשר יד ד' נגעה בו בזעם ובעברה..., ובענוותנותו כותב: נפשי יודע מאד דלותי ושפלותי, ולהתפלל על עצמי איני כדאי, הלא טוב לנו לפנות אל ימין מי מקדושים צדיקים 'אדמורי"ם' שבדורינו יחיו, המתאמצים בתפלתם וכו' אשר אין לקוות זה מאנשים אשר משוקעים בטרדות שונות מענייני העולם, או כי עומק תלמודם טורדם בעת תפלתם....

ארי עלה מבבל

בשנת תרנ"ט אחרי שמלאו ל"ג שנים לכהונתו בקראסובאר גמר בלבו להשתקע בא"י, בקיץ של אותה שנה יום ג' פרשת שלח יצא לדרכו, בני עירו ועדתו נפרדו מעליו פרידה נרגשת, ובאו אנשים למאות ולאלפים אל החוף ועמדו על רגליהם עד אשר נעלמם הספינה על מימי הים, ויהי ביום השלישי ה' בתמוז הגיע לעיר יפו שהתקבל ע"י יהודי המקום בהערצה, בתוך דבריו באגרת שהריץ לפני העיר בצאתו מיפו כותב: והנני מברך ברכה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לראות נוה היפה ביפו ת"ו ב"ב, וברוכים יהיו כל האנשים הנכבדים פה אשר ענותם תרבני וקבלו פני בספ"י והראו לי כל בית נכאתה שלהעיר וכו',

מיפו עלה לירושלים עיר מולדתו ונתקבל בחביבות גדולה, והתכוון לישב במנוחה בלי משא הקהל לגמור חיבורו הגדול 'שדי חמד' כלשונו: ידעתי כי בואי אל הארץ הקדושה לא תהי' פרנסתי מרווחת כבראשונה, אבל יודע ריבוני כי על דעת כן באתי להתנהג כאחד העם וכו', כי רק כאחת מדלת העם תהי' כל הנהגת ביתי בלחם לאכול ובגד ללבוש, לא אכילת מעדנים ולא לבושי שנים, וחלילה מלקבל עלי שום משרה גדולה או קטנה, למען תהי' דעתי פנוי' לעסוק במלאכתי בסדור המערכות וכו', אולם לאחר זמן קצר שישב בין החומות רצו חכמי ירושלים שיכהן כה"חכם באשי' שהתפנתה, כששמע רצונם מיד ברח מן הכבוד לעיר חברון שיוכל לישב על התורה ועל העבודה בלי מפריע, אמנם כשנפטר רבה של חברון רבי רחמים יוסף פראנקי זלה"ה נתנו בו ז' טובי העיר את עיניהם להכתירו כאב"ד חברון, וכיון שראה שאנשי העיר הם כצאן בלי רועה, נטה שכמו לסבול את משא העם, רק התנה עמהם שלא יטרידוהו בעניני יום יום של הקהלה, רק העמיס על עצמו הפיקוח על החינוך בדור הצעיר.

רועה צאן

שם בחברון לא הי' הת"ת על תיקונה, והיו הרבה ילדים הולכים ללמוד במוסדות ה'ליאנס', אזר כגבור חלציו וביחד עם חכמי אשכנז הובא מלמדים מומחים חברונה, וסידר את הילדים לפי הגילים, וקבע סדר לימודים מסודרים, גם יסד כולל לאברכים וישיבה לצעירים, ובשבת היו כולם מתכנסין אצלו ומסר להם שיעור בהלכה ואגדה משולבים אהדדי, אחד משומעי לקחו כותב את מסירתו לעניני החינוך וז"ל: במעונו הפרטי בחדרים מרווחים מליאים אור ושמש, היו הצעירים מתכנסים והוגים בתורה, הסביבה הנעימה והכלים נאים, כל אלה הרחיבו את דעתם של הלומדים, בהרגישו את סכנת השכלה שארבה לתלמידים, הי' נוהג להכנס אתם בדברים כדי לבחון מדבריהם באיזו מדה הם חדורים בהכרה תורני ועד כמה הם מסוגלים לעמוד מפני הרוחות המציות,

אז הי' בירושלים המלחמה נגד וייצמאן וסייעתו להקים בי"ס העברי ואף זממו להקים בי"ס בחברון, והשד"ח קיבל מכתבם מחכמי ירושלים ובראשם רבי שמואל סאלאנט זצ"ל שהקמת בי"ס זה מטרתה להטיף דברי כפירה וניאוץ בתוך לבות הצאן קדים שהי' ידוע להם כוונתו, והשד"ח יצא להלחם השערה שלא להניח שיקימו בי"ס זה ובחסדי ה' נתבטלה זממו והי' המחנה לפליטה.

הי' נחשב כקדוש וטהור אצל כל בני העיר, וגם אצל הישמעאלים שפחדו ממנו פחד ממות, ובעברו ברחובות עיר נישקו הערביים את גלימתו וביקשו ממנו את ברכתו, ולזאת העדיף לילך בדרכים הצדדים ולא לילך ברחובות קריה בשאון העיר.

זורע צדקות פועל ישועות

נתפרסם מאוד במדותיו הנעלות ענוות חן ענד בראשו הקים 'קופת התלמידים' וקופת ההלוואות 'חן וחסד' שהקים ממה שקימץ מפתו, והי' לווה לכל מי שפנה אליו, אף למי שידוע ל'לוה ולא ישלם' באמרו ד'אל תדין את חבירך עד שתגיע למקום, שאפשר שמחמת דוחק הפרנסה לא עמד בנסיון, עתה נברך אותו בשפע ברכה מעל, ובוודאי ישלם, פ"א נטפל אליו עשיר שביקש שיקבל ממנו מנחתו ארנק מלא דינרי זהב, השד"ח סירב לקבלו, אמר לו העשיר הזה דהנה הגיע לשנות הזקנה, ולא חנן אותו אלוקים בבן זכר, ובאחד הלילות נראה לו אליהו הנביא זל"ט ואמר לו שיעלה לעיר חברון כי שם צוה ד' את הברכה חיים עד העולם, ועשה שאלת חלום ויוגד לו שיעלה חברונה ששם רבי חיים מדיני והוא יצוה עליך את הברכה, ואז נדר שאם יהי' אלוקים עמדי ואזכה לראות פני קדשו ארים מלוא ארנק זה לדבר מצוה, ועתה באתי לקיים נדרו, נענה לו השד"ח ואמר לו שהוא בעצמו יחלק לקופת התלמידים וקופת ההלוואות וכו', וד' ימלא משאלות לבו

לטובה, וכן הי' שלתקופת השנה נולד לו בן ויקרא את "חיים חזקיהו".

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בחשון תרס"ה נפל השד"ח למשכב אשר ממנה לא קם, ולא הועילוהו כל מאמצי הרופאים שהיו בארץ לרפאותו, ובכ"ד כסליו נסתלק לחה"ה, וקהל גדול של אלפים ורבבות אנשים לוו אותו לחלקו כבודו האחרון, יסופר שגם הערבים השתתפו בהלויה והיו יכולים לראות אותם נוזלים דמעות מעינהים שאדף הם ידוע שהאי שהגן על חברון הלך לבית עולמו, והוטמן בבית החיים בעיר חברון.

כ"ז כסלו

הגה"ק ר' חיים מטשערנאוויטץ זי"ע
[בעל "באר מים חיים"]

צור קודש מחצבתו

איש חסיד וירא אלוקים היה ר' שלמה טארר, הוא דר בעיירה הסמוכה לבוטשאטש אשר בחבל גאליצי', ויהי האיש עובד אלוקים באמונה ובתם לבב, בעיירתו מתהלכות שמועות וסיפורים מדהימים אודות צדקתו ומסירות נפשו לכל דבר מצוה, מוכן ומזומן הוא להפקיר את נפשו ומאודו למען קיים מצוות בוראו, פע"א ומשום סיבה כל שהיא שכח למכור את הי"ש שבבית המזיגה שלו לנכרי בערב פסח עד שעבר עליו הפסח, הוא הכין את עצמו לקיים המצוה בכל מאודך ובדעתו לשפוך את כל הי"ש ללא כל התחכמות, הוא ציוה לאשתו להכין סעודה גדולה וזאת לבטא את שמחתו שמוסר כל ממונו למען מצוה אחת, הוא פקד על משרתו שיקרא לערלים שינגנו והוא עמו שפך את הי"ש ובשעת מעשה כרכר ורקד בכל עוז ובהתלהבות עצומה, בני הכפר הערלים הלכו מיד לאדון הכפר וסיפרו לו שר' שלמה בעל בית מזיגת הי"ש נשתטה ויצא מדעתו וזה לו האות כי שפך את כל הי"ש לעיניהם ועוד רקד בזמן איבוד הי"ש, האדון ציוה מיד לסלקו מהכפר, וכך יצא ר' שלמה נקי מכל נכסיו בקיימו ע"י כך מצוה של ביעור חמץ.

בימים ההם ור' שלמה נודד ממקום למקום בעירום ובחוסר כל, ביום מן הימים הגיע אליו שמועה רעה, שאחיו שהי' עתיר נכסין מת ולא השאיר אחריו בנים, אלמנתו נשארה כבולה ללא אפשרות לינשא עד שיבא אחי בעלה והוא ר' שלמה כדי לקיים בה מצות חליצה, אבל היא בידעה מה רב המרחק בין מקומה למקום מגוריו של ר' שלמה כמעט ונתייאשה, ולא עלה בדעתה שיבוא לחלצה, והיא תשאר עגונה כל ימיה, ברם לא איש כר' שלמה יחרד וילפת מלעבור מרחקים עצומים למען קיים מצות ה', הוא שם נפשו בכפו ויצא אל מקום אחיו המנוח, שבועות וחדשים מרובים ארכה נסיעתו הקשה, ללא פרוטה בכיסו וללא בגד ראוי שיגין עליו מפני רוחות ושלגים, והוא בשלו, מטרה אחת ויחידה לו, להוציא אשת אחיו מכבלי עגונה, ובמטרה קדושה זו לא עכבוהו גשם ושלג רוח וסערה, ויהי בעת היפרד ר' שלמה מעמה לאחר שהתירה מכבלי עיגונה, הפצירה בו במאוד שיואיל ליהנות מהטוב הרב שנתן לה האלוקים, ותושט לו מלא חפניים זהובים, אך הוא דחה בשתי ידים באמרו שאין בדעתו ליהנות ממצוה כה נדירה כמצות החליצה שהגיעה לידו ע"י נסיונות ויסורים קשים עד למאוד, בשובו משם נגלה אליו אליהו הנביא ובישרו שבזכות המצוה שקיימה תוך מסירות נפש עצומה יזכה שיוולד לו בן בעל נשמה גבוהה וקדושה, אשר אור תורתו וקדושתו תאיר ותזרח על פני תבל, ואכן לתקופת השנה נולד לו בן ויקרא שמו בישראל חיים, שהתפרסם כעבור שנים על שם ספרו "באר מים חיים" הלא הוא הרה"ק ר' חיים מטשערנאוויץ זי"ע.

ואלה תולדות

הרה"ק ר' חיים מטשערנאוויטץ נולד בשנת תק"כ בכפר הסמוכה לבוטשאטש לאביו ר' שלמה שהי' מרביץ תורה בק"ק הורודנקא, אחיו של ר' צבי מפודהייץ (חותן הרה"ק ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע) מצאצאי הב"ח והחלקת מחוקק.

עוד בהיותו יניק וחכים כבר החלה רוח ה' לפעמו וראו בו כי לגדולות נוצר ולאילנא רברבא יתעביד, ושעל הנער הזה בישר אליהו הנביא שאורו יאיר על פני תבל.

בצעירותו נשלח ע"י אביו ללמוד תורה בבוטשאטש שהיתה עיר גדולה לאלוקים חבירו היה הרה"ק ר' אברהם דוד מבוטשאטש בעל ה"אשל אברהם" ו"דעת קדושים" בבוטשאטש אם כי היה גדול ממנו בשנים, ויחד קיבלו את תורתם מפי רבם הגאון רבי צבי הירש קרא אב"ד בוטשאטש ובעל "נטע שעשועים".

באותו זמן החל גם להסתופף בצל רבו המובהק הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, שם התבלט כאחד המיוחדים שבחבורה, כשרבו מרעיף עליו אהבה וחיבה מיוחדת, הדבר בא לידי ביטוי עז בהסכמתו של הרה"ק ר' מרדכי מקרעמניץ זי"ע (בנו של הרה"ק מזלאטשוב זי"ע) על ספרו "שער התפילה", וז"ל: "ראיתי וידעתי מטעם עריבות חיבת ידידות מכבוד אבי אדמו"ר הרב הקדוש החסיד המפורסם לכל באי עולם מוה"ר יחיאל מיכל זלה"ה אליו, שחיבבו ביותר ויותר, כבבת עינו היה אצלו ואהבת עולם חיבבו". כמו כן ביקר בהיכלי הקודש של המגיד הגדול ממעזריטש, הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע, והרה"ק ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע.

על כס הרבנות

לפני הכהנו כרב בעיר טשערנאוויץ כיהן כרב בעיר קוזובא ואח"כ בעיר קריפטץ, אך שם לא האריך ימים על ממלכתו, וסבל רבות מתושבי העיר שהוכיחם רבות שישובו מדרכיהם הרעים, לבסוף מחמת ריב שפרץ בינו לבין תושבי העיר שלא אבו לקבל את תוכחתו, נאלץ לעזוב את העיר.

בשנת תקמ"ט נקרא לכהן פאר כרבה של טשערנאוויטץ אשר בגליל בוקאבינא, שם הנהיג את עדתו ברמה, אשר אהבוהו אהבה עזה, לאחר כמה שנים התמנה לרב הגליל של

בוקובינה כולה, ואף אושר והוכר רשמית ע"י השלטונות האוסטרים ששלטו שם באותה העת.

בגלילות בוקאבינא וולחייא, היו התושבים נמנים על פשוטי עם ובעלי נפש גסה, הרה"ק בענותנותו הגדולה התהלך עמם באהבה וחיבה ובדרכי נועם היטה את אורחותיהם לטובה, בכל מקום אליו הגיע לא נח ולא שקט עד אשר ביסס שם את יסודות היהדות, על ידי ייסוד בתי מדרשות והחדרת החינוך הטהור לצעירי המקום, כאשר הוא מרעיף עליהם אהבה וחיבה, ומשפיע עליהם מהודו ומיראתו הטהורה.

מספרים זקני העיר טשערנאוויץ מה ששמעו מאבותיהם שמוראו ויחתו של הרה"ק ה' על פני כל אנשי העיר ותקיפותו ועוז רוחו בענינים הנוגעים לכבוד שמים, עוברות כחוט השני בין כל שנות רבנותו, מעולם לא נרתע למחות בידי פורצי גדר, גם כאשר נגע הדבר לכבודו, אלו שהעיזו להמרות את פיו היתה בם יד ה' ונענשו קשות, כאשר סירב אחד לצו ב"ד היה הרה"ק קורא מתוך החומש את העונש הקבוע לו, וכפי שמסופר על איש אחד שקרא לו שיבוא להתדיין לפניו ולא רצה לבוא, והיה שולח שליחים להתרותו, ומשלא נענה לשלוחים לקח את החומש בידו וקרא את העונש למי "שלא ישמע לכהן שבימיך שאנוכי אדרוש מאתו", ומיד נענש המסרב במיתה רח"ל.

בעירו היה גר בעל מנגן נפלא ושמו שמעון, בשירתו הנפלאה היה כובש את ליבם של יהודי העיר, עד אשר באחד הימים החליטו פה אחד עם ראשי הקהילה למנותו כחזן בית הכנסת בעיר, הרה"ק אשר נודעו לו דרכיו המקולקלים של אותו חזן, לא אבה ליתן את הסכמתו לכך, אולם דעתו לא התקבלה על ראשי הקהילה שחשקה נפשם בשירתו של אותו שמעון, כשנוכח הרה"ק כי מחלוקת גדולה תצמח באם יצא נגדם בעוז ובתוקף, שלח לידידיו הרבנים הגאונים מכתב כתוב ברמיזה: "שמעון דורש כל אתין שבתורה, "את" החזיר, "את" הנבילה, "את" הטריפה, כיון שהגיע ל"את" ה' אלוקיך תירא פירש", במכתב תשובתם כתבו אלו, כי למען הרבות שלום ימנע מלהכריז מלחמה נגדם, בסוף תשובתם הביעו אלו את תקוותם כי בוודאי ימצא ברוב תבונתו דרך מחוכמת להדיח את שמעון ממשמרתו, בסופו של דבר אכן נתמנה אותו שמעון למשרה הרמה, הרה"ק ניסה לקרבו ולדבר על ליבו שיחדל ממעשיו המקולקלים, אולם כשנכח לראות כי דבריו נופלים על אזנים ערלות החליט לפעול בדרך אחרת, הוא החל להתיידד עמו, בכל סעודה שהסב בה הגיש לו הרה"ק כוס יין ישן, וכך הרגילו בשתיה, עד שבמשך הימים התחיל הלה להתגולל ברחובות העיר אפוף שכרות ונתבזה כאחד הריקים, אנשי הקהל אשר הדבר הסב להם בושה וחרפה, העבירוהו תיכף ממשרתו, ואז נוכחו הכל לראות כח ראייתו העמוקה של רבם ומיהרו לפייסו.

עשרים ושלש שנים ארכה כהונתו, עד אשר פרצה המלחמה בין אוסטריא לראמעניא, וכתוצאה מכך עבר כל חבל בוקאבינא לידי האוסטרים שהחלו להצר את צעדי היהודים כשגזרו לאסור תפילה בציבור, וכן על חובת הלימוד בבתי"ס הממשלתיים. הרה"ק לחם בנגדם בכל עוז כאשר הקהיל קהילות ברבים ולימד את עדתו תורת ה', ובזה הצית כאש את זעמו של שר העיר וציוה לאסרו בבית האסורים, ורק לאחר מאמצים רבים של אנשי קהילתו הצליח להשתחרר אבל הוא נאלץ לעזוב את העיר, בצאתו את העיר פקד על משמשו שנשאר בעיר שישים עינו על הביהמ"ד וישמרנו מכל משמר, מאוד מאוד החשיב והעריך הרה"ק את בית מדרשו וקדושה מיוחדת שררה עליו, וסיפרו זקני העיר טשערנאוויטץ כי הביהמ"ד עמד מול פרעות ומלחמות רבות שהי' מנת חלקם של תושבי בוקאבינא, ובעוד שכל הבתים הסמוכים אליו נהרסו עד היסוד, עמד הביהמ"ד על תילה רבות בשנים, ועד היום בנוי לתלפיות ביהמ"ד הנקרא ע"ש ה"באר מים חיים".

לארץ החיי"ם

או אז התכונן למלאות את שאיפתו העזה מאז, לעלות ולחונן את עפרה של הארץ הקדושה, ויהי בצאתו מן העיר טשערנאוויטץ יצאו אנשי העיר ללוותו כשלא יכלו להיפרד מרבם ומאורם, הרה"ק הבטיח להם אז שלעולם יהא נקרא ע"ש העיר הזאת טשערנאוויטץ, ואכן ע"ש זה נקרא עד היום הזה על אף ששימש ברבנות בכמה עיירות.

בדרכו לא"י עבר דרך העיר בוטשאן ולהפצרת בני העיר נעתר לכהן פאר בעירם, כמו"כ כיהן אח"כ בעוד כמה קהילות שונות וחשובות, מוהילוב, וקישינוב, עד אשר עלה בידו להגשים את מאויו לעלות לא"י שם השתקע בעיה"ק צפת, ובה חי את שארית ימיו בקדושה ובטהרה עד יום הסתלקותו לגנזי מרומים ביום כ"ז כסלו נר שלישי דחנוכה שנת תקע"ח לפ"ק, מקום מנוחתו הוא בבית החיים בצפת במערה הנקראת "מערת הבאר מים חיים" הנמצא בקרוב מקום ליציון הבית יוסף, בין הב"י ובין האלשיך הק', וזה נוסח מצבתו: פ"נ הרב ר' חיים בהחסיד ר' שלמה מבאטישאן נלב"ע ביום כ"ז כסלו תקע"ח.

ביום השביעי נתעל"ה

נודעת ומפורסמת עבודתו הנוראה והשגותיו הנפלאות ביום שבת קודש, עד שהעידו עליו כי לאחר בואו מבית המרחץ נשתנתה צורתו לבלתי הכר והי' נדמה לאיש אחר, ויש שאמרו כי קומתו היתה מזדקפת מערש"ק אחרי המקוה עד מוצש"ק וגדלה במידת ראש.

ובספר קדושת יעקב מביא מה ששאל המחבר את אביו ר' משולם נתן מרגליות שהסתופף בצילו של הרה"ק מטשערנאוויטץ, וז"ל שם: "שאלתי את אבי ז"ל, אם אמת הדבר מה שאומרים כי מן ערש"ק אחר טבילתו עד אחרי שב"ק גבה במידת ראש, והשיב לי: בני, אתה ידעתי כי אין דרכי לגזם וגם לא מדותי בקומתו, אך זאת אומר אני לך בעדות ברורה, כי ראיתי אותו בכל ערש"ק בלכתו אל המרחץ ובבואו משם, וממש לא בא אותו האיש שהלך, ונדמה כליל לאיש אחר בצורתו בקומתו ובכל תואר גופו הקדוש היה משונה מבראשונה", כן היו אחדים שפי' ענינה של הגבהה זו שבמשך ימי החול התהלך בכפיפת קומה ולא כן הי' בשב"ק, ומשו"ה נדמה הי' כן, אולם בספר מגדל עוז מביא בשם הרה"ק הצמח

צדק מליובאוויטש שאמר שאפשר להאמין בזה שהרי בעינינו ראינו שהרה"ק הבעל התניא זי"ע ביום שנתמנה לרבי גבהה קומתו במידת ראש ונשאר כך כל ימי חייו.

דרכו בקודש היתה להתפלל בעצמו לפני התיבה כל התפילות ולקרוא בתורה בשבתות וימים טובים, ואש קודש בערה בו אז ובקע רקיעים בתפילתו, ורק כשהיה תלמידו הרה"צ ר' משולם נתן מרגליות שובת אצלו היה מכבדו בקריאת התורה, והי' מתבטא אליו: "אילו זיכני השי"ת בכלי נגינה כמותך הייתי רק צועק ומרנן להשי"ת כל המעת לעת של שבת קודש".

לגודל להב השלהבת שבערה בו מקדושת השבת לא הי' מסוגל לישון, ומסופר כי פעם כאשר ראה בשב"ק יהודי ישן שנת ישרים מיהר לזלף עליו מים חיים בחושבו לגודל מדרגתו כי וודאי נתעלף, לאחר שעמד על טעותו, מיהר לפייסו, ולאות כן הניח את ידיו הקדושות על ראשו ובירכו, מני אז נבצר הי' מאותו יהודי לישון ביום השבת.

שגור הוא בפי כל העובדא הידועה שפע"א נקלע יהודי כפרי אחד בערש"ק לטשערנאוויץ לרגל מסחרו, כשסכום כסף גדול בחיקו, וכיון שלא הי' לו שם שום מכיר או מודע שיוכל להפקיד אצלו ממונו עד צאת השבת גמר בדעתו למסור את ממונו לרב דמתא ובוודאי הוא איש מהימן, וכן עשה, באותו ערב שבת נכנסה אל הרה"ק אשה ענייה בבכי מר, היות ובתה צריכה להכנס לחופה בו ביום ומפאת שאין לה לסלק את הנדוניא לא רוצה החתן בשום אופן ללכת אל החופה ורוצה לנתק את כל קשרי החיתון, דבר שיגרום בושה וחרפה להכלה ולכל המשפחה, הרה"ק נתן לה תיכף את צרור הכסף שזה עתה קיבל ואמר לה מהרי לסלק את את הנדוניא ועוד היום הכניסי את בתך לחופה, האשה יצאה מאת פני הרב בשמחה ואושר ששמחתה לא תופר ועוד באותו יום נכנסה בתה לחופה, עם יציאת השבת הגיע הלה לבית הרב לגבות את פקדונו, הרה"ק התנצל לפניו וסיפר לו אשר הציל בת ישראל ומשפחתה מקלון גדול וזה נעשה ע"י מעותיו, והוסיף כי הוא מבטיחו שתוך כמה ימים יחזיר לו כספו בשלימות, ולעת עתה מברכהו שיצליח פי כמה בכל עסקיו, ואכן ההצלחה האירה לו פנים במאוד והרויח סכום גדול אשר לא תיאר כלל לעצמו, היהודי שוב לא רצה לקבל את הסכום מאת הרה"ק על אף הפצרותיו ותחנוניו באמרו שכבר הרויח פי כמה מהסכום שמסר לידי הרב וברור לו שזאת היתה לו ע"י ברכתו, הרה"ק שאל אותו, במה אברכך, הלה לא היה לו שום מענה בפיהו, ויאמר לו הרה"ק: בעבור הנסיון שעמדת שלא חפצת לחלל את השבת, ומסרת כספך לאיש בלתי מוכר לך, ומצוה זו גררה מצוה אחרת שהצלת משפחה שלמה מקלון, ע"כ אברכך שתרגיש את טעם השבת כפי שאני מרגיש כל ימי חייך, ויהי בבוא האיש לביתו כבר ביום הרביעי נתלהבו בקרבו רשפי אש שלהבת קדושת השבת והיה נהפך לאיש אחר, וההתלהבות הלכה וגדלה עד שכבר בערש"ק הפיל פחד על כל בני ביתו, ומה נהדר הי' מראהו בשבת עצמו שנשתנו פניו לגמרי ובהתלהבות נוראה הי' מקבל את פני שבת מלכתא, כאשר במשך כל השבת היו פניו בוערות כגחלי אש, והי' שרוי בשמחה רבה ובהתרוממות נפלאה עד צאת השבת, אולם במוצש"ק חזר להיות כאחד האדם, והשקיע ראשו במסחר כדרכו, ובהגיע יום הרביעי החל שוב רוח השבת לפעמו, וכך נשנה הדבר מדי שבת בשבתו לאורך שנים רבות.

מקובל שהרה"ק ר' אלימלך מליזענסק אמר פעם לתלמידיו אם רוצים לראות איך יהודי פשוט מקיים ומכבד את יום השבת כבעל מדריגה גדול ילכו אל ר' הירש מאסיובר (שמו של הכפרי הנ"ל) הם הלכו אליו וראו את כל התפארה, והוא סיפר להם שהכל בא לו בעטיו של הרה"ק מטשערנאוויטץ.

כמו"כ לחם בעוז ותעצומות על שמירת השבת ולחם עם מחללי השבתות עד חרמה, ומסופר שפע"א ראה אחד רוכב בהפרסיא על סוס בשבת, הרה"ק שהתרה בו זכה לקיתונות של לעג, לשמע הדברים לקח הרה"ק את החומש וקרא בו את הפסוק "מחלליה מות יומת" וכך הוה, כי המים סחפוהו ויטבע במצולות.

כן יסופר כי בעת היותו רב בעיר טשערנאוויטץ הביט פעם מחלון ביתו וראה שפורקי עול בחורים וגם בתולות התאספו ביום השבת ומרקדים ומחללים את השבת בפני עם ועדה, הרה"ק שלח את שלוחו להזהירם להפסיק את חילולי השבת, הם לא שמעו לו ועוד התחצפו אליו, לפתע החלה יד ה' לפגוע בם ואחדים מהם נפלו חללים, כמובן שמיד הפסיקו את חילולי השבת, אך הרה"ק פנה אל השאר ובלשון רכה הסביר להם ערך גדולת השבת ועל ידי כך קרבם אליו.

פעם בא לפניו סוחר בהמות וקבל לפניו ששלח שוורים רבים לארץ וויין, ועתה הגיעתו הידיעה כי נפגעו בחולי מסוים, וחלק גדול מהם מת בדרך והפסדו גדול הוא עד מאוד, אמר לו הרה"ק: אם תקבל עליך שלא יעבוד עם צאנו בשבת אז לא ימותו יותר, ואמר ע"ז בדרך צחות כי זה מרומז בנוטריקון של שבת, אם ש'ורל ב'שבת ת'עבוד אזי ש'ורך ב'דרך ת'מות, אבל אם ש'ורך ב'שבת ת'נוח אז ש'ורך ב'דרך ת'לך.

מן הבא"ר ההוא ישקו העדרים

במרכז תולדות חייו הקדושים מלאי ההוד יש לציין את חיבוריו הנפלאים שכבשו לבבותיהם של רבבות בני ישראל אשר מרווים בהם את צמאונם ומתענגים על דברי קדשו בפרד"ס התורה ובנתיבי החסידות.

בראשית נציין את חיבורו הק' "באר מים חיים" אשר על שמו נקרא, חיבה יתירה היתה נודעת לו מגאוני וצדיקי דורו, שהפליאו במאוד את תוכנו ושיבחו את מחברו.

הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע אמר פעם: "דער ספר מאכט פלעטערן דאס הארץ צום לעבעדיגן בורא".

הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע אמר: כי ספר המוסר הראשון שלמד בו היה הספה"ק באר מים חיים, מרן הגה"ק העצי חיים זי"ע אמר פעם: כי מה שכתוב בספה"ק שהלימוד בספרי מוסר קודם לימוד גפ"ת ושו"ע סגולה נפלאה שהתלמוד יביאוהו לידי מעשה, זאת אפשר להשיג במיוחד בספה"ק באר מים חיים.

הרה"ק מרוזין זי"ע החשיב מאוד את הספה"ק לסיבת היותו יחיד במינו באופן כתיבתו, שהוא כדבר איש אל רעהו, והסביר דבריו שחיבור הזה הוא ליקוט דברי התעוררות ומוסר שנאמרו על ידו בכל ליל שישי בבית המדרש כשפניו אל מול ארון הקודש הפתוח, ולא היה שם אף אחד זולת הסופר שכתב את כל אשר שמע.

מסופר על איש אחד שאמר להס"ק מרוזין זי"ע כי בספריו של הבאר מים חיים יש אריכות לשון, ענהו הסבא קדישא, כי היה להבאר מים חיים משקל של זהב על לשונו, היינו שהיה מייחד יחודים על כל תיבה, ופעם אחרת השיב למי שטען כזאת ואמר "אַ שאד אזוי ווייניג".

הרה"ק ר' מרדכי מקרעמניץ זי"ע בהסכמתו לספה"ק הנ"ל כותב בזה"ל: "כל איש ואיש, כאשר הספר הנחמד הזה יגיע לו, עטרה בראשו ישימנו לו, כרביד הזהב על צוארו יעשנו לו, יערב עליו שיחו צוף נועם אמרותיו וכו', כל איש על דגלו כסוף יכסוף לו".

הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא זי"ע בהסכמתו לספה"ק הנ"ל כותב בזה"ל: "ידענו היטב חפץ ורצון אותו צדיק, אשר כל ימיו היה משתוקק לזכות את הרבים בדבריו הקדושים, ותורת אמת היתה בפיהו לדרוש בכל עת ברבים, ורבים השיב מעון, ומאז כלתה נפשו שיהיו אמרותיו אמרות טהורות, זכרון לדורות לאות ולמשמרת".

הספר היחיד שהופיע בחייו הוא חיבורו הנודע "סידורו של שבת", בו הוא מפליא בדרושים נשגבים מענין קדושת יום השבת, להלהיב הלבבות ולהאחז בנועם קדושתו, בהקדמת הספר מבקש הרה"ק: "לאנשי שלומי ומיודעי, אשר פעם בפעם האזינו לאמרי פי ולעצתי יחלו, הנה המצוה עליהם שגם מזה אל יניחו ידם ואל יבדילו, רק בכל שבת בשבתו יקבעו ללמוד לימוד אחד בחיבור הזה".

חיבה מיוחדת הגה הרה"ק לספרו "שער התפילה" שחיבר בשבתו בא"י בו סידר את סדר העבודה זו תפילה, בביאור עשר לשונותיה, על חיבור זה התבטא פעם ואמר: מובטחני שכאשר יתפשט החיבור הזה בעולם יהי על ידי זה התקרבות הגאולה".

נוסף על ספריו האמורים חיבר את ספרו "ארץ החיים" על מסכת ברכות וליקוטים על תהלים ונ"ך, חיבור זה נשלח מא"י וכאשר הובא למראה עיני הרה"ק מרוזין זי"ע הורה להדפיסם לזכות בו את הרבים הצמאים לדבריו, המו"ל מספר בהקדמתו כי המחבר לא קבע שם לספרו והרה"ק מרוזין ציוה לקראו בשם "ארץ החיים" מפני שספר זה חיבר בהיותו בארץ הקודש.

גם נשאר ממנו כמה תשובות, שלש מתשובותיו מופיעות בשו"ת ר' משולם איגרא (אבה"ע י"ד, י"ז, ל"א) עמו דן בהתרת עגונה אחת, כן ידועה תשובתו להלכה בפלפול עמוק על דברי הגאון בעל נודע ביהודה זצ"ל בענין הנוסח לשם יחוד שנהגו כל הצדיקים לאמרו, והגאון הנ"ל התנגד לזה והרה"ק יצא אז וכלי מלחמתו בידו להשיב לו בתוכחת מגולה ובראיות ברורות וכאן מצא בעל חוב לגבות את חובו נגד דעתו של הנוב"י על שיטת ודרך החסידות, והיא לו נדפסה בסוף ספרו שער התפילה באריכות.

צדיקים במיתתן קרויין חיי"ם

מסופר שאיש אחד היה מקורב אליו מאוד, ופעם אמר לו הבאמ"ח שבעת צרה יצייר לפניו את צורתו, ופע"א כשהי' בבית המרחץ שפך עליו אחד דלי מים רותחים ונכווה מראשו ועד רגליו, ושכב כמו אבן, אבל פתאום ראו אצלו השתנות לטובה, ומצבו השתפר וקם וסיפר שראה את רבו שהי' כבר לאחר פטירתו ומשח אותו בשמן ותיכף הרגיש הטבה.

איש אחד חשוך בנים היה גומר מדי שבוע בשבוע את הספה"ק "באר מים חיים" לפרשת השבוע, יום אחד כשישב ולמד נרדם וראה נשמות מעלמא דקשוט, שאל אותם אם יש ביכולתם לעזור לו, אמרו לו שיסע לבעל באמ"ח, אמר להם והרי המרחק רב, אזי לקחו אותו והעמידו אותו על קברו, נכנס לתוך המערה וראה את הבאמ"ח לומד בפרשת תזריע בספרו הק' "באר מים חיים", שאלו מה חפצו, וענה שרוצה להוושע בבנים, שאל אותו אם הוא יודע מספר ימי טומאה וטהרה כשנקיבה תלד, ענהו שמונים יום, אמר לו שיחלק מאה ושישים רובל לטובת נשמתו ויולדו לו שני בנות, האיש התעורר משנתו, ותיכף שלח לאחיו שהי' גר בצפת מאה ושישים רובל לחלקם לצדקה, ולתקופת השנה נולדו לו שתי בנות, האיש הלז המשיך לשלוח את המאה ושישים רובל בכל שנה עד לפרוץ מלחמת העולם הראשונה.

זרעו אחריו

בנו ר' יעקב יוסף רב במוהילוב חתנו של ר' יצחק מקאליס בנו של בעל "דגל מחנה אפרים" נכדו של הבעש"ט הק' זי"ע.

[אגב, ראוי לציין עובדא נפלאה מה שהי' להבאמ"ח עם הבעש"ט, כי פע"א נחלה הבאמ"ח מאוד והי' שוכב בחליו זמן רב עד שהרופאים התיאשו ממנו, והי' שוכב ערך שלשה ימים ממש כדומם, עד שביום אחד מהימים פתאום הגביה את עצמו וישב על מיטתו והניח ידיו על ראשו וצעק בקול: אוי, אוי, ונשערו והתבהלו מאוד, ויגש אחד מאנשיו אליו ושאל אותו על כך, אמר לו האינך רואה כי הבעש"ט הק' עומד לידי, ותיכף הוסר חליו ממנו והתחיל לחזור לאיתנו, ואח"כ סיפר המעשה שהי' שכמעט הלכה נשמתו ממנו וראה כי הולך הוא בעולמות העליונים וראה את הבעש"ט זי"ע ואמר לו רבינו עשו לי טובה שירפאני השי"ת, השיב לי', בני מה אעשה לך כבר נגזרה גזירה, אמרתי לו הלא דרך קדשו של מורי ורבי הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע היה שלא בירך ברכת המזון בסעודה שלישית של שבת עד שדיבר מכבודכם איזה ענין, ופע"א נמשך ישיבתו בס"ג עד כי ראו אור היום נראה בבית וציוה להביא מים אחרונים, אזי הזכרתי לו ואמרתי רבי עדיין לא דיברתם מהבעש"ט זי"ע, ואמר לי טוב אמרת וציוה לסלק המים אחרונים ודיבר איזה ענין מכבודכם ואח"כ בירך ברכת המזון, ובוודאי הי' לכם לנחת מדיבורו מכם, ואני הייתי אז הגורם לנחת לכן מחוייבים אתם לעשות לי טובה, השיב לו הבעש"ט, הצדק אתך אני זאת אעשה אני אברך אותך ובטוח אני אשר ברכתי לא תשוב ריקם, ואכן בירך אותי, ואכן חזרתי לאיתני].

גם היה לו בן ר' קלונימוס קלמן שהי' חתנו של הרה"ק מאפטא זי"ע.

חתניו לוקחי בנותיו היו: ר' יצחק אייזיק מבוטשאן, ר' שמואל שמעלקע האראוויטץ מרומאן אחיו של הרה"ק ר' נפתלי צבי מראפשיץ ובנו של ר' מנחם מענדל מלינסק, ור' אהרן אב"ד בוטשאן.

קדושת יפי החנוכה

לקט מאמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון בגודל קדושת הימים וסגולתן

מה שאמרו חז"ל (שבת כג:) הזהיר בנר חנוכה הויין ליה בנים זכרים שיהיו תלמידי חכמים, והרי כולי עלמא מדליקין נרות חנוכה ואין כולם ולא רובם זוכים לבנים זכרים ושיהיו תלמידי חכמים, אין לתמוה מזה שהאמת הוא חכמים הם אמת ודבריהם אמת, וכפי מה שכל העולם מדליקין נרות חנוכה, שרובא דרובא יוצאין ידי חובתם, אבל מיעוטא דמיעוטא זהירין להדליק כפי כל פרטי המצוות והדקדוקים וכו', ודע כי נרות חנוכה הם ל"ו בכל השמונה לילות, והזהיר בהם יזכה לחכמה, והסוד "לו חכמו ישכילו זאת" (דברים לב, כט) – כל הזהיר בל"ו נרות של מצות חנוכה יזכה לבנים בעלי חכמה, אימתי אם "ישכילו זאת", ר"ל אם יתכוונו להזהר בזאת המצוה בכל פרטיה ודקדוקיה וכו'.

ולכן הזהיר בנרות חנוכה צריך להקדים שני ימים קודם לתקן הנרות ולהזמין שמן זית להדלקה, ולהעלות מ"ה פתילות, ל"ו פתילות לנרות מצוה, ושמונה פתילות של חול לשמונה לילות – אחד בכל לילה, כשתצרף חשבון השמונה פתילות עם הל"ו נרות יעלו מ"ד – כחשבון ד"ם, והכוונה שהזהיר בהם ינצל מדם, ושישוב ה' מחרון אפו ויעמוד מכסא דין לכסא רחמים כנ"ל.

(קונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה – מתוך כתב יד ישן, ובסופו כתוב: אלו הן דברי אליהו זכור לטוב שמסר לרבינו יצחק סגי נהור בנו של הראב"ד ז"ל)

◆◆◆

ערב חנוכה – אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה לדעת בארץ דרכך וגו' דהנה השפע והבהירות שמוריד הקב"ה לישראל מתחלת מחנוכה כי עד חנוכה הוא הושענא רבה שהוא גמר החתימה, הלכך ערב חנוכה הוא גמר חתימה ובחנוכה מתחלת השפע והבהירות חדשה להוריד על נשמת ישראל ולכך מדליקין נרות חנוכה שהם אור לרמז על אורות הבהירות שמתחילין אותן הימים.

(תולדות אהרן)

◆◆◆

יום א' דחנוכה – ועל כן כל שמונת ימי חנוכה כולהו כלולין ביום הראשון כ"ה לחודש, ומעתה כך הפירוש של דברי הש"ס, מאי חנוכה, היינו למה נקראו ימים אלו חנוכה חנו–כה, על זה אמר בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה, באותו יום כלולין כל יומי דחנוכה לכן נקרא חנו–כה.

(שם משמואל)

והוא על פי מה שכתב הרח"ו דביום המילה נקבצו ובאו בתינוק כל הנפש רוח ונשמה כדי שכולם יזכו במצות מילה אלא שאח"כ מסתלקין עד שיזכה בהם אחר כך בכח מעשיו, וכבר הגדנו שכך הוא בכל המצוות כמו שנראה בחוש מיום הראשון שמתחיל להניח תפילין או ביום חתונתו שמתרבה הרגש וההתפעלות, וממש הכי הוא, והתועלת בו אף שאחר כך נסתלק מכל מקום הרשימו נשאר בו ועל ידי כן נקל להשיג אחר כך בכח מעשיו, ועל כן יש לומר דכן הוא בחנוכה דכל אורות חנוכה של כל שמונת הימים באים כולם יחד ביום הראשון אלא שמסתלקין ונשאר הרשימו מהם וזוכין בהם אחר כך יום יומו, ובהאריז"ל איתא דביום ראשון היא המדה הראשונה מי"ג מידות של רחמים, וידוע שהוא בכתר והוא כלל כל המידות.

ובכן י"ל דהיינו דרמז הש"ס דבכ"ה בכסלו יומי דחנוכה שכל ימי חנוכה הם כלולים בכ"ה בכסלו, ומעתה יש לומר דהיינו טעמא דבית שמאי דביום הראשון מדליק שמונה, אך בית הלל סברו דהאור יותר ביום הראשון הם מתנה מן השמים וההדלקה מתייחסת ביותר למה שזוכין מכח מעשיו, יום אחר יום מתעלה והולך על כן מוסיף והולך וביום השמיני מדליק שמונה, ומכל מקום מודים בית הלל שביום הראשון נקבצו ובאו כל האורות של כל שמונת הימים וכולל הכל, ובזה מיושבת קושיית הבית יוסף שביום הראשון היה להם פך אחד ולא היה בו נס, ולהנ"ל ניחא.

(שם משמואל)

◆◆◆

הגם שסידר האר"י בכוונות (פרי עץ חיים ש' החנוכה) שם אל לליל הראשון של חנוכה, אמנם ההמשכה משם זה מאיר לכל השמונה לילות בסוד שם א"ל המאיר לתמניא תיקוני דיוקנא, וזהו שאמרו חז"ל בכ"ה בכסלו תמניא יומין אינון, דהיינו שבכ"ה בכסלו שכוונתו בשם א"ל, בו נכלל כל תמניא יומין, וממנו יוצאת האורה.

(עבודת ישראל)

◆◆◆

בחנוכה מקום לשוב אפילו על אותן עבירות שאין להם תשובה כגון חטא הידוע כי הטעם שאין מועיל תשובה לחטא זה הוא מחמת שקלקל דעתו ומזוהם מאד לכן באמת בקושי גדול מהני תשובה אך בחנוכה שאז מתפשט האור למרחוק ואז אפי' לאיש כזה מהני ליה תשובה בקל.

(דברי חיים)

ערבית ליל שבת קודש (ג)

אמירת ויכולו ◇ ברכת מעין שבע ◇ בגמר התפילה ◇ אמירת 'גוט שבת'

אמירת ויכולו

נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית

אמר רב המנונא כל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכולו', מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, שנאמר 'ויכולו' אל תקרי ויכולו אלא 'ויכלו', (לשון רבים, הקב"ה וזה שמספר בשבחו של מקום ובשבח של שבת, רש"י – והרי הוא נעשה שותף עם הקב"ה, כי בלתי עדותו לא יוודע עשייתו, מהרש"א).

(שבת קיט:)

נמחלו עוונותיו

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכולו', שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו, ואומרים לו 'וסר עונך וחטאתך תכופר'.

(שבת קיט:)

מחילת עוונות כדי שיהא ראוי להעיד

הטעם דמניחין ידיהן על ראשו, כי כשאמר ויכלו הוא בתורת עדות, ורשע פסול לעדות, לכך אמרו חכמים הראשונים ז"ל שצריך להרהר בתשובה באותה שעה, כדי שיהיה ראוי לעדות, ותשובה במחשבה מהניא, כמו שאמרו רבותינו ז"ל המקדש האשה ע"מ שהוא צדיק גמור אע"ג דידעינן ביה שהוא רשע מקודשת שמא הרהר תשובה באותו רגע, לכך מניחין ידיהם על ראשו וא"ל וסר עונך וכו', לרמוז שעל ידי התשובה שתהיה במחשבה שהיא במוח בלבד סר עונך וכדאי אתה להעיד עתה.

(בן יהוידע – שבת שם)

כל האומר ויכולו מעומד שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם ומניחין ידיהם על ראשו ואומר לו וסר עונך וחטאתך תכופר, ר"ל שעל שבועת העדות כתיב אם לא יגיד ונשא עונו. וכיון שהעיד זה עדותו, אומרים לו מלאכי השרת, וסר עונך שהיה לך אם לא תגיד, ואח"כ מברכין אותו, ואומרים לו וחטאתך תכופר. כן מצאתי בשם החכם רבי אליהו ז"ל.

(כל בו - תפילת ערב שבת)

בשם מהר"א שב' טעם שתיקנו לומר "ויכלו" ג"פ כנגד ג' שבתים, שבת בראשית, שבת מרה, ושבת שלעתיד לבוא.

(ברא"ש מס' פסחים פ"י סי' ט"ו, מתיבתא בהגה"ח מכת"י אות פ"ד)

תקנו לאמרו מעומד כעדות

לזאת הסבה שבארנו בענין עדות, והיות ענין השבת ורמוז בו בענין חדוש העולם תחתיו, נראה לי שכיון ראשון של גאונים במה שאומרים הצבור בערב שבת ויכולו מעומד, שהטעם מפני שהוא עדות, שאנו מעידים מפי הקבלה שהוא יתברך ברא העולם ואין עדות אלא מעומד כדכתיב ועמדו שני האנשים.

(המאירי - בהקדמות על ספר בית הבחירה)

מראה שמאמין כ"כ חזק כאילו עמד שם לעדות

כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית (שבת קיט:). וצריך עיון מאי מעליותא קאמר דנעשה שותף, והלא גנאי הוא כלפי מעלה כל שניות ושיתוף. ואפשר לומר שהכוונה בזה, כי באומרו ויכלו שמראה בעצמו שמעלה עליו כל הכתוב בתורה לענין חידוש העולם, ומאמין בו אמונה קיימת כאילו ראה בעיניו מעשה היצירה, וכמו שהוא עצמו היה שותף להקב"ה בעשיית המלאכה, לפי שאין לבו נקפו בדבר קטן או גדול במעשה ההוא.

(כל בו - סי' לה)

מהאי טעמא אמר זקני הגאון זכרונו לברכה הא דכל האומר ויכלו מלאכי השרת המלוין לו אומרים וסר עונך וכו' משום דאמרינן באבן העזר דאומרים לעדים בגט שידרדרו בתשובה כי רשע פסול לעדות לכך אומרים לו וסר עונך.

(אליהו רבה - סימן רסח סקי"ב)

מוחלין עוונותיו שיהי' כשר לעדות

ויכולו הוא עדות על חידוש העולם, ובעל כרחך צריך האדם להיות כשר לעדות, לכן מוחלין על כל עוונותיו להיות עדותו כשירה לאמיתו.

(תפארת שלמה – פרשת תצא בד"ה ויכולו)

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכלו, ב' מה"ש מלוין לו לאדם, ומניחין ידיהם על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחטאתך תכופר (שבת קיט:). ויש לדבין מאי שיאטיה דאמירה זו בב' מה"ש, וסר עונך וחטאתך תכופר, ותו אמאי צריך ב' מלאכים. וע"פ הקדמתנו זו ששבת הוא זיווג עם ישראל, וכמו שהאיש מקדש בעצמו דמצוה בו, כן צריך בעצמו לדבין שבת, א"כ באמירת ויכלו שהוא קבלת שבת הו"ל כחתן שמכפרין לו כל עוונותיו, ולכן ב' מה"ש שדם כמו עדים בקדושין. וכתב הרב מטה משה סי' ת"נ דשבת נקראת כלה, והקב"ה חתן, ותקנו 'אתה קדשת' על שם הקדושין שנותן החתן לכלה, 'ישמח משה' על שם שמחת חתן בכלה, מוסף על שם תוספת שמוסיף החתן על כתובת הכלה, 'אתה אחד' ש"ע שמתיחד החתן עם הכלה עכ"ד. ולפי דרכנו הוא רמז על ישראל שהוא חתן ושבת כלה בת זוגו, ולכן בעת הקדושין יש שני מלאכים, זכר לעדים על הקדושין, ובו בפרק, כמו החתן נמחלו עוונותיו, ולכך אומרים לו, וסר עונך.

ולפי הקדמתנו העיקרית, באומרו ויכלו ומקבל שבת ומעיד על השבת והקב"ה, א"כ עתה גם השבת מעיד על שניהם, על ישראל והקב"ה, ולא חיישינן לגומלין, והוא כופר בע"ז ומודה בכל התורה, ולכך אומרים לו, וסר עונך וחטאתך תכופר, דאפילו אם ע"ז מחול לו.

(דברים אהדים, להחיד"א - שבת תשובה דחוש כג)

שבת בשבתן

עניני שבת בקודש בפרשת השבוע

קדושת שבת משפיע שיוכלו להכניע את היצה"ר גם כל ימות החול

ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני, ופירש"י הגיע העת לומר שירה, ובספר עבודת ישראל פירוש **דהיצר נברא לפתות בני אדם וכשלא ישמעו לו אז הוא עושה שליחותו וע"כ יכול לומר שירה**, וע"כ כשראה שאינו יכול לו אמר הגיע זמני לומר שירה עיי"ש.

ונ"ל הענין דהמלאך פעל עכ"פ שיוצאי יריכו בקושי להם לגבור על יצרם מכל וכל ע"כ **אמר והוא צולע על יריכ"ו**, (רומז ליוצאי ירך יעקב) ויעקב אבינו הבין ג"כ זה ע"כ לא רצה לשלוח אותו כי עדיין לא הגיע לו זמנו לומר שירה כיון שיוצאי יריכו לא ניצלו מידו. והמלאך השיב לו **שלחני כי עלה השחר, ר"ת ש'בת ח'ודש** (הוא ר"ח) **ר'גלים ור"ל בימים המקודשים אלו יש לישראל עלי' ובזמנים הללו קל להם להכניע היצר ושפיר הגיע עתו לומר שירה 'ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני'**, ר"ל שתסכים **שמזמנים המקודשים ישאר ברכה גם לימי החול שיוכלו להתגבר ולהכניע היצר**, כן יעזרינו על דבר כבוד שמו אמן.

(דביר המוצנע)

הקב"ה יקיים דיבורו לטובת ישראל

יבואר על פי ששמעתי מכאדמו"ר מוהרי"י זצללה"ה מלובלין, פי' הגמ' (שבת קיט:) כל האומר ויכולו נעשה שותף להקב"ה, והקשה מה בצע בשותפתו, הלא ה' אלהינו ה' אחד, ופירוש הוא, שדיבורו יקיים השי"ת, ומה שיאמר לטובת ישראל יקיים, ולזה הוא מושאל בם שותף עכ"ד, וזה פירוש הפסוק, על פי שנים עדים או שלשה עדים יקום דבר, כי בזה שאנו אומרים ויכולו, אנו מעידים בו ית"ש שהוא לבדו ברא ויצר ועשה הכל, ובציבור אנו אומרים ויכולו ג"פ, שני פעמים בתפלה, ופעם א' בקידוש, וע"פ פחות משנים אין אומרים אפילו ביחיד, וזה יקום דבר שיהיה קיום לדיבורו.

(אור לשמים – פרשת שופטים עה"פ על פי שנים)

יכול למחול לעצמו עוונותיו

כל האומר ויכולו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית (שבת קיט:), ר"ל כיון שנעשה שותף להקב"ה, יכול למחול לעצמו עוונותיו, כמאמר חז"ל במס' ב"ב, שותף מה שעשה עשוי. (היסוד העבודה מסלאנים).

(תורת אבות – שבת אות קכב)

כיון שמבין תכלית החיים הרי זה כשותף ממש

כל האומר ויכולו בע"ש כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, דתכלית היכים יום השבת, כי הוא יום מנוח והאדם פנוי בו לקדש ולטהר עצמו להוסיף דעה והשכל בתורה וכו'. ונחזור לדברינו, דתכלית הבריאה היה יום השבת כמ"ש, אבל תליא ברצון האדם אם פונה עצמו ביום השבת ומבין כי זה תכלית כל ימי חייו ואומר ויכולו בע"ש ויכל אלקים וכו' ויקדש אותו כדי שלא תהיה הבריאה לריק כלא היה, כל זה תלוי באדם שיבין כל אלה, ויפה אמרו נעשה שותף במעשה בראשית כאלו הוא שותף בבריאה דבדידי' תליא, והבן.

(שו"ת כתב סופר - או"ח סי' מה)

בשבת ע"י שמבטלין בנ"י כל המלאכות ומצפין להנהגה עליונה זוכין לפריסת סוכת שלום. ועל ידיהם מתגלה הקדושה בשב"ק ומקבל העולם הנהגה עליונה שלמעלה מן הטבע. לכן כתי' אתם עדי ואני אל. כמ"ש כמה פעמים כי עדות זה אינו בפה בלבד, אבל זה עדות אמת, כשנתגלה הנהגה שלמעלה מהטבע על ידיהם.

ולכן אמרו חז"ל האומר ויכלו בשבת נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, לפי שע"י עדות זה נתחדש קדושה והנהגה עליונה במעשה בראשית.

(שפת אמת - פרשת בהר שנת תרנח)

יש לפרש כי התשובה לא תכון אלא כשיתקן פנימיותו וחיצוניותו, ואי אפשר כי אם ע"י שמירת שבת. ואפשר כי באמירת ג' ויכלו אחד בערבית, ואחד קודם ברכת מעין ז', ואחד בקידוש, נתקנים נפש רוח ונשמה ונטהרים בשרות ניצוץ שכינה בנר"ן שלו, וגם שמירת שבת בכל המצות ומטהר חיצוניותו, ולכן היו אומרים ומספרים כח התשובה דע"י שמירת שבת יגדל נא כח התשובה, ואם לאו עדין הוא מבחוץ.

(פני דוד, להחיד"א - פרשת ראה אות יב השני בד"ה אמנם)

כח לשנות הטבע

כל האומר ויכלו וכו' כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית (שבת קיט:). שעל ידי ששומרים שבת ומעידין על חידוש העולם והמחדשו יש מאין, יש לו הכח והממשלה לשנות טבע העולם, כאשר הראה לנו ביציאת מצרים שהוא מופת על חידוש העולם, כמו שנאמר בשבת זכר למעשה בראשית זכר ליציאת מצרים, והמעיד על זה הקב"ה נותן לו כח וממשלה לשנות טבע העולם, כאמור.

(ישב פנים - הוד והדר אות סט)

ברכת מעין שבע

עונש המדבר בעת אמירת מעין שבע

נשמה אחת סיפרה לרבינו יחיאל חמיו של הסמ"ק, דהמלאכים זורקין אותה למעלה ומניחין אותה ליפול בעצמה, על שהיה מדבר בשעה שהחזן אומר ברכת מעין שבע, וכבר הבאתי למעלה בדיני קדיש, מעשה של אותו חסיד דהיו פניו מוריקות בעולם הבא, על שהיה מדבר בויכולו וברכת מעין שבע, והחידוש הוא, הגם דהליצו טוב בעדו, דהיה גומר במהרה קודם הציבור, ואז היה מדבר, עם כל זה נתגלה חזותו דנענש.

(כף החיים, פאלאגי - סימן כח אות יט)

כ' הרה"ק החקל יצחק זי"ע וז"ל: סיפר אאמו"ר [הרה"ק האמרי יוסף זי"ע] שפ"א ראה בחלום את רבינו הגה"ק מבארדיטשוב בעהמ"ה קדושת לוי זצ"ל שהיה מחזיק ספר בידו ושאל לאאמו"ר מה הם הכוונות של ברכת מעין שבע בליל שב"ק, וענה אאמו"ר שהם המרגלאין של שב"ק שמכונים בשמ"ע כמ"ש האריז"ל. ואמר לו הגה"ק הנ"ל שאינו כן, ולקח הספר שהי מהזיק בידו והראה לו שהאריז"ל הזר בו וכתב כוונות אחרות, ובזה נתעורר והי' זוכר הכוונות ההם, ואחר כמה שנים הגיע לו הסידור מהרש"ש כת"י וראה שאין המרגלאין כתובין שם בברכת מעין שבע רק שמות הפרצופין הקדושים, ואמר שמכדומה לו שגם בהספר שהראה לו הגה"ק מבארדיטשוב ראה אלו הכוונות.

(הקדמה בסה"ק אמרי יוסף - מאמר ט אות ו)

הזכרת שם ה' ברוב פחד

בברכת מזון אבות מחיה מתים במאמרו. נ"ל לפי המובן לי שאם היה יודע האדם בחינת הצדיק על בוריה ממש, היתה יצאה נשמתו בשעה שמזכיר שם השי"ת מפני פחד ה' ומהדר גאונו. ושמא תאמר לפי זה קשה באמת על הצדיקים בעצמם שדם יודעים בחינת הצדיקים, ואיך יוכלו לחיות אחר הזכרת שמו יתברך. הא לא קשיא, דבאמת הם מוסרים נפשם בקדושת שמו, אך כיון שמזכירין שמו ית' בקדושה ובטהרה, והוא מקור החיות כאמור (נחמיה ט, ו) ואתה מחיה את כולם, ואם כן נתחדש לדם חיות מאותו השם עצמו שמזכירין. והיינו מחיה מתים במאמרו, ר"ל אותן שהם מתים במאמרו כשאומרים שמו מפני פחדו ומהדר גאונו, הוא מחיה אותן לפי שהוא מקור החיות.

(ישמח משה - הפטרת בשלח)

בגמר התפילה

יצרף קדושה לקדושה

אחר ערבית תקף יבא לבית ויקדש ויסעוד, ולא יעשה כמנהג איזה אנשים שהם יושבים שעה או שתים עם אהוביהם ורעיהם, הם המדברים דברים בטלים ויוצא, וישליכו קדושת שבת אחרי גֵּוָם, אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם. הזהר לצרף קדושה לקדושה, וג' ויכלו בערבית בעמידה, ואחר עמידה, ובקדוש, אלו הן הנצרפי"ן, ולא יפסיק בין קדושת ערבית לקדושת קדוש וסעודה בדברי נרגן המכאיבים נפש יתירה.

(מורה באצבע, להחיד"א - סי' ד אות קמו)

לא יפסיק בין התפלה לקידוש בדברים אחרים משום דהקידוש והסעודה הם גמר התיקון מה שנעשה בתפילה, ועיי"ש שיש הנזהרים מלדבר שום דיבור חול בצאתו מביהכ"נ עד שישן, וכל הנזהר בזה קדוש יאמר לו. ואם בדברה לו להמתין עד קידוש מ"מ יאמר מיד בבואו לביתו שלום עליכם וכו' ואשת חיל, ואח"כ ימתין.

(כף החיים - סי' רעא סק"ב)

לא יתעכב בבית הכנסת

ואחר שיאמר ערבית, לא יתעכב הרבה בבית הכנסת, מפני שמצוה עליו להקדים לקדש היום, וכל הזריז הרי זה משובח, ותיכף הכנסו בביתו, יקדש מיד.

(סדר היום - ערבית של שבת)

ואחר התפלה של ערבית אל יעכב הרבה בבית הכנסת, מפני שמצוה להקדים לקדש היום, כמבואר בתיקוני שבת, ולא יעשו כאנשים האלו העומדין ברחובות ומדברין בענינים משא ומתן וכה"ג, ואפי' אלו העוסקים בד"ת לא נבון הדבר, כי זמן תורה לחוד, ולכל זמן ועת לכל חפץ.

(טהרת הקודש הקדמון - הנהגות שבת ויו"ט פרק רביעי)

אמירת גוט שבת

כדי שיושפע לו קדושת שבת

חייב להקביל פני רבו בשבת, כדי שיושפע לו קדושת שבת מכח רבו, ויפטור לביתו לשלום.

(סידור ר' שבתי - עמוד פב / משנת חסידים – מסכת שארית יום שבת פ"ה)

תיקון לעינים

אבל בהסתבל אדם בפני רבו מצוה היא ותיקון לעינים, כי על ידי ההסתבלות ההוא מקנה בנפשו הארת הנשמה הטהורה המתראה בפניו, בפרט הקבלת פניו בשבת וברגל, והקבלת פני כל חכם הוא תיקון לעינים.

(ראשית חכמה - שער הקדושה פ"ה)

יאמר לחבירו שבת טוב ולא כדרך שאומר בחול

קבלתי, אדם המבקר לחבירו בשבת שחרית לא יאמר לו כדרך שאומר בחול צפרא טבא, רק יאמר לו שבת שלום או שבת טוב, לקיים זכור את יום השבת לקדשו.

(שלה"ק - מס' שבת)

כשאתה מזכיר שמו של שבת בזה אתה מקדשו

זכור את יום השבת, פי' הזכיר שמו של שבת, והטעם 'לקדשו' כי כשאתה מזכיר שמו של שבת ביום זה בזה אתה מקדשו, וזה שיעור הכתוב זכור את יום, ומה יזכור שבת, והטעם לקדשו כי שמו של הקב"ה שבת כמאמר רשב"י (בזוה"ק יתרו דף פח:).

(אור החיים הק' - שמות כ ח)

אין אומרים לילה טוב כי אין בו לילה

הגה"ק מוהרי"צ מראזדיל זי"ע אמר הטעם מה שאין אנו אומרים בליל שבת 'לילה טוב' כמו בחול. מפני שבשבת אין לילה כלל כי כולו אור, ולכך לא כתיב גם כן בשבת ויהי ערב ויהי בוקר, לפי שליל שבת מאיר יותר מימי השבוע, לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, ולא שיך לקרותו בשם ערב, על כן אנו מזמרים בשבת קודש הזמר 'ברוך ה' יום יום', פי' יום שכולו כיום ולא לילה, כי אף הלילה ברום המעלות.

(טעמי המנהגים - אות תכה)

לשים עיניו עליהם לטובה

נהג הרה"ק מו"ה שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, שכל אחד מהאורחים, כל מי שרוצה אומרים לו 'גוט שבת' בפניו ממש, ועוברים לפניו כבני מרון דוקא בשבת. בספר אור ישראל (עמוד צד) על גמ' דסוכה (כח:) חייב אדם להקביל פני רבו בשבת, הארץ, וסיים וזהו פניך האר בעבדך ולמדני את חוקך וכו'. וזה מקבלין מן הצדיק האמיתי הארת פנים בתורה ובתפילה וישיג השגות בתורה.

ועיין ברמב"ן (במדבר) שכתב ג"כ שהיו עוברין כל ישראל לפני משה רבינו ע"ה, והיה משגיח בעינא טבא על כל אחד ואחד. וזה סוד ראיית פנים בעזרה יראה יראה וגו', וכמה ראוי ליישר מעלליו וכו'.

(רמתים צופים - תנדב"א פ"ז אות ז)

שנזכה לשבת שכולו טוב

טעם שאומרים אחד לחבירו בשבת אחר התפלה 'גוט שבת', לרמוז שנזכה לשבת שכולו טוב ומנוחה לחיי העולמים, ולרמז שבשבת אסור להיות בבעם, ורק להיות טוב לכל, כי ע"ז מיוחד הלאו ד'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת'.

(מטעמים - ערך שבת אות עב)

ולזאת אומרים כ"א לחבירו שבתא טבא ויום טוב טבא, ואין הכוונה שהשבת יהא טוב שבודאי השבת ויו"ט הם טובים, רק שמברכים כ"א לחבירו שהשבת יעשה אותו טוב היינו שיכנים בקרבו קדושת השבת וקדושת היו"ט, וזה הוא הפירוש אבלוהו היום כי אבילה נקרא תענוג מה שמכניסין בקרבו, שיכניסו בקרבם קדושת היום.

(נחמד מזהב, קאומיר – ליקוטים פ' בשלח דף מא ע"א)

מקרא קודש: בשם הרמב"ן ז"ל (ויקרא כג:) שבזה שקרואים ונאספים בשבת ויו"ט לקדש היום בתפילה וגם באמירת גוט שבת זה נקרא מקרא קודש וכו'.

(שיח שרפי קודש - ח"ג דף קלה ע"א)

הלב שמח [מאלעסק] פירש את נוסח הפיוט בהגדה של פסח, קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה, דמטו משמי' דצדיקים אדא דבימות החול מברכים איש את רעהו בבוקר א גוט מארגען, ובלילה א גוטע נאכט, אבל בשבת מברכים תמיד א גוט שבת, דזהו משום שהוא יום קדוש בפני עצמו, וידוע שתקופת ביאת משיח צדקנו ב"ב, נקרא יום שכולו שבת, ולזה מבקשין קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה, היינו עת קץ הימין אשר אז אין מזכירין ברכה לא ליום ולא ללילה, יען יום קדוש הוא לעצמו.

(מבאר רבותינו - פ' עקב שנת תשסב)

בכל שבת בשחרית הולכים כל הקהל אל הגאון [רבי ישראל איסרלין, בעל תרומת הדשן] לומר לו 'שבת טבא' למורינו.

(לקט יושר – ח"א עמוד 109)

❧ טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים ❧

פחד ה' והדר גאונו באמירת 'לפני נעבוד ביראה ופחד'

הרה"צ ר' הערש מיכל ז"ל הראה לבנו הרה"צ ר' בן ציון שיראה איך הגאון ר' יהושע לייב דיסקין אומר בליל שבת 'לפניו נעבוד ביראה ופחד', שכל גופו רעד. [ומסופר אשר בשבתות האחרונים לחייו עלי אדמות שכבר היה מלך אסור ברהטים והוא מחולל מפשעינו, אמנם בליל שב"ק בעת שהחזיקו המנין שבחדרו אצל 'לפניו נעבוד ביראה ופחד' היה חוזר על עצמו אותו מחזה נורא האיך שנראה עליו שינוי צורה ממש מפחד ה' והדר גאונו זי"ע]

(שיח זקנים - ח"ט עמוד שג)

כשהתפללו מבע"י המתינו בביהמ"ד עד צאה"כ לקרוא קריה"ש

ראיתי מנהג ותיקין בישיבה בק"ק פרעשבורג דמו"ר קדוש ישראל בעל שבט סופר זצוק"ל, שבליל שבת כשהיו מתפללים מעריב מבעוד יום משום תוספת שבת, היו ממתינים בביה"כ אחר התפלה עד שעת צאה"כ, וקראו שם קריאת שמע. וע"ל שהוא מטעם זה שלא לאכול ולשתות קודם קריאת שמע.

(חדשים גם ישנים, להגר"י שטייף - מס' ברכות הלכה לד)

הקפת השלחן אחר התפלה בהצנע לכת

סיפר מרן רביה"ק בעל ברך משה זללה"ה מגדולת אביו הקדוש בעל עצ"ח זי"ע דהנה ידוע מהא דאיתא בכתבי האריז"ל (פרע"ח שער השבת פי"ד) הענין להקיף את השולחן של הסעודה לאחר התפלה. והנה אביו הק' בעל עצי חיים ז"ל אשר אף כי בין כוכבים שם קינו, ומאד עמקו מחשבותיו, אכן במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו, וכל מעשיו היו בהצנע ובסתר גדול שלא ירגישו בו, על כן מדי שבת בשבתו אחר התפלה בהיותו בבית המדרש, קודם שהלך לביתו, היה הולך למקום עריכת השולחן, והיה עושה עצמו כאילו מחפש איזה ספר, וכך היה מסבב השולחן, כדי לא הרגישו במעשיו, אך היה מי שהבחין בזה והבינו כי כל מעשיו בכוונת מכוון לרמוז לעליון.

(מקראי קודש - ליל שב"ק, 'אמירת גוט שבת')

גוט מארגין, ו'גוט שבת'

אמר הרה"ק ר"מ מקאברין זי"ע: מפני מה כשאומר איש יהודי לחבירו 'צפרא טבא' אומר בלשון אשכנז 'גוט מארגין', והאינו יהודי אומר: 'דיען דאברי' - יום הטוב, מקדמין היום לטוב, יען כי המה אין להם לצפות לטובה למחר, לזאת אומרים היום הוא טוב, והיהודי מצפה לגמול הטוב 'היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם' (דברים ז, יא - עירובין כב.) לזאת אומר גוט מארגין, הטוב שלנו אך ל'מחר' ליום שכולו טוב, אכן בשבת ויום טוב אומרים 'גוט שבת גוט יום טוב', יען שבשבת וביום טוב המה בעצמן טוב גם בימים ההם, לזאת אומרים שהשבת או יום טוב המה טובים.

(אור ישרים - דף ריג)

בשבת אין לילה כלל כי כולו אור

פעם אחת הי' הרה"ק מוהר"ר יצחק מווארקי ז"ל שבת אצל הרה"ק מו"ה שלמה לייב מלענטשענא זי"ע, ובליל שבת קודש רצה הרה"ק מו"ה שלמה לייב לילך להרה"ק מוה"ר יצחק לאכסניא שלו, ושמע ר' יצחק מזה ובא לפניו, ואמר לו שבתא טבא, והשיב לו מה שאין אנו אומרים בליל שבת לילה טוב כמו בחול, מפני שבשבת אין לילה כלל, כי כולו אור עד כאן. ואמר הרב ר' יצחק, כי כדאי לילך מאה פרסאות כדי לשמוע דבר זה, עד כאן.

(רמתים צופים שג: / אהל יצחק אות רסא)

הרה"ק בעל המנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע

מקנא קנאה גדולה באש

ידוע ומפורסם הוא מלחמתו הקדושה שניהל הרה"ק בעל המנחת אלעזר ממונקאטש זי"ע מלחמה לה' בעמלק, במסירות נפש נגד תנועת הציונות וכל ביתותיהם וגרורייהם.

בכל דרשותיו ודברות קדשו התריע נגד כיתות הציונים למיניהם, וכמו כן מלאים ספריו הקדושים עם דיבורי אמונה קדושים בענייני גלות וגאולה, לחכות על משיח צדקנו בהכנעה ועל הסכנה הנוראה שמביאים על בני ישראל.

אותו צדיק סבל הרבה מאוד עקב מלחמתו העיקשת, וצעירי הציונים לא יכלו להשלים על מלחמתו בלי פשרות, וציערו אותו בכל מיני אופנים שונים ומשונים, אבל כאריה שואג לא הופחדו אותו ממלחמתו, שהמשיך עד יומו האחרון העוז ותעצומות.

הצוואה הקדושה

בשנת תרצ"ח שנה אחרי הסתלקותו של הרה"ק ממונקאטש, הופיע לאור חיבור באידיש בשם "די הייליגע צוואה" ותלמידיו הנאמנים העידו גם שם על מלחמתו העיקשת עם כיתות הציונים.

וכן מצוה הרה"ק ממונקאטש על בני ביתו וידידיו ותלמידיו, שח"ו לא יתחברו לשום חברה או ארגענזאציעס, ואפילו לא אל ה'אגודיסטן' או אל ה'ישובסטן' שהם צבועים, ומראים עצמם כחרדים לדבר ה', וסופם מי ישרנה, והם מעכבים גאולתנו ופדות נפשנו.

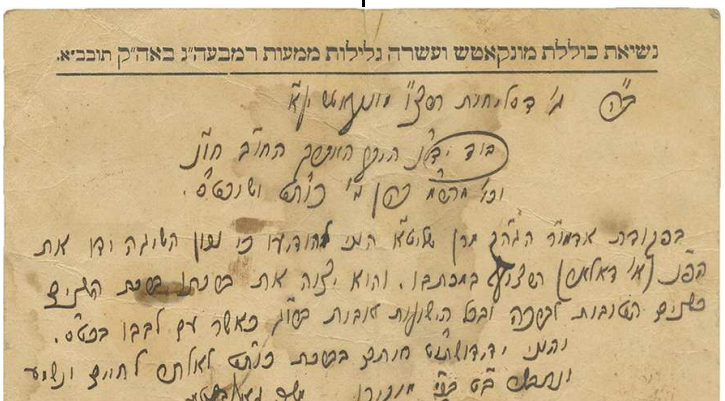
האגודה הכאיב לו יותר

ממשיכים התלמידים בתוארם התנגדותו להאגודה, על הפרט הזה היו יכולים לכתוב חיבורים שלימים, וכי מי אינו יודע שרבינו הקדוש מסר נפשו עבור ענייני ארץ ישראל וביאת המשיח, ולכן בער לבו בקרבו שראה ושמע איך שארגענזאציעס שונים משתמשים בארץ הקודש לענייני גשמיות ומנהלים שם חיים ברוח אפיקורסות.

וממשיכים שם בתיאור דרכו ושיטתו הקדושה ומסיקים בדבריהם, כי האגודה הכאיב לו יותר מזה, ודרכו בקודש היה לומר, כי שם יש רבנים גדולים שהיה ביכולתם לעשות לטובת הדת, ונטו מדרך הישרה, וזה הכאיב לו מאוד.

כל באיה לא ישובון

נגד הציונסטן לחם עד דכדוכה של נפש, ולא פחד מהם כלל ולא מענשיהם ומעשיהם הנלוזים נגדו, ובמסירות נפש ניהל את מלחמת המצווה הלזו, ורדף את הבתי ספר שלמדו בשפתם הטמאה, וביחד עם עוד מ"ח רבנים דנו בתי ספר כאלו כבתי אפיקורסות, מכיון שלמדים שם דברים שהם סתירה לדברי חז"ל, ובמסירות נפש היה דרכו לומר דההורים המכניסים את צאצאיהם למוסדות כאלו יכולים 'לקרוע' מיד, מכיוון שנפשם היהודי בוודאי ימות, כמאמר הפסוק: כל באיה לא ישובון.

נשיאת כוללת מונקאטש ועשרה גלילות ממעות רמבעה"נ באה"ק תובב"א.

דרשותיו ותורותיו בנוגע ארץ ישראל, נאמרו

תמיד בלהט אש קודש, וההמון עם לא הבינו בשום ראופן למה כעסו על החלוצים גדול כל כך, אבל דרכו היה להסביר, שהסערטיפיקאט שהחלוץ מקבל מהציוניסטן – אגודיסטן הרי הוא תעודת פטירה ותעודת שמד, מכיוון שכשנוסעים לארץ ישראל להצטרף אל שורת החלוצים, הרי התאבדות נגד גופו ונשמתו עצמו, ולדאבונינו נתקיימו דברותיו שניבא כבר ט"ו או כ' שנים קודם לכן.

איש האלקים בא לעיר

ביום חמש " א'יד כ"ה למב" בשעה 3 לשעות א' לפה"צ יופיע בשערי עה"ק ירושלם ת"ו ע"י ספלת הברזל

נאון הגאונים שר התורה והיראה אור ישראל וקדושו צדיק הדור

האמיתי רשבבה"ג נשיא ישראל לוחם מלחמת ה' ותוה"ק במס"נ

אדמו"ר חיים אלעזר שפירא שרס"א

רב ואב"ד דק"ק מונקאטש והגלילות יצו

עם אנ"ש רבנים הג' יאירתים העולים אתו לארה"ק ת"ו

הנהלת כולל מונקאטש

תביעות פליליות בבית המשפט

הגימנאזיע העברית שאב ממנו כוחותיו, והחשיבהו כמקור הטומאה, וכהיה עובר באותו רחוב היה העגלה חייב להתרחק עד לקצה הרחוב, ובעברו דרך שם אמר את הפסוק "בית גאים יסח ה'", והיה דרכו בקודש לומר כי אסור לעמוד בד' אמותיהם וכמאמר הכתוב "ואל תקרב אל פתח ביתה".

וכן היה דרכו לחזור על הפסוק "אורו מרוז אשר לא באו לעזרת ה' בגיבורים" על מנהיגים כאלה שרצו נייטראל בענייני הכלל.

במיוחד לחם בחזקה נגד מעשי הציונות – מזרחי ובתי מדרשם והכנסתם לתוך מוסדות ישראל, ולא פחד נפשו כשהכניסו לבית המשפט תביעות נגדו על יציאתו נגד "יחודים והקיבוצים בזלזול גדול, ואמר שגם ירמיה הנביא אמר כן "ואריב עמם ואקללם".

מלחמותיו בקודש היו רק לשם שמים, ואם היה שותק נגד כל העוולות, היה לו כבוד וזהב עד אין שיעור, אבל היו בטוח שיותר חשוב לחיות בדחקות ובלי כבוד ולא לוותר על קיצה של יו"ד, מזה שיהא לו אוצרות קורח וכבוד, ולראות איך שכבוד ה' מזולזלת ח"ו.

והיה מוסיף שאנו מבקשים "ושא נס לקבץ גלויותינו", קיבוץ גליות יהא בדרך נס ולא ע"י בעל פעור.

הרה"ק בעל אהבת ישראל מוויזניץ זי"ע

"החסיד הציוני" הרי הוא "מין ציוני"

התנגדותו החריפה של הרה"ק בעל אהבת ישראל מוויזניץ זי"ע נגד רעיון הציונות, נראה מתוך מכתב קודש, וכה כותב בין הדברים: **"מה שנכתב שם בשמי, שאמרתי "שהרעיון הציוני נשגב ואי אפשר לישראל כשר ההולך בדרכי היהדות ואדוק במצוות ה' ותורתו להתנגד לרעיון הנעלה הלזה" הוא שקר מוחלט, כי באמת לא הוצאתי מפי דברים כאלה, אמרתי רק שאיננו מתנגד לציון, והיינו לביאת גואלינו ולבניין ירושלים, אשר על זה יתפלל כל חסיד לעת מצוא, אבל לא לרעיון הציוני כשיטת תיאודור הערצל ומכס נורדו, והאיש הזה שכתב כן בשמי המכנה את עצמו בשם "חסיד ציוני" אשר באמת הוא "מין ציוני" שקר העיד בי ח"ו, ע"כ הננו מודיע בשער בת רבים, שמעולם התנגדתי לתנועה הציונות בכלל ובפרט, ורק מצפה אני בכל יום ויום לביאת משיח צדקנו שיתגלה בקרוב ויעשה ניסים ונפלאות לעיני כל חי וכו'".**

כמרגלית בבית הכבוד

גם אמר **"מצוות יישוב ארץ ישראל הוא חשוב מאוד, אבל הרי הוא כמרגלית שנפלה לתוך בית הכבוד, הרי באמת מרגלית אבל מלוכלך".**

בשיחה עם הגה"צ רבי ישראל מסאדיגורא זצ"ל דברו ביניהם על נגע הציונות, כי הבעל דבר מתלבש כל פעם במלבוש חדש ושולח את שלוחיו לצוד את בני ישראל ברשתו שיפרקו מעליהם עול התורה, רק שמותיהם מתחלפות כל כמה שנים, מתחילה היה זה אותו האיש וכיתתו, אח"כ קראו להם "קראים", ושנים אח"כ קראו לעצמם כת ש"ץ, אח"כ הוחלפו שמותם למשכילים, וכהיום נקראו בשם ציונים, אבל הצד השווה שביניהם שהם אותו תכלית ומטרה.

וכן אמר האהבת ישראל הרבה פעמים בלש"ק: **"פעם היה זה אותו האיש, אח"כ כת ש"ץ, וכהיום הם (הציונים)".**

המשך יבוא א"ה

פנימי הרב"ד בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לקראת יומי דחנוכה אמרנו ללקט פנינים יקרים ועובדין טבין שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו שליט"א מעניני חנוכה בתוך שיחות שונות שכבר הופיעו בגליונינו הקודמים.

ב יקור הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א
ראש ישיבה הרמה לאנדאן יצ"ו
ונכח שם גם הגאון הגדול דומ"ץ קרית יואל שליט"א
יום א' פרשת מקץ תשס"ט לפ"ק

דומ"ץ קרית יואל: וועז צינדט דער ראש ישיבה חנוכה לעכט?

ר"י הרמה: ביי בין השמשות פון רבינו תם. אין לאנדאן קומט דאס אוים ממש ביי צאת הכוכבים.

רבינו: נאך פאר מעריב, אזוי ווי דער משנה ברורה? (עי' משנה ברורה סימן תרע"ב (סק"א) ובביאור הלכה ד"ה לא שהאריך דהמתפלל מעריב אחרי צאת הכוכבים ידליק קודם מעריב, עיי"ש).

ר"י הרמה: יא.

רבינו: דער משנה ברורה איז מעיר אז נאך צאת הכוכבים איז מעריב קודם מטעם תדיר.

ר"י הרמה: איך האב א לענגערן בירור אין דעם ענין [בספרו 'בית אב' ליקוטים ח"א סי' ל"ב] אויב אלעמאל דאוועמט מען מעריב שפעטער, דאם ענין פון דאוועמען מעריב קודם איז אלם תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, אבער אויב איז מיין זמן צו דאוועמען מעריב אייביג אבט אזייגער, איך האלט נאכנישט ביים דאוועמען פריער מעריב, פארוואס זאל דאס זיין תדיר ושאינו תדיר?! מיין זמן מעריב איז דאך נאך יעצט נישטא, איך דאוון דאך שטענדיג שפעטער.

דומ"ץ קרית יואל: דאס הייסט אז ווער עס האלט סיי ווי נישט ביים טון יעצט ביידע, פארוואס זאל תדיר זיין פריער אז ער וויל דאס נאכנישט טון.

מען זעהט דאס אין די אחרונים לגבי די דין פון קדימה בברכות, אויב עס איז מונח לפניו, און ער וויל עם אבער נישט יעצט עסן (עי' או"ח סי' רי"א ברמ"א שם בשם תה"ד).

ר"י הרמה: עס איז א שטיקל מחלוקת הראשונים אין דעם. אבער בפשטות, נר חנוכה האט דאך א זמן קבוע אין די האלבע שעה, דאם איז לכתחילה, ס'איז טאקע דא וואם זאגן אז היינט וואם מ'צינדט בפנים איז נישטא היינט דער גאנצער דין.

רבינו: תוספות (שבת כא: ד"ה דאי) זאגט דאך דארט אזוי, אז בזמן הזה שמדליקין בפנים איז נישט דא דער זמן פון עד שתכלה רגל מן השוק.

ר"י הרמה: אבער לכתחילה איז דאך דאס דער זמן הדלקה. אויב אזוי איז דאך נישט דא דער דין תדיר, ווייל נר חנוכה איז א מצוה עוברת.

דומ"ץ קרית יואל: דער אבני נזר (סימן תצ"ט אות י"א) זאגט טאקע מהאי טעמא זאל מען מוצ"ש צינדן נר חנוכה פאר הבדלה.

ונסתובב השיחה אודות מקום ההדלקה בזמנינו בפנים או בחוץ

נכדו הרה"ג ר' שמשון רפאל שלעזינגער: דער זיידע צינדט אינעוויניג ביים פענסטער.

ר"י הרמה: איך צינדט אזוי ווי דער טאטע ז"ל האט געטון. דער טאטע האט געטון ווי דער זיידע האט געטון...

רבינו: וואו האט געצינדן דער בריסקער רב ז"ל?

ר"י הרמה: ער האט יא געצינדן אינדרויסן, אבער ער האט געהאלטן אז מעיקר הדין דארף מען צינדן אינעוויניג, ווייל בזמן הזה צינדט מען בפנים, די קינדער האבן אלע געצינדן אינעוויניג ביים פענסטער. אין ירושלים האבן אלע געצינדן אינדרויסן האט ער אויך אזוי געטון, אבער ער האט נישט געהאלטן אז דאס איז אזוי מעיקר הדין.

רבינו: אין די גמרא שטייט דאך אזוי, אז מען צינדט על פתח ביתו מבחוץ.

ר״י הרמה: אבער אין טור שטייט דאך אז בזמן הזה צינדט מען אינעווייניג, דער רמ״א (סימן תרע״א ס״ז) פסק׳עט אזוי.

רבינו: אינדערהיים אין בריסק וואו האט ער געצינדן?

ר״י הרמה: דארט האט ער געצינדן אינעווייניג אין שטוב, נאר אין ירושלים האט ער געצינדן אינדערויסן. ער האט אזוי געטון וויל דארט האבן אלע אזוי געטון.

דומ״ץ קרית יואל: דער בריסקער רב האט אמאל געערעדט דערפון?

ר״י הרמה: איך האב דאס געזעהן אז די קינדער האבן גענצינדן אויפן פענסטער, אויב וואלט ער געהאלטן וואו די ירושלימ׳ער וואלט זיי וועז אויך געצינדן אינדערויסן.

איינמאל האט ער מיר געזאגט אז דער מנהג [המובא ברמ״א (דרכי משה סק״ט, וסימן תרע״א ס״ז ס״ג) דבזמן הזה מדליקין בפנים], מיינט מנהג כל העולם, אזן עם איז נישט שייך דער מקום צי דער מקום (דהיינו שאין זה תלוי אם שייך סכנה, רק הדין הוא דבזמן הזה מדליקין בפנים). אז מ׳צינדט בפנים איז דאס דער מנהג העולם, אזוי פסק׳עט דער טור אזן אזוי פסק׳עט דער רמ״א.[1]

ער האט להלכה געהאלטן אז ס׳האט נישט מיטן מקום צוטון, ס׳האט מיטן ׳בזמן הזה׳. וואס איז דער חילוק, דארט איז נישט דער גלות?

וויזט אוים אז וועגן דעם האבן די זוהן גענצינדן אינעווייניג, זיי וואלטן געקענט צינדן אינדערויסן.

מיין רבי הרב דושינסקיא זי״ל (הגה״ק רבי יוסף צבי דושינסקיא זצ״ל בעל תורת מהרי״ץ גאב״ד עיהק״ק ירושלים ת״ו) האט גענצינדן אינעווייניג, אין ירושלים.

רבינו: אזוי וויי ער האט געטון בעפאר אין חוסט. וויזט אוים זיי האבן נישט געהאלטן אז דאס וואס ירושלים צינדט אינדערויסן, אז דאס איז מעיקר הדין די הדלקה פון די גמרא. דער מג״א (סי׳ תרע״א סק״ח) זאגט אויב מ׳האט א חלון זאל מען צינדן ביים חלון, משום פרסומי ניסא.

רבינו: [הראה בס׳ נימוקי אורח חיים להגה״ק ממונקאטש (סי׳ תרע״א) ואמר]: דער מונקאטשער רב ברענגט דא אז שמעתי אין ארץ ישראל צינדט מען מבחוץ, ער מוטשעט זיך ארום דערמיט פארוואס טאקע זאל מען נישט צינדן מבחוץ. אויב איז נישט דא קיין סכנה.

ר״י הרמה: איך האב שוין געפרעגט ירושלימ׳ער אידן די קשיא, דער רבי ז״ל (הגרי״צ דושינסקי) איז דאך געווען דער מרא דאתרא און ער האט גענצינדן אינווייניג.

רבינו: דער אמרי נועם (ח״ב סי׳ כ״ב) ברענגט א מקור אין מגילת תענית ׳מניח בחלון הסמוכה לרשות הרבים, ואם מתיירא מן הלצים מניחו על פתח ביתו מבפנים׳, זאגט ער אז דאס איז דער מקור. ער רעדט נישט פון בשעת סכנה, בשעת סכנה זאגט ער מניח על שולחנו, נאר אויב ס׳איז מתירא מן הלצים, דעמאלטם מניחו על פתח ביתו מבפנים. זעהט מען פון דא אז אפילו ס׳איז נישט קיין סכנה, ס׳איז נאר לצים.

דער מגילת תענית דארף א ביאור, עס איז א דבר חידוש מען זאל נישט מקיים זיין קיין מצוה כתיקונה וויל מתיירא מן הלצים. וואס הייסט מתירא מן הלצים, א איד דארף דאך מקיים זיין ולא יבוש מפני המלעיגים, מיט דעם הייבט זיך דאך אן דער שו״ע, מ׳קען דאך דאס זאגן ביי יעדע זאך.

ר״י הרמה: אין טור און אין שו״ע שטייט נישט די טעמים, ס׳שטייט סתם מדליקין מבפנים.

ביי די אלע זאכן דארף מען גיין ווי עס איז דער המשך קבלת האבות, מ׳קען נישט מאכן קיין אייגענע זאכן דערבי.

דאס איז אמאל דער זיכערסטע וועג וואס מען טוט ווי מ׳האט געטון פריער.

איך האב געהאט א שוועירע שאלה אין די טעג, דער רב פון ווארשע, ער העלפט אסאך ארוים מיט די קברים, ער האט אלעמאל שאלות...

דער בירגערמייסטער אין ווארשא צינדט אן די ערשטע ליכט פון די מנורה, ליובאוויטש מאכט דאס, האט ער מיך געפרעגט – ער איז דארט דער רב הראשי – וואס זאל ער טון מיט אים, ער דער בירגערמייסטער איז א גוי, די ליבאוויטשער האבן אים געגעבן דעם כיבוד, פרעגט ער וואס זאל ער טון מיט אים, ער איז א גוי?

כ׳האב אים געזאגט אז דער בירגערמייסטער זאל אנצינדן די ערשטע הדלקה דעם שמש... און נאכדעם זאל דער רב אנצינדן דאס ערשטע לעכטל...

*

דומ״ץ קרית יואל: מ׳האט פריער געערעדט וועגן א גוי צו צינדן נר חנוכה, עס קען אויסקומען א נ״מ למעשה, אמאל פרייטאג צונאכטס אז עס איז שפעט, און אזוי איז דאך דער דין ביי הדלקת נרות של שבת אז די הדלקת נרות זאל זיין דורך א גוי (ער׳ מג״א סי׳ רס״ג סק״א), דא ביי נר חנוכה אבער איז

---

1 ועי׳ בשו״ת מנחת יצחק (ח״ו סימן סו) מה שהביא בזה מדברי הראשונים האור זרוע וספר העיטור, שנשאר המנהג כן אף אם אין סכנה, עיי״ש.

דאם לשון הגמרא אז הדלקה עושה מצוה און הדליקה ע"י חרש שוטה וקטן האט מען נישט יוצא געווען, איז רמב"ם (פ"ט מהלכות חנוכה ה"ד) שטייט צו דאם לשון עכו"ם אויך, הדליקו עכו"ם חרש שוטה וקטן לא עשה כלום.

ר"י הרמה: דער רמב"ם שטעלט צוזאם א גוי מיט א חש"ו, לויט דעם רמב"ם קומט אויס אז דער חסרון איז גאר אין דעת.

רבינו: עכו"ם איז נישט דער חסרון אין דעת, נאר ווייל מ'איז נישט מחויב.[2]

דומ"ץ קרית יואל: אסאך מאל טרעפט מען דארט וואו דער חסרון איז אין דעת, אז אויב עם איז א גדול עומד על גביו דעמאלטם העלפט דאם דעת פונעם עומד על גביו, דא ביי חנוכה זאגט מען דאך אז א קטן נוצט נישט, וואם טוט זיך וועז דער טאטע איז עומד על גביו און זאגט אים אז ער זאל צינדן, וואם וועט זיין דער דין, ער זאגט דער משנה ברורה (סי' תרע"ה סק"א) אז עם טויגט נישט, עס נוצט נישט.

והראה בפנים בלשון המשנה ברורה הדליקו חש"ו לא עשה כלום, ואפילו אחרים העומדים על גביו דאין עליהם חיוב מצוה

ואמר: ער צייכנט נישט איין קיין מקור דערויף, אזוי ווייסט מען אין גאנץ ש"ס ביי שחיטה און איבעראל אז גדול עומד על גביו נוצט.

קען מען אנהייבן אריינצוגיין אין דעם, צו דא איז פונקט ווי ביי אנדערע מצות, דער תשובת הרשב"א ביי גדול עומד על גביו פון א קטן לגבי מצות (עי' או"ח סי' ת"ס), דער מ"ב זאגט קלאר אז ס'איז נישט גוט.

רבינו: ביי גט זעהט מען אזוי (ועי' אהע"ז סי' קכ"ג ס"ג וכב"ש שם סק"ה) .

דומ"ץ קרית יואל: ביי גט און ביי מצות בשעת הדחק (עי' או"ח סי' ת"ס).

רבינו: ביי מצות שטאמט דער מקור פון גט (עי' ב"י שם ריש סי' ת"ס).

רבינו: ביי מצה איז דאך נישט דאם באקן די מצוה, נאר ס'דארף זיין די כונה פון לשמה.

ר"י הרמה: דער עומד על גביו דארף זיין לשמה.

רבינו: דארט איז די אכילת המצה די מצוה, אפי' דאם איז נאר די הכנה, דאם איז אלעם וואם עם פעלט זיך אוים צו די מצה, אבער דאם איז נישט דער עיקר המצוה, נאר עם דארף דאך זיין א כונה פון לשמה, נוצט אפילו עומד על גביו. דא איז דאך די הדלקה די מצוה, דאם עצם מצוה, קען דאם נישט געטוהן ווערן דורך א קטן אפילו בעומד על גביו, אפילו עם איז דא די כונה פון עומד על גביו, אבער דער קטן איז דאך אינו מחוייב במצוה. דאם איז דער טעם פונעם משנה ברורה.

די גמרא זאגט דאך אזוי די לשון (שבת כג.) השתא אז הדלקה עושה מצוה, איז הדליקה בחש"ו לא עשה ולא כלום.

ר"י הרמה: די גמרא הדלקה עושה מצוה איז דאך ווען דעם מקום. אז מען דארף עם צינדן אויפן מקום וואם ליגט. די מצוה איז דאך אויך דאם ברענען. קען זיין אז מיט א כונה פון עומד על גביו זאל יא נוצן.

דומ"ץ קרית יואל: רבי שלמה קלוגער האט אין איינע פון די תשובות (שו"ת שנות חיים סי' קמ"ב) א לאנגער שמועס, עס איז טאקע אויף חנוכה, צי עם נוצט עומד על גביו. רבי שלמה קלוגער איז מאריך דערין.

ר"י הרמה: די שאלה איז אלם מעשה המצוה. דאם איז די מצוה אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר חנוכה.

רבינו: דאם מיינט די גמרא צו זאגן, ווייל מ'פסק'עט הדלקה עושה מצוה, איז דאך די מעשה המצוה די הדלקה...

ר"י הרמה: א מצוה איז דאך זיכער, 'וצונו', א חיוב גברא, א קטן איז דאך נישט מחוייב.

דומ"ץ קרית יואל: ביי עכו"ם נוצט זיכער נישט עומד על גביו (עי' מג"א סע' ת"ס שם בשם שו"ת הרשב"א). **אזוי איז רעכט דער פסק פון פריער אז דער גוי זאל נאר אנצינדן נאר דעם שמש...**

ביקור אדמו"ר מטאלנא אשדוד שליט"א
יום ב' פרשת ויצא תשס"ט לפ"ק

האדמו"ר מטאלנא אשדוד: ס'איז דא א באוואוסטע מעשה וואם איז געווען חנוכה, רבי מאטעלע איז געפאהרן אויף חנוכה צום פעטער קיין טאלנא.

האט ער פארציילט אז רבי דוד'ל פלעגט זאגן וועכטלעך, איז פאר'ן צינדן חנוכה ליכט האט ער געפרעגט פאר א טאלנער חסיד וואם איז געווען א הויכער, ווי אזוי רעדסטו אין שטוב, זי איז אויך אזוי הויעך ווי דיר, האט ער געזאגט ניין, נאר איך בייג זיך אראפ, און נאכדעם האט ער געצונדן חנוכה ליכט.

---

2 וע' בחידושי מהרצ"א שהעיר על דברי הרמב"ם דבגמ' ליתא עכו"ם, וכתב דהר"מ הוצרך להשמיענו משום דהו"א הני משום דאין להם דעת אבל עכו"ם יש לו דעת, אבל אינו יוצא ע"י דאינו בר חיובא, עיי"ש.

רבינו: ס׳איז באקאנט אז שפעטער האט רבי מאטעלע מסביר געווען אז דאס איז א רמז צום אויבערשטן אז ער בייגט זיך אראפ צו כנסת ישראל.

האדמו״ר מטאלנא אשדוד: ס׳שטייט טאקע אזוי פון אפטער רב (עי׳ באוהב ישראל לחנוכה) אז דאס איז די סוד פון חנוכה למטה מעשרה, איתתך גוצא גחין ולחיש לה (בבא מציעא נט.),[3] אויפצומארגנם האט רבי דוד׳ל טאלנער געזאגט נאך א ווערטל, אן ער האט זיך אויסגעדרייט צו רבי מאטעלע און איהם געזאגט היינט וועסטו שוין נישט קענען זאגן פשט אין מיינע וועךטער.

רבינו: אויף איהם האט דער רבי ר׳ ברוכ׳ל פון מעזיבוזש געזאגט אז ער איז א חכם, אלץ קליין קינד האט ער געזאגט ער ווייניט ווי א חכם.

*

האדמו״ר מטאלנא אשדוד: מ׳גרייט זיך יעצט אויף חנוכה, ס׳איז דא א גרויסער חידוש אין ביאור הלכה (סי׳ תרע״א ד״ה ויש אומרים) ביי די מחלוקת בית שמאי און בית הלל צו מ׳איז פוחת והולך אדער מוסיף והולך, לעולם ווייסן מיר דאך אז מ׳דארף האלטן אזוי ווי בית הלל, מ׳טאר נישט טוהן אזוי ווי בית שמאי, איז ווי אזוי טרעפן מיר אין גמרא אז א זקן אחד האט געמאכט אזוי ווי בית שמאי, זאגט דער ביאור הלכה אז ס׳קען זיין אז וואו די מחלוקת איז בנוף ההלכה למשל ווי אזוי מ׳דארף ליינען קריאת שמע, דעמאלטם טאר מען נישט טוהן אזוי ווי בית שמאי, אבער דא ביי חנוכה איז די מחלוקת נאר אין די הידור, ווי אזוי מ׳איז מהדר, דעמאלטם קען מען טוהן ווי אזוי מ׳וויל.

רבינו: ס׳קען זיין נאך א תירוץ אזוי, ווייל ס׳שטייט פון כתבי האר״י (ויקהל משה דף נ״ד) אז לעתיד וועט זיין די הלכה אזוי ווי די בית שמאי, און ס׳שטייט דאך אין בני יששכר (כללו מאמר ב׳ אות ט״ז) בשם רבי פנחס קאריצער, אז חנוכה איז מעין דלעתיד, ערכתי נר למשיחי (תהלים קלב, יז), און ווייל חנוכה איז שוין א בחינה פון לעתיד, האט דער זקן געמאכט אזוי ווי בית שמאי.

ס׳איז אויך א פלא פון רש״י אין חומש אויפן פסוק (שמות כ, ח) זכור את יום השבת לקדשו, טייטש דארט רש״י אזוי ווי שמאי שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת, דער רמב״ן פרעגט שוין דארט אויף רש״י פארוואס ער שרייבט אזוי ווי שמאי.[4]

דער חתם סופר זאגט אויף רש״י, אז דאס וואס שמאי האט אנגעגרייט פון זונטאג אויף שבת, ווייל ער האט געוואלט עסן לשם שמים, וועגן דעם האט ער אלעם געזאגט אז ס׳איז לכבוד שבת, און דאס האט אידם צוגעהאלפן אז ס׳זאל זיין לשם שמים, אבער הלל איז געווען אין א הויכע מדריגה אז ער האט נישט געדארפט צוקומען צו די עצה, און אפילו אן דעם האט ער אויך געגעסן לשם שמים – פירט אוים דער חתם סופר – אז הלוואי זאלן מיר זוכה זיין צו זיין כאטש ווי שמאי, וועגן דעם שרייבט רש״י אזוי ווי שמאי.

האדמו״ר מטאלנא אשדוד: דער זיידע ז״ל האט אמאל געזאגט אויף די זמירות וואם ביי אונז זאגט מען כהלל וכשמאי, ווייל שבת איז דאך מעין דלעתיד, און לעתיד וועט דאך זיין די הלכה אזוי ווי די בית שמאי.

רבינו: חנוכה קומט אראפ פונעם אור הגנוז, מ׳קען ממשיך זיין פון אור הגנוז אין די טעג פון חנוכה.

האדמו״ר מטאלנא אשדוד: דער בעלזער רב (הגה״ק המהרי״ד זי״ע) האט געזאגט אז ס׳שטייט אין בני יששכר אז די אור הגנוז ליגט אין חנוכה – האט דער בעלזער רב געזאגט, און איך זאג אז די אור הגנוז ליגט אין בני יששכר אויף חנוכה...

ביקור כ״ק אדמו״ר מפאריסוב שליט״א
מעיה״ק ירושלים ת״ו
ליל ב׳ דחנוכה תשע״א לפ״ק

רבינו: שלום עליכם, ווען איז מען געקומען?

האדמו״ר מפאריסוב: נעכטן ביינאכט.

רבינו: הייסט דאס אז נר חנוכה האט מען געצינדן דאהי?

האדמו״ר מפאריסוב: יא.

---

3 באוהב ישראל לחנוכה כתב וז״ל: יש לרמז מליצת חז״ל שאמרו בגמרא (ב״מ פרק השהב, עמ׳ נט.) **איתתך גוצא גחין ולחיש לה**, שהוא סוד כוונת הדלקת נר חנוכה, והמשכיל יבין זה עפ״י מה דאיתא בכתבי האר״י ז״ל והשל״ה הק׳ בסוד מצות נר חנוכה למטה מעשרה טפחים.

4 עי׳ מה שכתב רש״י (שם) בפירוש הפסוק זכור את יום השבת לקדשו, תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת (ביצה טז.) והרמב״ן תמה על דברי רש״י שהוא אינה כהלכה, שהרי איתא בגמרא (ביצה טז.) אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה מניח השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו, כל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר (תהלים סח ב) ברוך ה׳ יום יום יעמס לנו, תניא נמי הכי, בית שמאי אומרים בחד בשביך לשבתיך, וב״ה אומרים ברוך ה׳ יום יום יעמס לנו, עיי״ש.

הגה"צ אב"ד דקהלתינו וויליאמסבורג שליט"א: אין ארץ ישראל צינדט מען אינדרויסן אויף די גאם? [דהיינו על פתח הבית לצד החצר]

האדמו"ר מפאריסוב: די ליטווישע אידן.

רבינו: אין גמרא (שבת כא:) שטייט על פתח ביתו מבחוץ, האט מען געצינדן אין חצר, זאגט רש"י (ד"ה מבחוץ) נישט ביי די פתח החצר צו די גאם, נאר אין חצר, אזוי איז דער לשון אין די גמרא על פתח 'ביתו' מבחוץ, און נישט על פתח 'חצירו' ולחוץ, אזוי איז געווען דער מנהג בימי חכמי הש"ס, אז מ'האט געהייסן צינדן על פתח ביתו מבחוץ.

אין זייערע צייטן איז דאך אזוי געווען, אז פאר יעדן הויז איז געווען א חצר, האט מען געצינדן אין חצר, און נישט אין רשות הרבים.

האדמו"ר מפאריסוב: אזוי האבן זיך געפירט די אלע אלטע ליטווישע אידן אין ירושלים, ביים טיהר פון חצר.[5]

אב"ד דקהילתינו וומסב"ג: תוס' (ד"ה מצוה) זאגט אז מ'זעהט אין די גמרא (שם דף כג.) חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות.

רבינו: יא, פון דארט ברענגט תוס' א ראיה אז מ'צינדט ביים טיהר פון חצר.[6]

אב"ד דקהילתינו וומסב"ג: און די לשון פתח 'ביתו' מבחוץ, איז ביי א אופן וואו ס'האט נישט געשטאנען נישט געהאט קיין חצר [רק הבית עומד סמוך לרשות הרבים (כ"כ התוס' שם)].

האדמו"ר מפאריסוב: ס'איז דא די בריסקערס וואס זיי צינדן ביי די טויער פון די גאם (כמבואר בשו"ע סי' תרע"ח ס"ה).

רבינו: אזוי ווי תוס' זאגט א ראיה פון חצר שיש להם שני פתחים (וכ"ה בשו"ע סעיף ח').

אב"ד דקהילתינו וומסב"ג: דאס איז ביי אלע ליטווישע, צי נאר ביי די בריסקערי?

רבינו: נאר די בריסקער תלמידים.[7]

אינדערהיים האט קיינער נישט געצינדן אין די גאם – כ'מיין אין די הויף – אין אייראפע איז עס קיינמאל נישט געווען.[8]

האדמו"ר מפאריסוב: היינט אויף נישט.

רבינו: יא, מ'האט נאך אין ערגעץ נישט געהערט פון דעם.

האדמו"ר מפאריסוב: כ'געדענק אז דער מונקאטשער רב (ניימוקי או"ח סי' תרע"א) האט א שמועס וועגן דעם.[9]

אב"ד דקהילתינו וומסב"ג: וואו האט מען יא געצינדן ביים פענסטער, אדער ביים טיהר?

האדמו"ר מפאריסוב: ס'איז געווען וואס האבן געצינדן ביים פענסטער, און ס'איז געווען וואס האבן געצינדן ביים טיהר, די אלטע חסידישע אידן האבן געצינדן אין שטוב.

---

5 הנה בשו"ע (סי' תרע"א ס"ה) נפסק שנר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ וכו', ובשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו. ובס' העיטור (בהל' חנוכה) מובא שהיות שבשעת הסכנה כבר נהגו להדליק בפנים, כבר נמשך המנהג אפילו אחר שכבר חלפה הסכנה, ומדליקין בפנים. אמנם האור זרוע (הל' חנוכה אות שכ"ג) תמה ע"ז וכותב 'האידנא דליכא סכנה לא ידענא מאי טעמא אין מדליקין בחצירות.

ובדרכי משה (סק"ט) מביא בשם רבינו ירוחם שכשיש חשש גנבים מדליקין בפנים, ובשו"ת אמרי נועם (ח"ב סי' כ"ב) מביא הלשון של מגילת תענית שאם מתירא מן הלצים גם מדליק בפנים.

אמנם תלמידי הגר"א כשהגיעו לא"י ועוד גדולי ירושלים ובתוכם המהרי"ל דיסקין, הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד, והגרי"ז מבריסק זצ"ל הדליקו בחוץ.

ועיין בקונטרס חנוכה ומגילה שמביא בשם הגרי"ז מבריסק שדייק מלשון הרמב"ם שכל התקנה של מניחו על שולחנו היינו דייקא בזמן הסכנה ממש, וכן כ' בביאור הגר"א (סי' תרע"ה ס"א) שאם הדליק בשעת התקנה על שולחנו לא יצא י"ח.

6 אך המהר"ל (נר ישראל י' ז) דחה סברא זו, וכן נהגו כל החסידים להדליק במשך הדורות עד היום הזה בפנים.

וזהו המחלוקת בין רש"י ותוס' דרש"י סבר שמדליקין בפתח הבית לצד החצר, וכן היא שיטת הרמב"ם (פ"ג ה"ג מהל' חנוכה), ושיטת התוס' שמדליקין בפתח החצר לצד הרחוב, וכן נפסק בטוש"ע (סי' תרע"א ס"ב).

ובס' האחרונים דנו שלשיטת תוס' אי עשה כרש"י והדליק וניכר ברה"ר וודאי יצא דלא גרע מחלון, אבל לשיטת רש"י אי עשה כתוס' אולי לא יצא דהוי כמדליק באמצע הרחוב, ואינו מדליק בביתו, ועיקר ההיכר הוא לבני ביתו לשיטת רש"י, וצ"ע.

7 דההזו"א הורה שהיות שבזמנינו אין החצר משמש לתשמיש של דירה, אין להם דין חצר, וא"א להדליק בשער החצר, אלא בשער הבית לצד החצר, וכ"כ בספרו (או"ח סי' ס"ה סקנ"ב) לענין שיתופי מבואות, דבזינן שיהיה חצירות פתוחות לתוכה ואין להם דין חצר, ועיין בס' מועדים וזמנים (ח"ו סי' פ"ו) בשם הגרי"ז מבריסק שפקפק מאוד בד' החזו"א, והוא סבר שלחצרות שלנו יש להם דין חצר, וע"כ הורה להדליק בשער החצר לצד הרחוב, עיי"ש באריכות.

8 עיין בס' ליקוטי מהרי"ח שכתב "ראיתי לגאונים וקדושים שאף שהיה להם חלון לרה"ר, מ"מ הדליקו בטפח הסמוך לפתח", וע"ע בספה"ק בני יששכר (מאמר ב' אות ט"ו) שכתב ליישב מנהגינו בזה.

9 עיי"ש שאחר שהאריך ליישב למה לא יקיימו עתה המצוה כתיקונה להדליק מבחוץ, כתב עוד שלוקינו הבני יששכר היה מוכן עששית של כסף עם זכוכית ובתוכה מנורת כסף להדליק נר של חנוכה, ואמר שכאשר יבוא משיח צדקינו יהיה לו כלי מוכן להדליק המנורה בחוץ, עיי"ש.

רבינו: ביים טיהר, אזוי איז אויך געווען אינדערהיים. היינט אז מ׳גייט אין די גאס זעהט מען אז ס׳איז דא וואס צינדן ביים פענסטער.

האדמו״ר מפאריסוב: ס׳וועגדט זיך אז מ׳האט א משפחה.

רבינו: יא, און ווייל נאך דארפן צינדן, און נישט אלע קענען צינדן ביים טיהר, דעמאלטס צינדט מען ביים פענסטער (כ״ה בשו״ע שם סעיף ז׳), מ׳זעהט אזוי אז אידן צינדן טאקע ביים פענסטער צו די גאס.

א׳ הנוכחים: און די בריסקער׳ס האבן אינדערהיים (במקומות מושבותיהם באייראפע) אויך געצינדן אינדרויסן?

רבינו: ניין, כ׳גלייב נישט, נאר אין ארץ ישראל, דארט האט מען זיך נישט געטרויעט און מ׳האט נישט געקענט, ס׳איז געווען שטארק קאלט, אין אייראפע און אין אלע מקומות.[10]

*

האדמו״ר מפאריסוב: דער בית ישראל דער גערער רבי האט געצינדן אויף א קליינטשיגע בלעכענע מנורה, און כ׳האב נישט געוואוסט וואם דאם איז, קיינער קען אים נישט מאכן א מנורה? נאר ס׳איז געווען פונעם רביץ ר׳ זושא.

רבינו: אזוי? רביץ ר׳ זושא׳ס א מנורה?

האדמו״ר מפאריסוב: יא, פון בלעך, א קליינטשיגע מנורה.

האדמו״ר מפאריסוב: כ׳האב געזעהן עפעס מנהגים וואו מ׳פלעגט נישט מקפיד זיין וועגן די עשרה טפחים (שכתוב בשו״ע שם סעיף ו׳ ומצוה להניחו למטה מי׳ טפחים), און איך פארשטיי נישט פארוואס?

רבינו: מ׳האט יא מקפיד געווען, מ׳האט געהאלטן אז מ׳האט עלעייגט די מנורה ס׳זאל זיין אונטער צעהן טפחים, אבער די פלאם – פונקט פארקערט – העכער ווי צעהן טפחים, אזוי איז געווען.[11]

כ׳געדענק ביים פעטער ז״ל איז אויך אזוי געווען, די מנורה איז געליגן אויף א קליין בענקל אז וואו מ׳האט געצינדן איז געווען העכער ווי צעהן טפחים.

רבינו: ביים פעטער ז״ל אינדערהיים איז אויך אזוי געווען, און ביים זיידן ז״ל איז אויך אזוי געווען, אז מ׳האט געצינדן העכער פון עשרה טפחים, מ׳האט אפגעלערנט אז די מנורה זאל זיך אנהייבן למטה מעשרה טפחים, כ׳האב געהערט דעם טאטן ז״ל רעדן פון דעם.

האדמו״ר מפאריסוב: כ׳האב געקלערט אז די וואס צינדן ביי די פענסטער, צינדן דאך למעלה מעשרה.

רבינו: זיי קענען דאך נישט אנדערש, זיי צינדן דאך צו די גאס.

דער זיידע האט נישט געצינדן אין בית המדרש, נאר ער האט געהאט א גרויסע שטוב – ס׳איז געווען א קליינע שטוב און א גרויסע שטוב – האט דער זיידע געצינדן אין שטוב.

דער פעטער ז״ל פלעגט אויך אזוי צו צינדן, ער האט דאך געוואוינט אויבן, און האט געהאט א קליין בית המדרש אין שטוב, האט ער דארט געצינדן, ס׳איז געווען א קליין מקום, און מ׳האט זיך דארט ארײַן געשטויסן.

ער האט זיך שטארק געיישוב׳ט, ביז ווילאנג ער איז געגאנגען אין בית המדרש צינדן, דאם ערשטע יאר ווען ער האט געצינדן אין בית המדרש, ווען ער איז אהיים האט ער געצינדן נאכאמאל אינדערהיים, אזוי האט ער געטוהן דאם ערשטע יאר.

האדמו״ר מפאריסוב: מיט א ברכה?

רבינו: ניין, אינדערהיים האט ער געצינדן נישט מיט א ברכה.

האדמו״ר מפאריסוב: כ׳האב אמאל געזעהן ביים מונקאטשער רב א שמועס וועגן דעם.

א׳ הנוכחים: ער האט זיך נאכגעפרעגט – ביי אפאר אידן, ר׳ שלמה גפן און נאך – ווי אזוי ס׳איז געווען אין בעלזא, האט מען אים געזאגט אז אין בעלזא האט מען געצינדן אין בית המדרש, און ער האט זיך פארלאזט אז מ׳האט געפירט טיש, ווייל ס׳איז געווען סכנת נפשות (מגודל הלחץ זו ההדחק) ס׳איז געווען שנת תשכ״ה.

רבינו: יא, ער איז געווען שטארק נבוך אין דעם, איז דאם ערשטע יאר האט ער נאכדעם איבער געצינדן אינדערהיים.

אב״ד דקהילתינו וומסב״נ: מ׳האט געמאכט א ספעציעלע טיהר אין בית המדרש, נעבן ארון קודש איז געווען די טיהר (בכדי שיוכל שם להדליק את הנרות).

---

10 כ״כ בערוך השולחן (סי׳ תרע״א סכ״ד) וז״ל: והנה עתה אין אנו מדליקין בחוץ ואף שאין סכנה אצלינו, מכל מקום כמעט הוא מהנמנעות מפני שבכל המדינות שלנו ימי חנוכה הם ימי סגרור גשם ושלג ורוחות חזקים ואי אפשר להניחם בחוץ, וכו׳, ולכן כולנו מדליקים בבית, עיי״ש.

ועיין לעיל בשיחת מרן רבינו שליט״א עם הגאון רבי אליקים שלעזינגער שליט״א שסיפר לרבינו שהגרי״ז מבריסק היה מדליק בעיר בריסק בפנים, ובירושלים שינה והדליק בחוץ, עיי״ש באריכות תוכן השיחה.

11 עיי׳ בס׳ לקט יושר בשם רבו התרומת הדשן שאם תחתון של נר תוך י׳ טפחים, אע״פ שהעליון גבוה הרבה אין בכך כלום, וכ״כ בשע״ת בשם סדר היום.

רבינו: ס׳איז געווען אסאך מנהגים ביים צינדן, דער ייטב לב האט געצינדן אנגענטוהן מיט א שטריימל, דער קדושת יו״ט האט נישט געוואלט אנטוהן א שטריימל.

האדמו״ר מפאריסוב: ער האט נישט געזאגט פארוואס?

רבינו: ער האט יא עפעס געזאגט... ער האט געזאגט אז ׳דער טאטע האט געצינדן מיט א שטריימל, ווייל ס׳איז געקומען א עולם, אבער איך וויים דאך נישט אז ס׳וועט קומען צו מיר א עולם׳, ס׳זעהט אויס אז ס׳איז געווען אזוי געזאגט (ונראה שהי׳ מסתיר את הטעם האמיתי).

האדמו״ר מפאריסוב: וואס האט עם מיטן עולם?

רבינו: יא, וואס האט עם מיטן עולם?!, און אויך נאכדעם ווען דער עולם איז שוין יא געקומען – ער האט נישט געהאט דעם ספק – ער האט דאך געזעהן אז דער עולם קומט, האט ער אויך נישט געוואלט אנטוהן א שטריימל. ס׳איז א פלא וואם דער קדושת יו״ט האט נישט געוואלט אנטוהן א שטריימל.

אב״ד דקהילתינו ומסב״ג: ס׳איז דאך אינטערסאנט, אנטוהן א שטריימל האט נישט צוטוהן מיט רעביסטעוועע, איז פארוואס האט ער נישט אנגעטוהן פריער א שטריימל, פונקט ווי מ׳גייט יו״ט און שבת, דארף מען דאך יעצט אויך גיין.

האדמו״ר מפאריסוב: דאס שטייט אז ס׳איז א רגל אזוי ווי די רגלים, אזוי איז דא א לשון. אין אר״י הק׳ שטייט קלאר אז ס׳איז א רגל.

רבינו: דער רוקח (סי׳ רכ״ה) לייגט דאך עם צו צו די ימים טובים, ווייל ס׳שטייט די פרשה פון די מנורה, נאך די פרשה פון יו״ט סוכות, און ער זאגט אז דערפאר איז חנוכה אכט טעג, ווייל ס׳איז א סמיכות צו יו״ט סוכות וואם איז אכט טעג, איז חנוכה אויך אכט טעג, אזוי זאגט דער רוקח. ס׳איז דברי קבלה, א ראשון, זעהט מען אז חנוכה איז אין די סדר פון די רגלים (ועי׳ עוד בבני יששכר מאמרי חודש כסלו–טבת ב, כא).[12]

דער דברי חיים איז געגאנגען גאנץ חנוכה מיט א שטריימל, נישט נאר ביים צינדן, נאר א גאנץ חנוכה (כ״כ גם בדרכי חיים).

האדמו״ר מפאריסוב: רוב צדיקים זענען געגאנגען מיט א שטריימל אין חנוכה.

ביקור הגאון רבי שמעון יצחק שלעזינגער שליט״א רב קהל אנשי ירושלים הבר הבר״ן העדה החרדית י״ם יום ב׳ פרשת וישב תש״ע לפ״ק

הגרש״י: ס׳איז דא א אינטערסאנטער פלתי וואם האט שייכות מיט די פריערדיגע פרשה (פ׳ מקץ), וטבוח טבח והכן (בראשית מג, טז), דער אלי׳ רבה ברענגט דעם שלטי הגיבורים (על הגהות מרדכי פ״ב דשבת) אויף וטבוח טבח והכן, אז מ׳דארף מקיים זיין חנוכה ריבוי סעודות, די ח׳ פון טבח׳ און ׳והכן׳ זענען אותיות ׳חנוכה׳.

רבינו: דער מדרש (בראשית רבה צב, ד) זאגט אין והכן אלא שבת, און דער שלטי הגיבורים זאגט אז ס׳איז א רמז אויף חנוכה.

הגרש״י: יא, און די גמרא אין חולין זאגט (דף צא:) פרע להן בית השחיטה, איז די קשיא, דער ש״ך ברענגט אין סי׳ ב׳ אין הל׳ שחיטה, אז דער כסף משנה ברענגט אז אויב א גוי האט געשחט׳ן, איז עס אסור נאר מדרבנן, אויב ער איז נישט קיין עובד עבודה זרה, פרענגט דער ש״ך וואם איז אנדערש פון א ישראל מומר, וואם איז א מומר לכל התורה, און שבת און ע״ז היט ער, און זיין שחיטה איז פסול, א גוי דארף דאך נישט בעסער זיין פון א ישראל מומר, זאגט דער פלתי אז א ישראל מומר איז דאך מצווה צו היטן די תורה, אבער א גוי – להבדיל – אז ער דינט נישט קיין עבודה זרה, איז זיין שחיטה כשר, טענה׳ט דער פלתי אז פון די גמרא (מיוסף שפרע בית השחיטה) איז א ראיה אז א גוי וואם דינט נישט קיין עבודה זרה איז די שחיטה א כשר׳ע שחיטה, ווייל בפשטות פרע בית השחיטה איז טייטש אז ער האט געעפנט די בית השחיטה און זיי געווייזן אז ס׳איז ג׳ע׳שחט׳ן געווארן גוט, מכאן ראיה – נישט ווי דער ש״ך – נאר ווי דער כסף משנה אז ס׳איז נאר מדרבנן.

רבינו: ס׳איז א פלא צו זאגן אז א גוי שחט און ס׳זאל נישט זיין קיין נבילה, ווייל א גוי איז דאך נישט קיין בר זביחה,[13]

---

12 וכן כתב גם במחזור ויטרי (סי׳ רל״ד) רמז לחנוכה מן התורה, שאחר כל המועדות בפרשת אמור, כתוב ויקחו אליך שמן זית זך (ויקרא כד, ב) וכו׳, ומדכתבי׳ עם המועדות למדנו שהוא יו״ט כשאר ימים טובים, ע״כ. ובתיקוני זוהר חדש (עב, ב) עה״פ (ישעי׳ מ, כו) מי ברא אלה, מאי אלה, אלה אלה הם ״מועדי ה׳״ (ויקרא כג, ב), ומאי אינון מועדי ה׳, אלין אינון חג המצות וחג השבועות וחג הסוכות הרי תלת, תלת אחרנין ראש השנה הנוכה ופורים, תלתא מנהון אקרון ״מועדי ה׳״ ואינון מקראי קודש, תלתא אחרנין אקרון ״אלה הם מועדי״.

13 עיין בד׳ התוס׳ בחולין (דף ג: ד״ה קסבר) כתבו דהא דשחיטת עכו״ם היא נבילה, משום שאינו בר זביחה, וכ״כ הרא״ש ועוד ראשונים בחולין, אמנם יש לציין שהרמב״ם כת׳ בהל׳ שחיטה (פ״ד הי״א) דשחיטת עכו״ם

אפילו א איד וואס איז א בר זביהה אויב איז ער א עובד עבודה זרה איז ער א מומר לכל התורה כולה, אזוי ווי די גמרא מוטשעט זיך ביי אחאב, אז אליהו האט געגעסן מבי טבחא דאחאב (חולין ה.), און די גמרא זאגט דארט כל משרתיו רשעים (שם ד. ולכן כיון שהמושל מקשיב על דבר שקר אי אפשר להאמין למשרתיו).

*

הגרש"י: ס'האט מיר אסאך יארן געארט א קשיא, און כ'האב עם נאכדעם געטראפן אין אלי' רבה אויף חנוכה, ס'איז דא א מחלוקת אין די פוסקים (סי' תרפ"א ס"ב), ווען צינדט מען די חנוכה ליכט מוצאי שבת, צי קודם מאכט מען הבדלה, אדער מ'צינדט קודם חנוכה ליכט, ווייל פרסומי ניסא עדיפא, אדער וועגן לאחר קדושת השבת,[14] איז מיר

נבילה ולוקה על אכילתה מה"ת שנא' וקרא לך ואכלת מזבחו, מלמד שזבחו אסור. אבל בהל' אבות הטומאה (פ"ב ה"י) כת' דשחיטת העכו"ם מטמאה במשא כנבילה רק מד"ס, ר"ל מדרבנן, משמע דמה"ת אינה נבילה גמורה, וא"כ נמצא דמעשה העכו"ם הועיל עכ"פ שלא יטמא רק שנאסר לאכלו משום תקרובת עכו"ם, וא"כ הוי העכו"ם בר זביהה, ודבריו סתרן אהדדי דבהל' שחיטה כת' דלוקה על אכילת שחיטת עכו"ם משום נבילה, ובהל' אבות הטומאה משמע דאינו לוקה עליו משום נבילה, וכבר עמדו ע"ז הפר"ח והראש יוסף עיין בדבריהם.

ואגב, הקשו האחרונים אהא דתנן במשנה (דף ל"א) דנפלה סכין פסול משום דבעינן ובחבת הינו שיהיה השחיטה מכה גברא, והקשה בתוס' יו"ט איך לומדים מזה ב' דינים דבעינן שיהיה בר זביהה, וגם שצריך כוח גברא, ותירצו האחרונים דבאמת זה אינו ב' דינים אלא הוא יסוד אחד דבעינן שיהיה בר זביהה, ומטעם זה בעינן שיהיה כח גברא דהיינו בר זביהה, ונפלה סכין זהו ג"כ החסרון דשנשחטה מלאו בר זביהה, וע' בשו"ת נתן (ח"א אור"ח סי' ד).

14 ע' ברמ"א שם שמדליק ואח"כ מבדיל, ובטו"ז מחזיק כהשי' בב"י שמבדיל תחלה דתדיר קודם, ועי' פמ"ג דעביד כמר וכמר עביד.

ואצל תלמידי בעש"ט הק' נהגו כשי' הטו"ז, להבדיל תחלה ואח"כ להדליק, וז"ל בספה"ק מאור ושמש (פ' מקץ), הנה יש פלוגתא בפוסקים במוצאי שבת אם להדליק תחלה נר חנוכה ואחר כך להבדיל או להיפוך. והנה שמעתי מאדמו"ר בוצינא קדישא מו"ה יעקב יצחק הלוי מק"ק לובלין זצוק"ל שאמר בשם הגאון איש אלהים המנוח מוה"ר שמואל שמעלקי זצוק"ל אב"ד דק"ק ניקלשבורג שבזה הלכה כטורי זהב להבדיל תחלה ואחר כך להדליק נר חנוכה וכן מנהגינו, ונראה ליתן טעם לדבר על פי האמת ועל פי הדברים הנזכרים לעיל וכו', עיי"ש.

וז"ל התפארת שלמה (לחנוכה): בענין הפלוגתא בין הפוסקים בהדלקת נר חנוכה במוצאי שבת אם הוא קודם הבדלה או אח"כ. אנו נוהגין כשיטת המ"ז (שו"ע אורח חיים תרפ"א) להבדיל מקודם הדלקת נ"ח. הנראה לבאר הענין כי כן נכון לעשות. ונקדים דברי הזוה"ק (פ' בראשית כ"א) וז"ל. בר נש לא יסתכל באצבען בשעתא דאמר בורא מאורי האש דכתיב וראית את

שוועך, די וואס זאגן די טעם וועגן לאחר קדושת השבת, איז ווען ער גייט און צינדט אן קודם די חנוכה ליכט, און מאכט שפעטער הבדלה, איז ער מאחר קדושת השבת, לכאורה אז ער צינדט די חנוכה ליכט, ער מאכט דאך א מלאכה, איז ווי אזוי איז ער מאחר קדושת השבת? האב איך געטראפן אין אלי' רבה וואס פרעגט די קשיא, און זאגט אז דער 'ריח נשמת קדושת השבת' גייט נישט אוועק ביז ווען מ'מאכט נישט קיין הבדלה, דאס א חסידישער ווארט, וועגן דעם האלט די שיטה אז מ'צינדט קודם די חנוכה ליכט.

און כ'וואלט געוואלט הערן וואס דער רבי זאגט.

רבינו: ס'קומט אויס, דער הסבר איז אזוי, אז ס'שטייט (שו"ע סי' רצ"ט סעיף י') אז וואספארא מלאכה מעג מען טוהן פאר הבדלה, א מלאכה קלה, און הדלקת הנר הייסט א מלאכה קלה, ס'איז דאך מעשים בכל יום אזוי, אזוי ווי ס'שטייט אין רמ"א (שם).

הגרש"י: יא, דער רבינו ירוחם (נ"ב ח"ט) וויל דאך זאגן אז אפילו אן קיין המבדיל מעג מען (ודבריו הם מקור לדברי הרמ"א הנ"ל).

רבינו: אין ארץ ישראל איז דא וואס פירן זיך אז זיי צינדן קודם פאר הבדלה?

הגרש"י: די פרושים וואס ווילן צינדן אין די האלבע שעה, צינדן זיי פאר הבדלה.

אחורי ופני לא יראו אילין שלטי בשבתא ואילו שלטו בחול. מאורי אור מסטרא דימינא דאיהי אור קדמאה דהוה ביומא קדמאה דביומא דשבתא נהרין אלו מאורי אור בלחודיהון ושלטין ומנייהו נהרין כלהו לתתא וכד נפיק שבתא גניזין מאורי האור דלא אתגליין ומאורי האש שלטי כל חד וחד על דוכתיהו אימתי שלטו במוצ"ש עד מעלי שבתא וע"ד אצטרך לאגהרא מהאי שרגא במו"ש. וכן אי' בסידור האר"י ז"ל סוד החשמ"ל בגימט' מלבוש הנשאר באצבען להגן על הקליפות שלא ינקו וכו' וכולם נכנעים מפני השכינה שנקרא אש ולכן אנו מראים אותם לפני האבוקה של נר מצוה הרמז לשכינה ולהכניעם ואנו מברכין בורא מאורי האש כלומר אין לנו חלק בהם רק בבורא אותם.

וכבר בארנו בפנים ענין מעלת הדלקת נר חנוכה אשר בשעת הדלקה נתעורר אור הגנוז מששת ימי בראשית להאיר על כל יום הבא כמ"ש (שבת כא, ב) קבעו שמונת ימי חנוכה כי גם (תהלים קלט, יב) הלילה כיום יאיר וזה הוא ג"כ בחי' מאורי אור. וא"כ ע"כ צריך להבדיל מקודם כי אם ידליק מקודם הנ"ח איך יהי' שייך לברך אח"כ בורא מאורי האש. כי ע"י הדלקת נר חנוכה נתעורר בחי' אור הגנוז בבחי' מאורי אור ואיך יברך אח"כ בורא מאורי האש שהוא בחי' הקטנה מזה לכן הנכון להבדיל מקודם ולברך בורא מאורי האש כי הוא דבר הנצרך לתיקון עולם כנ"ל. ואח"כ ידליק הנר חנוכה לעורר בחי' אור הגנוז מאורי האור להאיר על כל יום הבא כנ"ל, וע"ע בספר ישמח ישראל שמבאר מנהגינו.

מ׳דערציילט אז רבי יוסף חיים זאנענפעלד האט אפגערעדט מיט זיין רעביצין אז וועז ער קומט אהיים פון בית המדרש, זאל זי שוין שטיין גרייט ביי די טיהר מיט די ליכט – ער האט דאך געצינדן אינדרויסן – און דאם איז שוין זיכער אז אויב מ׳האט באגעגנט אין די מצוה, איז דא אין מעבירין על המצוות (פסחים סד:), וועגן דעם האט ער געצינדן גלייך חנוכה ליכט.[15]

ודיברו אחדות הזמנים להדליק נרות חנוכה שבירושלים מדליקים בזמן השקיעה הראשונה או בי״ג מינוט לאחר מכן, ואמר רבינו שבארה״ב אין מקדימין כ״כ אפילו אלו שאין נוהגים כשיטת ר״ת

שיחה עם כ״ק אדמו״ר מתולדות צבי ספינקא שליט״א
מוצש״ק פרשת וישלח תשע״ג לפ״ק

האדמו״ר מתו״צ ספינקא: די וואך (פ׳ וישלח) איז קודם שוין דא א רמז פון חנוכה, די פכים קטנים (של יעקב אבינו שמסר נפשו עליהם), און די הכנה וועט זיין די וואך, אז מ׳וויל צינדן תיכף מוצאי שבת, דארף שוין זיין די הכנה די וואך. ס׳איז דא א ספר מאיר עיני חכמים, פון א תלמיד פון אור המאיר, און ער שרייבט אין די הקדמה אז ער האט געזעהן זיין רבי ערב חנוכה וויי אזוי ער גרייט צו די מנורה.

מ׳ברענגט אויף חנוכה, אז חנוכה קען דאך אויסקומען אלע טעג פון די וואך, נאר די פינעפטע ליכטל קען נישט אויסקומען שבת, און דעמאלטם איז די טונקל׳סטע זמן אויף די וועלט, די פריערדיגע לבנה איז שוין נישט דא, די מולד איז נאכנישט געווען, דאם איז די חשובסטע ליכטל, אזוי איז דאך קיינמאל נישטא קיין יום טוב סוף חודש, נאר חנוכה, דאם איז צו וויייז וואם מ׳קען יא אויפטוהן אין די טונקל׳סטע זמן וואם עם קען זיין, איז אפילו ס׳קען אויסקומען אלע טעג, די פינעפטע טאג קען נישט אויסקומען אין שבת.

רבינו: מ׳זאגט אז מ׳צינדט נידעריג (למטה מעשרה טפחים), און מ׳איז הויעך איז ווי אזוי צינדט מען? נאר מ׳בייגט זיך אראפ, ס׳איז דא א ענין מ׳זאל זיך אראפ בייגן צום צינדן, איז דאם א רמז אז הקב״ה זאל זיך אראפ בייגן צו כלל ישראל.

האדמו״ר מתו״צ ספינקא: ביים טאטן ז״ל (כ״ק אדמו״ר הגה״ק רבי שמואל צבי ז״ל מספינקא) איז די מנורה געליגן אויך די ערד, די מנורה איז געווען א הויכע מנורה, אפשר א אינטש ווייניגער פון צעהן טפחים, און ס׳האט געברענט פיר און צוואנציג שעה, דער חקל יצחק האט געהאט אזא מנורה.

רבינו: אזויפיל שמן האט מען אריינגעלייגט?

האדמו״ר מתו״צ ספינקא: יא, און וועז מ׳איז ארויפגעקומען פון מעריב פלעגט ער הייסן דעם הויז בחור זאל עם אויסלעשן.

האט ער געהאט א שאלה וועגן א לייכטער אויף די ערד.

רבינו: ס׳איז אויך נישט געווען קיין טאץ אונטער דעם?

האדמו״ר מתו״צ ספינקא: ניין, לכאורה וויל ס׳איז געווען זייער הויעך, און ס׳קען זיין נאך א זאך, די מנורה האט געהאט פיסלעך, איז די מנורה אליינם נישט געליגן אויף די ערד, אזוי האט ער געזעהן ביים זיידן.

דער חידוש איז ביי די וועגט–מנורה, ווי אזוי האט עם געברענט פרייטאג צונאכטם, ס׳איז זייער קליינע גלעזעלעך, געווענליך די וועגטלעך מנורה האבן געהאט קליינע.

רבינו: די שטייענדיגע קען אויך האבן קליינע, ס׳וועגדט זיך ווי אזוי מ׳האט עם געמאכט, דעם קדושת יום טוב׳ס מנורה – דער טאטע ז״ל האט עם געהאט – איז נישט געווען אזוי גרויס, אזוי אויך די בעכער׳ס איז אינדערהיים אויך נישט געווען אזוי גרויס.

דער זיידע (מרן הגה״ק העצי חיים ז״ל) האט געהאט א גרויסער בעכער, אבער ער האט נישט געטארט טרינקען קיין ווייז, ווייל ער האט געהאט א הויעכן בלוט–דרוק, האט ער עם אינעווייניג געמאכט קלענער – דורך א שמיד – און ס׳איז געווען אינעווייניג א קליינע בעכער.

ווייז איז געווען אין גאליציע זייער א טייערע זאך, ס׳איז נישט געוואקסן דארט קיין טרויבן, און מ׳האט נישט געמאכט דארט ווייז, און אונגארין איז געווען געבענטשט מיט ווייז.

ביקור הגאון ר׳ ישראל דוד הארפענעס שליט״א
רב דביהמ״ד ישראל והזמנים, ומח״ס נשמת שבת ושא״ס
מוצש״ק פרשת ויחי תשע״ג לפ״ק

ודיברו אחדות שבת חנוכה שהניחו את המנורה על כסא, והילדים זרקוהו מעל גבי הכסא, ונתערב הכסא בין שאר הכסאות, האם כל הכסאות נאסרו

רבינו: יא [שכל הכסאות נאסרו מלהשתמש בהם בשבת, משום דהוי דבר שיש לו מתירין לאחר השבת], נאר לויטן צל״ח נישט, דער צל״ח זאגט (פסחים טו: ד״ה ועפ״י, ביצה ג: ד״ה ואם

---

15 עי׳ בס׳ זכרון תורת משה להגר״מ קופשיץ ז״ל שמביא עובדא זו, ומביא שכולם הבחינו ההבדל בהדיעות שהגאון רבי דוד בהר״ן ז״ל היה קופץ מהחלון של הביהמ״ד להדליק בזריזות, והגאון רבי יוסף חיים השתהה בביהמ״ד עד שהכינו בביתו את המנורה, והמתינו לו בפתח ביתו.

נתערבה) אז אויף השתמשות איז נישטא קיין דבר שיש לו מתירין [שלא בטל]. עסן עסט מען איינמאל, אז דו וועסט עס נישט עסן היינט, ווועסטו עס עסן מארגן, אבער השתמשות קענסטו זיך היינט באנוצן, און מ'קען עס מארגן נוצן, ממילא איז די היינטיגע השתמשות נישט קיין דבר שיש לו מתירין, ממילא ווערט עס יא בטל.[16]

הגרי"ד: אז עס פאלט אראפ א עפל פון די סוכה, און מ'לייגט עס אריין צווישן די אנדערע עפל, טאר מען נישט עסן קיין שום עפל, ווען עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

רבינו: יא, ווייל עסן עסט מען איין מאל, אז דו עסט עס היינט ווועסטו עס נישט עסן מארגן, איז ענדערש מ'זאל עס עסן מארגן בהיתר, אבער השתמשות, איז דאך א זאך ווואס מ'קען עס נוצן היינט און מארגן, דער היינטיגע השתמשות איז נישט די מארגענדיגע השתמשות, ממילא היסט נישט קיין דבר שיש לו מתירין.

אבער ס'איז דא חולקים אויף אים,[17] מ'זעהט אז דער ב"ח און דער ש"ך האלטן נישט אזוי, דער ש"ך (יו"ד סי' ק"ב סק"ח) רעדט דאך ביי כלים, אז א טריפה'נע כלי האט זיך אויסגעמישט מיט כש"ע כלים, צי מ'דארף אלעס כש"ן, אין שולחן ערוך (שם ס"ג) שטייט, אז ס'איז א דבר שיש לו מתירין, ווייל מ'קען אלעס כשר'ן. זאגט דארט דער ש"ך אז דו קענסט עס נוצן מארגן, ווייל מארגן ווועט עס זיין א אינו בן יומו, און אזוי נעמט אן דער ש"ך להלכה[18] אז טאמער ס'איז נאך א בן יומו, זאגט מען ווארט צו אויף מארגן, [ולכאורה לפי הצל"ח] קען ער דאך נוצן סיי היינט און סיי מארגן.

הגרי"ד: דאם וואם ס'היסט א דבר שיש לו מתירין, איז ווייל מ'קען עס כשר'ן.

רבינו: דאם איז ווענן הוצאות,[19] פארדעם היסט עס נישט קיין דבר שיש לו מתירין. אבער כ'רעדט פונעם ש"ך, מ'זעהט אז דער ש"ך האט נישט געלערנט אזוי, דאם איז דעם נודע ביהודה'ס אויפטוה.

עמיצער פרעגט אן דעם נודע ביהודה (שו"ת נוב"י או"ח מהדו"ת סי' ע"ד) אויף דעם אויפטוה (שכתב הנוב"י לחדש דלגבי טלטול ל"ש ההומרא של דשיל"מ) אז לויט דעם איז נישט שווער תום' קשיא, ווייל תום' (עירובין מב: ע"י"ש) בלייבט מיט א קשיא, און לויט דעם חידוש הייבט זיך נישט אן תום' קשיא, זאגט אים דער נודע ביהודה 'ווייניג קשיות פון תום' האב איך פארענטפערט? איז טאקע נישט שווער תום' קשיא'![20]

הגרי"ד: כ'האב דא (בספרו נשמת שבת החדש הנ"ל) אזא שאלה, אז עס פאלט אראפ א עפל פון די סוכה, און מ'לייגט עס אריין צוריק אין פריזשידער צווישן די אנדערע עפל, טאר מען נישט עסן קיין שום עפל.

און לגבי די שאלה פון די בענקל קען עס אויך זיין א דבר שבמנין (ע"י יו"ד סי' ק"י דדבר חשוב אפילו באלף לא בטל).

רבינו: און דאם קען זיין נאך א טעם פארוואם עס ווערט נישט בטל.

---

16 עי' בשו"ת דברי יואל סי' ק"ס אות ה' מש"כ בענין זה, וזהו דרשתו של רבינו ז"ל שדרש בישיבת נייטרא בחג השבועות.

17 עיי' בשו"ת תורת חסד (או"ח סי' ע"ח) להגה"ק רש"ז מלובלין זצ"ל [אות ג'] שהביא דברי הרע"א שכ' שם לתרץ קו' הטורי אבן במגילה (ה.) דהא דרבי נטע נטיעה בפורים, ומסיק הגמ' דבחמיסר הי', ורבי פשיטא דבטבריא קרי בארביסר עיי"ש. והקשה הטורי אבן הא י"ל דרבי נמי מספקא לי' כחזקי' שם, וכ' הר"ן דלדינא ספיקא דרבנן לקולא, וחזקי' קרי בשניהם ממדת חסידות, וא"כ י"ל דהיינו רק לענין קריאת מגילה ורק למדת חסידות, אבל רבי שפיר נטע נטיעה, עד כאן קו' הטורי אבן.

וכ' הגרע"א: די"ל דכיון דמלאכה בפורים הוי דשיל"מ, ודשיל"מ בספיקא דרבנן אסור, ע"כ מספיקא לא הי' לו לרבי להתיר עכ"ד. וכ' התורת חסד דמדברי הרע"א נראים דלא כהצל"ח, עיי"ש.

ויש לציין שיש פוסקים שנקטו סברא זו של הצל"ח להלכה, עי' בפתחי תשובה (סי' ק"ב ס"ק ו), ועוד בשו"ת מחזה אברהם (סי' נ"א) שכתב סברא זו לענין נר עלעקטרי בשבת קודש דלא הוי דשיל"מ עיי"ש.

וכן נזכרת כמ"פ סברא בעוד ספרי הפוסקים, ובספר יהושע (בפסו"ב סי' ת"ט) מש"כ לת' קו' הפנ"י ביצה (כ"ד ע"ב) מסוגית הגמ' ד' ע"ב דמשמע דדשיל"מ אסור גם בטלטול, וכן אי' בשו"ע יו"ד (רס"י ק"ב) עיי"ש גבי ביצה שנולדה ביו"ט, וכ' דמטעם דשיל"מ אסור באכילה, וכל דאסור באכילה ממילא אף בטלטול אסור עיי"ש.

18 וז"ל הש"ך: וגם נ"ל שיש לשהות הכלים עד שלא יהיו בני יומן דאז שרי מן התורה.

19 שהמחבר כתב שם דהכלי בטל ברוב, דאין דנים אותו כדבר שיש לו מתירין, כתב רמ"א בשם הרשב"א הטעם, שלא נחשב כדבר שיש לו מתירין לפי שצריך להוציא הוצאות להגעילו, והקשה הש"ך על זה, ובתו"ד כתב דהמהרי"ל בתשובה חולק ג"כ על הטעם שכתב הרשב"א דהרי ההוצאה להגעילו הפסד מועט הוא, וסיים הש"ך דיש לחוש לדבריו במקום שאין הפסד מרובה.

20 וז"ל הנוב"י: ומה שהקשה על מה שחידשתי וכו', ועל זה הקשה דא"כ נסתרה קושית התוס' וכו' שפיר קאמר, ואטו קושיא אחת מהתוס' מסולק על פי דברי החידושים שחדשתי, ואני לתרץ דברי רש"י באתי שם, ואין אחריות דברי תוס' עלי, עכ"ל. וע"ע בשו"ת נוב"י (אבע"ז סי' ל"ח). וע"ע שו"ת מהרש"ם (ח"ג סי' מ"ח), שו"ת תורת חסד (סי' ל"ח אות ג'), ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' מ"ב)

ביקור הגאון רבי נחמן יחיאל מיכל שטיינמעטץ שליט"א דומ"ץ סקווירא בב"פ, בעמח"ס שו"ת 'משיב נבונים' יום ב' פרשת וישב תשע"ג לפ"ק

הגרני"מ: מ'פרעגט מיך די שאלה וועגן הכנה למצוה, איינער רופט מיך אן צי ער מוז מאכן א הכנה צו א מצוה, צי ס'איז גענוג אן דעם. זאג איך אים אז ביי חנוכה זעהט מען אז די הכנה צו די מצוה איז זייער גרויס, אזוי ווי דער חידושי הרי"מ זאגט אז הדלקת הנרות איז כשרה בזרים, אבער הטבת הנרות איז פסולה בזרים, זעהט מען אז די הכנה צו די מצוה איז נאך גרעסער.

רבינו: יא, ביי די מנורה איז בית המקדש זעהט מען אזוי אז די א הכנה איז גרעסער.

הגרני"מ: דאכט זיך מיר אז כ'האב געזעהן פון רבי שמעון סופר (אבד"ק קראקא ז"ל) אז די פרשה פון ואתה תצוה את בני ישראל (וכה נאמרה מצות הטבת והדלקת הנרות דמנורה), שטייט צוויישן פרשת תרומה און די פרשה פון די בגדי כהונה, צו וויזן אז די הכנה צו די מצוה איז גאר גרעסער ווי די מצוה (כי פרשת תרומה היא רק הכנה לבניית הבית המקדש וכליו והיא קודמת להדלקת המנורה).

רבינו: פון 'יערוך אותו אהרן' וואס שטייט דארט לערנט מען עם ארויס (כמבואר בספרים הק' שרומזת על הכנה למצות הדלקת הנרות).

הגרני"מ: די בחורים האבן געפרעגט וועגן צינדן שפעט ליכט, מ'זעהט דאך אז ביי די רבי'ם האט מען געצינדן שפעט (כמנהג רבותינו הק').

רבינו: ווייל ס'איז געקומען א עולם איז עם מער פירסומי ניסא, האט מען דעמאלטם געצינדן.[21]

הגרני"מ: אלע פרעגן די קשיא אז מ'פסק'נט כבתה איז זקוק לה, פארוואס ביי צוויי טיהרן דארף מען צינדן כדי מ'זאל נישט חושד זיין, איז פארוואס ביי כבתה האב איך נישט מורא אז מ'זאל נישט חושד זיין, דער קרן לדוד (בתשו' או"ח סי' קנ"ט אות ז') שטעלט זיך אויף דעם, און נאך, וואס איז דער חילוק.

נאר דער פשט איז, אז ער מוז טאקע לאזן די מנורה דארט ליגן, מ'זעהט פון דעם אז די גאנצע חנוכה איז וועגן חשדות, כדי ס'זאל זיין פירסומי ניסא.[22]

די פוסקים פרעגן פארוואס צינדן נישט די נשים חנוכה ליכט, איז איין טעם וועגן אשתו כגופו (כ"כ בא"ר ומובא במשנ"ב סי' תרע"א סק"ט), אבער לכאורה מילא די וויבער צינדן נישט, אבער פארוואס זאלן די טעכטער נישט צינדן, זאגט דער משמרת שלום (בסי' עת"ר) אז ווייל די מאמע צינדט נישט, איז נישט קיין דרך ארץ אז די טעכטער זאלן צינדן.

רבינו: דער התם סופר (בחידושיו שבת כא:) זאגט אז וועגן דעם צינדן נישט די נשים, ווייל מ'האט קובע געווען מפתח ביתו ולחוץ (שבת שם), און כל כבודה בת מלך פנימה (תהלים מה, יד), נשים דארפן נישט זיין אינדרויסן.

א' מחתניו: ס'איז דא א שמועס פארוואס מ'דערמאנט נישט חנוכה ביים זאגן 'על המחיה', איז דער תירוץ ווייל בענטשן איז א פירסום [כשמברכין בזימון] און 'ועל המחיה' איז נישט קיין פירסום.

רבינו: דער גאנצער חיוב סעודה אין חנוכה איז דאך נישט קיין חיוב (כ"כ המחבר בסי' עת"ר סעיף ב'; ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמחה), אבער אין שלטי הגיבורים (על הגהות מרדכי פ"ב דשבת) זעהט אוים אז מ'דארף יא, ער זאגט אויף וטבוח טבח והכן, מכאן סמך לסעודות שעושין בחנוכה, דארט זעהט אוים אז ער האלט אז ס'איז יא א ענין.[23]

---

21 כ"כ בס' משמרת שלום (סי' מ"ט), וכן מאריך בזה בנמוקי או"ח (סי' תרע"ב) וכ' שכן נהגו נכדי בעל בני ישכר והדברי חיים עיי"ש. וכ"כ בליקוטי אוהב ישראל שכן נהג הגה"ק מאפטא זי"ע.

ומענין זה יש לציין מה שסיפר מרן רביה"ק ז"ל שזקינו מרן הגה"ק בעל ייטב לב ז"ל היו חבוש בשטריימל בכל שמונת ימי חנוכה, [וכן מובא בליקוטי מהרי"ח שאדמו"ר הגה"ק מו"ה יקותיאל יהודה ט"ב מסיגעט זצלה"ה הלך בכובע של שבת כל שמונת ימי חנוכה], ובשנה ראשונה אחר הסתלקות הייטב לב ומרן הקדושת יו"ט מילא את מקומו, שינה הקדושת יו"ט ממנהג אביו הק' ולא חבש השטריימל, וכאשר שאלו אותו על זה למה שינה ממנהג אבותיו, השיב, שבתור אדם פרטי לא היה דרכי ללבוש את השטריימל שהוא מנהג הצדיקים, שאיני נחשב כאחד מהם, אמנם מחמת כבוד הציבור שבאו לחזות בהדלקת הנרות הייתי צריך לחבוש השטריימל, אבל לא עלה בדעתי שיבוא מאן דהוא לראות הדלקת הנרות, כי מי אני שיבואו חסידים לראות את עבודתי, לכן לא לבשתי בגדי שבת להדלקת הנרות, ע"כ, וכן נהגו אחריו בניו הק' זי"ע.

22 עיין בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' מ"ח), שע"ת (סקי"ב), וכ"כ בית הלוי לחנוכה (ד"ה בכתה) שזקוק להדליקה משום חשד, אלא שאינו מעיקר המצוה, והאריך בזה בשו"ת ערוגת הבשם (או"ח סי' ר"ד), אכן בקרבן נתנאל (שבת פ"ב אות ו') ושו"ת שו"מ (תנינא ח"ב סי' ע"א) לפי תירוץ שני כתבו דלא אמרינן בזה חשש חשדא, שודאי ידינוהו לכף זכות שלקח הנר משם, עיי"ש.

23 וז"ל השלטי הגבורים: וטבוח טבח והכן, הח' מן טבח והתיבה והכן הם אותיות חנוכה, וסמך לסעודות שעושים בחנוכה, וטבח טבח בגימטריא מ"ד כמו הנרות.

הגרנ"מ: אויב מ'זינגט שירות ותשבחות הייסט עס יא א סעודת מצוה (כ"כ הרמ"א שם וז"ל: וי"א שיש קצת מצוה ברבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנוכת המזבח, ונוהגין לומר זמירות ושבחות בסעודות שמרבים בהם, ואז הוי סעודת מצוה).

מ'האט אויך נישט מדקדק געווען אויף די מנורות, אפילו ס'איז העכער צעהן טפחים, ווייל מ'האט דערקענט אז ס'איז פרסומי ניסא, אפילו ס'איז דא וואם האלטן אז די ליכט דארף אויך זיין נידעריגער פון צעהן טפחים.

רבינו שליט"א אמר על זה שכן נהגו אבותיו הק' ז"ל שהקפידו רק על רגל המנורה שיהי' למטה מעשרה טפחים[24]

הגרנ"מ: באמת איז דאך א שאלה, די רבי'ם וואם צינדן אין בית המדרש [אעפ"י שאין זה ביתם], איז לכאורה דער גאנצער היתר ווייל זיי וואוינען דארט.

רבינו: דאם איז נאר טאמער ס'איז אינאיינעם מיט די דירה, אבער טאמער ס'איז נישט אינאיינעם מיט די דירה.

הגרנ"מ: מ'זעהט דאך בכל תפוצות ישראל אז די רבי'ם צינדן, ווייל מ'עסט שבת ביים טיש. (עי' בויהי יוסף על חנוכה עמ' קצ"ח)

בכלל איז ביי חנוכה שווער וואם הייסט ביתו [שמחויב להדליק בו].

רבינו: די שאלה איז ביי חנוכה צי וואו מ'עסט צי וואו מ'נעכטיגט.[25]

הגרנ"מ: אז מ'פארט אוועק א טאג פאר חנוכה, און מ'איז חנוכה אויפן אראפלאן וואם זאל מען טוהן, די שאלה צי איך מעג אוועק פארן, אין דברי יואל (שו"ת סי' נ"ז אות ב–ג, וע"ע בספה"ק ויואל משה מאמר א' סי' צ"א) איז דא אזא שאלה צי מ'מעג אוועק פאָרן פארן"ן קיום המצוה.[26]

---

24 עי' בזמירות דברי יואל (לחנוכה, אות ד') שמרן רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל היה דרכו שהמנורה היתה עומדת על ספסל קטן באופן שירד המנורה היתה למטה מעשרה טפחים, אמנם הנרות עצמם הגיעו למעלה מיו"ד טפחים, ופע"א שאלו רב א' על כך, והשיבו שכן ראה אצל אביו מרן הקדושת יו"ט ז"ל.

ועי' בלקט יושר לתלמיד בעל התרומות הדשן שכתב מנהגי רבו בעל תה"ד שאם התחתון של נר תוך עשרה טפחים אעפ"י שעליון גבוה הרבה אין בכך כלום וכו', עיי"ש שהאריך בזה. ובסדר היום כתב וז"ל: ולא יגביה אותם למעלה מכ' אמה ולא למטה מי' טפחים, ומצותה מי' טפחים עד י"ח טפחים שכן גובהה של מנורה י"ח טפחים, עכ"ל.

והנה באלי' רבה תמה למה אין מקפידין על זה (מ"ש בשו"ע דמצוה להניחו למטה מי' טפחים) והביא דברי הד"מ בשם מרדכי דהיום שמדליקין בפנים א"צ להקפיד על כך וכו'. וגם מש"כ בסדר היום דאדרבה מצותו שתהי' למעלה מעשרים ותמה הא"ר עליהם, וכ"כ המאירי וכ"כ הרמ"ע מפאנו באלפסי זוטא שצריך שתהי' למעלה מעשרה דייקא, ומרן הק' בדברי חיים לחנוכה (דף כ"ה) ביאר שדעת הרמ"ע שכתב שמצותה למעלה מי' אינה סתירה למה שאמרו מצותו למטה מעשרה עיי"ש.

ובדעת תורה כתב וז"ל: וע"ש בא"ר מ"ש מהמרדכי דלדידן (היינו בזה"ז שאנו מדליקים בפנים) אין קפידא שיהי' למעלה מעשרה וכמ"ש הב"י וד"מ בשמו, ורק המדקדקים נהגו דלא כהמרדכי, אבל רוב העולם סמכו על המרדכי ובפרט דהרי"ף והרא"ש ס"ל דלעולם אין קפידא בזה, עכ"ל.

25 הנה בשו"ע (סי' תרע"ז סעי' א) כתב המחבר: ואם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתחו אעפ"י שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שולחן בעל הבית, והוא הדין לבן האוכל אצל אביו, והוסיף עלה הרמ"א, וי"א דבזמן הזה שמדליקין בפנים ממש ידליק במקום שאוכל, ובטו"ז (ס"ק ב) כתב וז"ל: ידליק במקום שאוכל, ובתשו' הרשב"א סי' תקמ"ב כ' דמי שהולך לפעמים בבית אחר בוודאי ידליק במקום שישן שם הוא ביתו, אבל למי שיש לו קביעות לאכול בבית אחר תמיד וישן בבית אחר בקביעות, ידליק במקום שאוכל, שלא איכפת לן במקום השינה, שהרי הבני בית הם יודעים שקביעת דירתו לאכילה הוא במקום אחר, מקום אכילתו עדיף, ושיטת הרש"ל הוא להיפך שצריך להדליק דייקא במקום שישן, וסיים על זה הטו"ז, ולענ"ד דברי הרשב"א עיקר בזה, עכ"ל הטו"ז. וכן נקטו הפוסקים דמקום אכילה עיקר, וכ"כ בשו"ת פרי השדה (חלק ב' סי' ע) גבי מי שסומך על שלחן חותנו ויש לו חדר מיוחד ללמוד ולישון שיש להדליק במקום אכילה עיי"ש, וראה באריכות בס' חובת הדר (אות נ"ט).

ומענין זה יש לציין מ"ש בזמירות דברי יואל (לחנוכה, אות י"ח) דדרכו של מרן רביה"ק ז"ל הי' להדליק בביהמ"ד שבביתו, אך משנת תשכ"ה ואילך כאשר גבר הדחק וביהמ"ד שבביתו לא הכיל את הקהל הגדול הבאים בצל קורתו להדלקת נרות חנוכה, התחיל להדליק נרות חנוכה בביהמ"ד הגדול, ומקודם לא רצה רבינו להסכים להדליק בביהמ"ד הגדול, גם אחרי הפצרות באי ביתו אשר ביהמ"ד שבביתו המקום צר מהכיל, רק אחרי שאמרו לו שגם מרן הגה"ק המהרי"ד מבעלוא ז"ל הדליק נרות בבית מדרשו הגדול בעיר בעלוא, על אף שלא היה פתח דירתו, על סמך שהוא עורך שולחנו בביהמ"ד הוי כבית דירתו, ובשמע זאת רבינו הסכים להדליק בביהמ"ד הגדול, והמנורה עמדה בפתח הסמוך לארון הקודש שדרך שם יצאו להחדר השני של ביהמ"ד (הנקרא בית שני) ולקראת ימי החנוכה תקנו שם צורת הפתח וקבעו דלת. ובכל שנה קנה רבינו מוועד הקהל את רשות ביהמ"ד לימי חנוכה כדי שיהא נחשב כביתו. ובשנה הראשונה שהדליק בביהמ"ד הגדול, חזר והדליק אח"כ נרות חנוכה בביתו בלא ברכה. ושוב אח"כ בשנות תשכ"ו-כ"ח חדל רבינו להדליק עוה"פ בביתו, ואפשר שמשום שהי' סובר שביהמ"ד הוי מקום האוכל כי כידוע ערך רבינו שולחנו הטהור בכל שב"ק בביהמ"ד הגדול והו"ל הביהמ"ד מקום האוכל כשיטת הרשב"א. ומעת שבנו הביהמ"ד החדש (החוב ראדני) ונבנה דירה מיוחדת לרבינו הדליק את נרות חנוכה בביהמ"ד הגדול אצל הפתח הכניסה לדירתו שבכותל מזרח. וכן בשנתו האחרונה בשנת תשל"ט, הדליק בביהמ"ד הגדול בקרית יואל בפתח שאצל דירתו.

26 דהנה דעת המהר"ם שיק (שו"ת או"ח סי' רס"א) שהשתדלות לקיים מצוה הוא רק מצוה מדרבנן, ומהדש שם דכמו שעשו חז"ל גדר וסייג לתורה,

רבינו: ס׳איז א גרויסער פראבלעם, טאמער לאזט מען איינעם אין שטוב וואם איז מדליק האט מען יוצא געווען, אבער ער זעהט נישט, און זעהן איז א עקסטערע מצוה.

הגרנ״מ: און אנצינדן אין פליגער און תיכף אויסלעשן האט נישט קיין פשט.

רבינו: וויל מ׳טאר דארט נישט אנצינדן (שמבואר בשו״ע שהמדליק במקום שהרוח יכבנו לא יצא אף שפסקינו דכבתה אין זקוק לה).

*

הגרנ״מ: אלע פרענגן די קשיא וועגן דעם שמן נם, צי ס׳איז כשר, וויל ס׳דארף זיין שמן זית, אבער אין די גמרא אין מנחות (דף סט:) טרעפט מען וועגן חיטין שירדו בעבים.

רבינו: דארט זעהט מען אז ס׳איז יא כשר למנחות, נאר פאר שתי הלחם איז עם נישט גוט וויל ס׳שטייט ממושבותיכם.

הרה״ח ר׳ שמואל הכהן פריעדמאן הי״ו, משב״ק: איך האב געהאט די זכיה צו הערן ווי דער רבי ז״ל (מרן רבינו בעל דברי יואל) האט געפרענגט די קשיא וועגן שמן נם, און ער האט געזאגט דאם לשון אזוי, ׳די תורה הק׳ זאגט דאך, אז מ׳זאל עם אויסקוועטשן פון א זית, און שמן נם איז נישט פון קיין זית׳ (ובדברי יואל על חנוכה מוזכר ענין זה כמה פעמים).

רבינו: דער דברי מלכיאל (ח״ז סימן י״ב) רעדט אויך דערפון, אזן ער זאגט אז ס׳איז כשר, ער ברענגט אראפ די גמרא פון מנחות.

דער כלי חמדה אין פרשת ויקהל (אות ה׳) ברענגט אראפ פונעם חידושי הרי״מ אז שמן נם איז נישט גוט, וויל ס׳איז נישט קיין שמן זית, און פונעם בעלזער רב (הגה״ק מהרי״ד ז״ל) שטייט אויך אזוי אז ס׳איז נישט גוט וויל ס׳איז נישט קיין שמן זית (ועי׳ בס׳ שו״ת יד חנוך מהגה״ק מקערעצקי סי׳ כ׳ עוד ראי׳ לזה).

ס׳איז א מחלוקה וויל דער דברי מלכיאל זאגט אז ס׳איז יא כשר, און דער כלי חמדה ברענגט אלע ראיות, און דער כלי חמדה האט געוואלט זאגן אז ס׳איז גוט, אבער ער פירט אויך אוים אז ס׳איז נישט גוט.[27]

א׳ הנוכחים: דער רבי ז״ל דער ברך משה האט נאכגעזאגט חנוכה ביי די תורות פונעם חתם סופר (שו״ת או״ח סי׳ קצ״ז) אז אלישע האט ממשיך געווען די שמן פון אנדערע זיתים, איז עם יא געווען שמן זית.[28]

הר״ר שמואל הכהן: דער רבי דער ברך משה האט עם נאכגעזאגט פון דעם רבי׳ן (מרן רבינו שליט״א בתוך קונטרס קטן של ד״ת לחנוכה שי״ל בשנת תשמ״ה), ער האט געזאגט ׳איך האב היינט געזעהן אין דעם קונטרס וואם מ׳האט ארויס געגעבן פון מיין זוהן, ער ברענגט דארט דעם באקאנטן חתם סופר׳ (ע׳ מש״כ בזה מרן רבינו ז״ל בברך משה לחנוכה ובעוד מקומות).

הגרנ״מ: ס׳איז באקאנט די תוספתא וואם דער רד״ק ברענגט אראפ (מלכים ב, ד) וועגן די שאלה פון מעשר, אז אלישע האט איר געזאגט אז מ׳דארף נישט מעשר׳ן דעם שמן נם.

רבינו: דער כלי חמדה ברענגט עם אראפ.

אפשר איז עם געקומען פון זיתים פון חוץ לארץ...

ואסרו דבר שאפשר שיביא אותו לידי עבירה, וסמכו דבריהם על הקרא דושמרתם את משמרתי, בכלל זה בוודאי נמי דצריך להשתדל בדברים המביאים לקיום המצוה, דכמו שנלמד מקרא הנ״ל למנוע מדברים המביאים לידי עבירה, כמו כן נלמד משם לעשות דברים המביאים לידי קיום המצוה, עכ״ד, ומחדש שם לפי״ז שחיוב ההשתדלות במצוה דחי איסורא דרבנן כיון שהוא גם הוי מצוה דרבנן.

וע״ז כתב רבינו ז״ל בתשו׳ בל״ק: וזה תמוה דהאיך אפשר לחדש מצות דרבנן מעצמינו מה שלא אמרו החכמים, ובוודאי אין לנו אלא מה שאסרו חז״ל, ועוד אפילו אי נימא דהוי מצוה דרבנן דמכללא איתמר מכח מה שסמכו חכמים על הקרא דושמרתם את משמרתי, א״כ הוי עכ״פ רק מצוה שבכללות ולא עדיף מעשה שבכללות שאינו דוחה ל״ת.

ומכמשיך מרן – אמנם באמת החיוב השתדלות לקיום המצוה הוא חיוב דאורייתא ולא מדרבנן, שלא היה ציווי התוה״ק שאם יפול השופר לידו אז יתקע, או אם ימצא סוכה בנויה אז ישב בה ולא באופן אחר, ואף שלא הוזכר בתורה בענין סוכה אלא ישיבת סוכה, מ״מ בוודאי הכוונה הוא לבנות הסוכה מקודם ולטרוח להביא השופר שיהיה בידו לקיימו, ואם לא עשה סוכה ולא הביא שופר ביטל מצוה עשה.

ועיי״ש שמאריך להביא כמה ראיות לחלק בין גזירות חז״ל הנלמדין מהקרא דושמרתם את משמרתי דהיינו רק על דברים שהוא כסייגים והרחקות שלא לעבור על אף איסורי דאורייתא, אבל דברים הבאים מכח הסברא כגון עשיית סוכה, הוי כסניף וחלק מהחיוב בהמצות עשה, וכן מחלק שם שחיוב הברכה שייך לעשות רק על חלק קיום המצוה ולא על חלק ההשתדלות, ולכן מברכין בתקיעת שופר על חלק השמיעה, אף שהתקיעה הוא גם חלק מהמצוה ומחלק החיוב השתדלות, עיי״ש שהאריך בזה.

---

27 עיי״ש בכלי חמדה שהחידושי הרי״מ מתרץ בזה קושיית הבית יוסף (סי׳ עת״ר) למה קבעו ח׳ ימים, הלא מצאו שמן שהי׳ בו כדי להדליק יום א׳, אמנם מכיון ששמן נס אינו ראוי להדלקה, היה מוכרח שישאר קצת מהשמן שמצאו, בכדי ששמן הנס יתבטל בה, ויהא מותר להדליק עמהם, עכ״ד, וכן תירץ מרן רבינו ז״ל בדברי יואל באריכות בדרוש ז׳ ד״ה ונראה לומר, וכן בדרוש כ׳, ועוד.

28 עיי״ש בחתם סופר שביאר מה שאמרו חז״ל (מדרש ילקוט רמז רכ״ח) על הפסוק ויעמוד השמן, שנתייקר השער, ולמה היה הדבר הזה שנתייקר השמן בכל הארץ, אלא ע״י שהמשיך הנביא כל צינורי השמן - שהי׳ ראוי להשפיע אל שאר הזיתים - לתוך כלי האשה, ממילא נתקלקלו כל הזיתים, ונתייקר השער.

כ׳האב געברענגט א ראיה אז ס׳איז יא כשר פון לשון המדרש (שמו״ר פכ״א ס״א) לא זהו שירדתם ואבלתם בתוך ביתו, און אין מדרש שטייט (מדרש שוחר טוב מזמור ח׳) ווייל זיי האבן געגעסן בשר בחלב האבן נישט באקומען די תורה. און ס׳שטייט אין מדרש (ילקוט ראובני פ׳ וירא) אויפן פסוק (בראשית יח, ח) ׳ואת בן הבקר אשר עשה׳ אז דעם בקר האט אברהם באשאפן מיט ספר יצירה, ווייל ס׳שטייט נישט ׳אשר תיקן׳ נאר ׳אשר עשה׳, איז פשט אז ער האט עם באשאפן מיטן ספר יצירה (ולפי זה כתבו המלבי״ם והגרש״ק בחכמת התורה פ׳ וירא כי מה שהאכיל אברהם להמלאכים בשר בחלב, היינו משום שהיה בשר שנברא על ידי ספר יצירה). איז עס דאך נישט געווען קיין בשר בחלב, איז פארוואס האבן די מלאכים נישט באקומען די תורה, אלא מאי, איז א סימן אז ס׳האט א דין בשר.

און מ׳קען זאגן אז דאס איז געווען די מחלוקה צווישן יוסף מיט די שבטים, אז די אבר מן החי איז געווען פון וואס זיי האבן באשאפן מיט ספר יצירה,[29] און יוסף האט געהאלטן אז ס׳האט א דין פון עכטע בשר, און ס׳איז דא ביי דעם דער איסור פון אבר מן החי, און די שבטים האבן געהאלטן אז נישט, אין דעם האבן זיי זיך געקריגט, צי אזא בשר וואס איז באשאפן געווארן בדרך נס האט א דין בשר, לגבי אבר מן החי און לגבי בשר בחלב.

ודברו אודות מנהג חלוקת ׳חנוכה געלט׳ ע״י הצדיקים

רבינו: דער ייטב לב האט געטיילט.

כ׳האב אמאל געהערט פונעם טאטן ז״ל אז דער ייטב לב האט געגעבן חנוכה געלט פאר בחורים, טאמער האט מען נאכדעם געשפילט קוויטלעך, דער וואס האט באקומען חנוכה געלט פון אים האט עם פארלוירן, אזוי האט מען געוואוסט אז טאמער מ׳באקומט חנוכה געלט וועט עם נישט האבן קיין קיום, ס׳איז געווען א סגולה צו פארלירן.[30]

כ׳האב געהערט, א איד האט געלערנט אין סיגוט ביים זיידן דער עצי חיים, נאכ׳ן דאוונען פלעגן ער אויסטוהן די תפילין און בחורים פלעגן קומען עם צוזאם לייגן, ס׳איז געווען חנוכה און ער האט זיך אויך געשטעלט אין די רייע, דער זיידע טוט אוים די תפילין, און קוקט אים אן און ער פרעגט אים ׳האסט געשפילט?׳ – ער האט געערעדט בקיצור – דער בחור האט נישט געענטפערט, ער האט נאכדעם געזאגט ׳יא האב איך נישט געוואלט זאגן, און ניין האב איך נישט געטארט זאגן, האב איך נישט געענטפערט׳, זאגט אים דער

29

וז״ל השלה״ק: ושמעתי שנמצא בקובץ ישן, הענין היה, אברהם אבינו עשה ספר יצירה ומסרו ליצחק, ויצחק ליעקב, ויעקב מסר לבניו אשר הם היותר מיוחסים, כי אין מוסרין סתרי תורה כאלה אלא לצנועין ומיוחסי ישראל בכל דור ודור, על כן מסרו לבני הגבירה ולא לבני השפחות. והנה מצינו בגמרא (סנהדרין סה:) דברא עגלא תלתא בכל ערב שבת על ידי עסק ספר יצירה בצירוף השמות, ובודאי זה הנברא על פי השמות ולא מצד התולדה אין צריך שחיטה, וניתר לאוכלו בעודו חי, וכך עשו השבטים. ויוסף לא ידע והיה סבור שהוא הנולד מאב ואם, הביא דבה זו אל אביו שהם אוכלים אבר מן החי, והם כנים היו וכדין עשו. עוד איתא בגמרא (סנהדרין שם) רבא ברא גברא, שדריה לגבי ר׳ זירא כו׳, ופרש״י על ידי שמות ספר יצירה. והנה יש שמות שמצירופם נברא זכר, ויש שנברא נקיבה. ואפשר שבראו השבטים בצירוף אותיות מספר יצירה, בראו נקיבה והיו מטיילין עמה, ויוסף לא ידע מזה והיה סובר שהיא נקיבה אשה מאב ואם, ובא והודיע לאביו שהם חשודים בעריות. וכשעסקו השבטים בצירוף סודות אלו ורצו להתחבר אליהם בני השפחות, אמרו השבטים אתם בני השפחות, וכוונתם היתה לשם שמים, כי לא נמסרו אלו הענינים אלא למיוחסים שבדור הזה. ויוסף לא ידע זה וסבר שהיו מזלזלים בכבוד אחיהם לקרא אותם עבדים, ובא והגיד לאביו, עכ״ד.

30

ע׳ בישמח משה במאמר תוכחת חיים לחודש אלול וז״ל: מוסר גדול הלילות הגדולים יבלה בתורה ובתפלה בשירות ותשבחות, ולא בשינה ומכ״ש בהבל הבלים של צחוק כמו קארטין וכדומה, ומשחית נפשו הוא יעשנה, ושמא תאמר איז לאו משם״ה לאווין יש בצחוק הזה, אמור לו כי הוא נכלל בלאו דלא תגזול בד׳ פנים, הא׳ כי הוא גזל, כי כל א׳ חושב שהוא ירוויה וכשהוא מפסיד תרע לו מאוד ואינו גומר ומקנה, ועוד נוסף שעושין רמיות ושקרים הרבה מאוד וגם בעוה״ר שחוק וקלות ראש ושקר ולה״ר ורכילות וליצנות וניבול פה נצמדו יחד, ומי יודע כמה נאצות גדולות באו מזה, עיי״ש עוד ג׳ אופנים למה הוא גזל. ועי׳ עוד בבני יששכר לחנוכה מאמר תורה אור.

ויש לציין מה שמובא בזמירות דברי יואל (לחנוכה, אות י״ג) כי בעת אמירת ד״ת באחד מלילות חנוכה (בשנת תרפ״ד בארשיווא), התריע מרן רבינו ז״ל נגד פירצת המשחק בקוויטלעך שלא לבלות בזה את הזמן היקר של ימי החנוכה, והרחיב את הדיבור בהתעוררות להתמיד בלימוד התורה שסגולתה גדולה יותר בימים הקדושים של חנוכה.

אגב, עיי׳ בס׳ דברי שלום (עמ׳ רצ״א) כי בישיבת הגאון בעל חת״ס ז״ל גזר אומר בימי חנוכה שלא ישחקו בקארטי״ן, והי׳ איזה בחורים שעברו בצנעה על דברי קדשו של רבם הגאון החת״ס, ושחקו בקארטין כל הלילה, ובאמצע הלילה הרגישו רעבון, ופתאום שמעו כי נברי אחד דפק על החלון דיש לו למכור פירות חדשים ונאים מאוד, הנקרא ״קארשען״, ומיד קפצו עליו וביעא וקנו ממנו הכל, ואכלו אותם, ולא הרגישו כי איך אפשר בליל חנוכה שימצאו פירות הללו ״קארשען״ שאין בנמצא רק בקיץ, אבל מחמת שהיו משוקעים בשחוק ה׳קארטין׳ שכחו הכל, ובכח הטומאה הזה שאכלו הני קארשען שהי׳ מהסט״א על שעברו על דברי רבם הנורא זי״ע, ושחקו בהמשך אחד עוד מעל״ע, ואח״כ בלילה אכלו שוב מהני פירות שהביא להם הנברי הזה, עד שעבר עליהם ג׳ מעל״ע, וכשהלכו לישיבת רבם בחזרה הרגיש בהם רבם, ולא רצה להשגיח ולהסתכל בפניהם כי שרתה עליהם רוח טומאה. עיי״ש הסיפור. ועי׳ בס׳ אביר הרועים עובדא כעין זו אצל תלמידי הרה״ק מקאלוב זי״ע.

זייד ׳ווילסט מיר נאך אנרירן די תפילין מיט אזעלכע העגטס?!׳, און ער האט זיך אויסגעדרייט און געגעבן די תפילין פאר א צווייטן.

דער ייטב לב האט יא געלאזט שפילן, און דער קדושת יו״ט נישט, ער האט געקענט ארויס שטעלן א בחור פון די ישיבה, ער איז געווען זייער שטרענג, און דער עצי חיים אויף, ער האט נישט געוואלט אהין געבן די תפילין.[31]

הגרני״מ: און דער קדושת יו״ט האט אויך געטיילט חנוכה געלט?

רבינו: כ׳האב געהערט אז פאר די קינדער האט ער געטיילט.

די קינדער האבן געשפילט דריידל, ער האט געהאט א טאכטער (שלימים נישאת עם כ״ק הגה״צ רבי חיים מאיר יחיאל ז״ל אבד״ק ריינזשיוו) וואם זי האט געהאלטן אין איין פארלירן דאם געלט, הכלל, זי איז אריין צום טאטן או געזאגט או זי שפילט זיך און זי קען נישט געווינען, האט ער געזאגט ׳איך וויל זעהן ווי אזוי דו שפילסט׳, איז ער ארויס געקומען אין שטוב וואו די קינדער האבן געשפילט, און ער האט געדרייט פאר איר, און איין מטבע האט זי געווינען, האט ער איר געזאגט ׳איינם האב איך פאר דיר געווינען מער קען איך נישט׳, און זי האט געהאט איין קינד... אמאל – אין די אלט אידיש – האט מען ׳האבן א קינד׳ געדופן ׳געווינען א קינד׳, זי (הילדה שנולדה) איז געווען דעם מוזשאיער רב״ם רעביצין (אשת הגה״צ רבי מנחם מענדל רובין ז״ל אבד״ק מוז שאי בנו של כ״ק הגה״צ רבי יעקב ישראל ישורון ז״ל אבד״ק סוליצא ואח״כ בסאסרענין).

ביקור כ״ק אדמו״ר מבית יצחק ספינקא שליט״א
מוצש״ק פרשת מקץ תשע״ה לפ״ק

האדמו״ר מספינקא: דער מנהג איז געווען צו צינדן חנוכה דעם שמש מיט אויל?

רבינו: ביי אונז האט מען געצינדן דעם שמש מיט אויל, און ס׳איז אבער דא וואם נוצן א ליכט – מיין שוועער (כ״ק אדמו״ר בעל ישועות משה מוויזשניץ ז״ל) האט אויך אזוי געטוהן – מיט דעם ליכט, די נר שעוה וואם מ׳האט מיט דעם אנגעצינדן די ליכט, דאם האט מען גענוצט פאר״ן שמש, כ׳האב עם דאם ערשטע מאל געזעהן ביי מיין שוועער.

האדמו״ר מספינקא: ביי מיין טאטן איז אויך אזוי געווען, א נר של שעוה.[32]

רבינו: ביי אונז איז אין די מנורה געווען נאך א בעכער״ל פאר א שמש וואם איז געווען פון אויל.

האדמו״ר מספינקא: מ׳האט געזוכט ס׳זאל ברענען דעם אנדערן טאג? ביי מיין טאטן איז אלץ געווען אז ס׳האט אריין געצויגן אינדערפריה אויך.

רבינו: ניין, ס׳מוז זיין זייער גרויסע בעכער״לעך, כ׳האב געזעהן דעם זיידן – דעם קדושת יום טוב״ס – מנורה, אן ס׳האט קליינע בעכערלעך.

האדמו״ר מספינקא: מ׳האט געטראפן די מעליצער מנורה בעכערלעך, און ס׳האט אויך קליינע בעכערלעך (אביו כ״ק האדמו״ר מספינקא ז״ל היה נכד בן אחר בן מצדיקי מעלין עד הגה״ק רבי יעקב ממעלין בנו של מרן הקק׳ בעל זרע קודש מראפשיץ ז״ל).

רבינו: דעם זיידנ׳ס איז א גרויסע מנורה, אבער די בעכער״לעך זענען נישט צי גרויס, היינט וואלט מען נישט געווען צופריידן פון דעם.

אינדערהיים זענען די בעכער״ס [לקידוש] אויך נישט געווען צי גרויס, וויין איז געווען א טייערע זאך, וויל מ׳האט מהדר

---

31 ויש להעתיק כאן מה שהשמיע מרן רבינו שליט״א בענין זה בתוך דברות קודש קודם העליה לציון הקדוש של מרן רביה״ק ז״ל ביום כ״ו אב תשע״א לפ״ק, אחרי שסיפר את העובדא הנ״ל: מ׳גייט ארויף אויפן ציון, מ׳גייט מתפלל זיין, דער מנהג איז ווען מ׳גייט אויף א ציון, מ׳לייגט ארויף די הענט אויפן ציון, איך וויל זאגן פאר יעדן איינעם, די הענט וואס מ׳לייגט ארויף אויף א קאמפיוטער, די הענט וואס מ׳לייגט אויף א צווייטע כלי כדומה, די הענט טרויעט מען זיך ארויף צו לייגן אויפן ציון הקדוש?, די כלים הטמאים זענען מטמא במגע ובמשא, דאס איז היינט די גרעסטע יצה״ר, אין היינטיגן דור איז דאס די גרעסטע קליפה און די גרעסטע כח הטומאה וואס דער יצר הרע האט ערפינדן, און ער בלייבט נישט ביי דעם, וויל די כלים ווערן נאך פארגעשריטן מחודש לחודש, און ס׳ווערט מער רייצנד און מער ציענד, און דאס דאס איז דער כח פונעם יצר.

ס׳שטייט די וואך אין פסוק, כי יסיתך אחיך בסתר, די זאכן הייבן זיך אן בסתר, קום ס׳איז אינטערעסאנט, ס׳איז זייער אינטערעסאנט, אבער אונז דארף מיר זיך מקבל זיין צו זאגן איך וויל נישט מטמא זיין מיינע אויגן!, איך וויל נישט מטמא זיין מיינע מחשבות!, און איך וויל נישט מטמא אלע רמ״ח איברים!, ווי די ספרים זאגן שדי תיכלא בכוליה, רח״ל דעם גאנצן מענטש.

אונז דארף מיר זיך מקבל זיין זיך צו שלאגן מיט יצר הרע, באקעמפן דעם יצר הרע, און אפילו ווען ס׳קומט נישט גרינג אן, און אפילו ווען ס׳איז שווער, אבער מ׳דארף זיך שלאגן מיט יצר הרע, ס׳איז שווער צו זיין א איד, צו זיין א איד איז נישט גרינג, מענטשן מאכן מיט נסיונות אין לעבן, אסאך נסיונות, און מ׳דארף זיך צוגעווואוינען זיך צו קענען מתגבר זיין אויף די נסיונות.

---

32 עיין בס׳ בן איש חי (פרשת וישב) שכדי שיהא ניכר שאין השמש בכלל נס, ולפ״ז כשמדליקין בשמן, והשמש משעוה או ממין אחר הוי זה משונה.

געווען אז א איד זאל עם האבן געמאכט, ס׳איז נישט געווען ווי היינט אז מ׳קויפט אזוי אין גרויסן, מ׳האט געדארפט האבן א פארלעסליכן וואס זאל עם מאכן.

ווי אזוי האט מען אמאל געפרעסט? מ׳קען זיך היינט נישט פארשטעלן ווי אזוי מ׳האט געלעבט אמאל, מ׳האט אונטער געלייגט ברעטער, און מיט די הענט אדער מיט די פוס האט מען געטרעטן אויף די ברעטער (כמבואר בגמ׳ בכמה מקומות), היינט לייגט מען א עלעקטריק פרעס, און עס פרעסט אויס, און פון די אנדערע זייט קומט ארויס ווייַן, אמאל פלעגן די גוים טרעטן, מ׳האט געדארפט האבן אויף דעם געזונטע גוים זיי זאלן עס קענען מאכן, און ס׳איז נישט געווען קיין יין נסך, עס איז געווען פארשידענע היתרים, ממילא דער וואס האט מהדר געווען ס׳זאל זיין נאר א איד, וועגן דעם איז ווייַן געווען זייער א שווערע זאך ס׳זאל זיין בתכלית הכשרות און מיט הידורים.

אין אונגארן איז כאטש שכיח געווען טרויבן, אין פוילן איז נישט געווען קיין טרויבן, איז נישט געווען קיין ווייַן, האט מען געדארפט ברענגען פון אונגארן, האט עס געדארפט זיין אפגעזינלט אויפן וועג ס׳זאל זיין פארלעסליך, ממילא איז ווייַן געווען א טייערע זאך, וועגן דעם האט מען אין פוילן געטוצט וויין אויף קידוש, אבער וועז מ׳האט נישט געדארפט נוצן קיין ווייַן, האט מען געטוצט עפעס אנדערש, וועגן דעם האט מען אין ראפשיץ געטוצט בראנפן (לקידוש בצפרא דשבתא), וואס דאס האט מען איבעראל געקענט מאכן, און ביים טיש האט מען געטוצט מע״ד (משקה שנעשה מפי דבש לאמירת לחיים). ובפרט וועז ס׳איז נאכנישט געווען א באהן, איז דאך נאך שווערער געווען, מ׳איז דאך געפארן מיט א פערד און וואגן, איז עס געווען זייער שווער, א איד זאל עם א גאנצע צייט היטן. היינט גייט עם אינגאנצן אנדערש...

*

רבינו: ביי ענק האט מען געהאט א הויבע מנורה צי א וואנט מנורה?

האדמו״ר מספינקא: א שטייענדיגע.

רבינו: מיין שווער האט געהאט א קלייַנע מנורה מיט א וועגטל.

האדמו״ר מספינקא: אין סקווירא איז אויך מיט א וועגטל.

מיין שווער האט מיר געקויפט צו די התונה מיט א וועגטל, איז בעלזא צינדט מען מיט א וועגטל, מיין טאטע האט אים געפרענגט צי מ׳מעג עס טוישן, זאגט מיין שווער ס׳וועט גארנישט געשען אויב ער וועט צינדן אין דעם... שפעטער האט ער גלאזט אז איך זאל עם אליין טוישן...

רבינו: כ׳מיין אז אין צאנז האט מען אויך געזאגט תורה ביי די חנוכה ליכט, אין צאנז איז חנוכה געווען זייער א גרויסע עבודה, ווייל סתם א טאג האט ער איינמאל געפירט טיש נאכן דאווענען, און חנוכה האט ער געפירט צוויי מאל, איינמאל נאכן דאווענען און איינמאל ביינאכט, שפעט ביינאכט, דער דברי חיים האט נישט געזאגט גארנישט [מזמורים ופיוטים], נאר געקוקט אויף די נרות.[33]

האדמו״ר מספינקא: דער טאטע פלעגט דערציילן ווי אזוי דער חקל יצחק און דער אמרי יוסף זענען געשטאנען ביי די מנורה, ער האט אויך געזאגט, אבער נאכדעם איז ער געבליבן שטיין א גוטע פאר מינוט און האט נאר געקוקט.

רבינו: ער האט געזאגט מצותה בראיה, דער זרע קודש זאגט אז ׳ראיה׳ איז אותיות ׳יראה׳, אז ס׳איז משפיע יראה.

האדמו״ר מספינקא: ס׳שטייט דאך אלא ׳לראותם׳ בלבד.

---

33 וז״ל בדרכי חיים: רבינו הקדוש הי׳ מטיב הנרות ושפך השמן זית על הנרות, והי׳ מדליק, ואחר הדלקה ישב רבינו הקדוש חצי שעה אצל הנרות בדביקות עצום ונורא, ואח״ז הלך רבינו הקדוש להשלחן, והי׳ מצוה לנגן ב׳ שיר המעלות, ואח״כ אמר רבינו הקדוש תורה, ואח״כ הי׳ מחלק בעצמו י״ש להקהל, ואחר זמן רב ישב רבינו לסעודת חלב עם הקהל והיו שותים מי דבש.

ועיי׳ עוד בחלק הסיפורים ושם מתואר כדלהלן: הנה אצל רבינו ז״ל היה בחנוכה סדר כמו בחג הסוכות, רבינו היה לבוש במשך כל שמונת הימים בשטריימל, ואמר בכל יום בעצמו הלל לפני התיבה, ואכל בכל שתי סעודות ביחד עם הקהל, ביום סעודת בשר, ובלילה סעודת חלב, בסעודת היום העמידו הקהל יין, ובסעודת הלילה מי דבש, וכמעט שבמשך כל שמונת הימים לא ראינו שינה בעינינו, כי ביום מובן מאליו כשהיה רבינו אומר בעצמו הלל לפני התיבה, ואח״כ אכל הסעודה עם הקהל היה נמשך בכל היום, ובלילה אחר מנחה המתינו הקהל עד שבא רבינו מחדרו לביהמ״ד להתפלל ערבית, ולהדליק אח״כ בביתו נרות חנוכה, ולזה לא היו כל העתים שוות לפעמים היו מתפללין ערבית בשעה 7 בלילה ולפעמים בשעה 9 והרבה פעמים בשעה 10, וההדלקה היתה נמשכת שתים או שלש שעות, והרבה פעמים היה רבינו הולך למקוה לטבול קודם ההדלקה, ואחר המקוה גם כן נשתהה עוד כמחצית שעה עד ההדלקה, ואחר הדלקת הנרות היה רבינו יושב אצל הנרות חצי שעה ויותר, ואח״כ היה רבינו הולך אל השלחן וישב שמה וצוה לזמר שני מזמורי שיר המעלות, אח״כ היה רבינו אומר תורה במשך שעה לערך, ואח״כ היה אחד מהקהל מעמיד י״ש, ורבינו היה מחלק ונותן לחיים, וזה היה לרוב בשעה י״ב חצות הלילה, אז הלך רבינו להדרו ללמוד, והקהל נפוצו מעט זה בכה וזה בכה, ובערך שעה אחרי זה התחילו להתאסף ולהכין עצמם לסעודת חלב, והיה רבינו אוכל עם הקהל ביחד והעמידו מי דבש, ורבינו היה מחלק ונותן לחיים, והיה מדבר הרבה עם הקהל מובן ממילא שכמעט לא היה פנאי לישן, גם היו הרבה פעמים שהיה רבינו מדליק נר חנוכה קודם מעריב ונשתהא אח״כ עוד כשעה עד תפילת מעריב, עכ״ל.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

אצל מעמד הגדול סעודת ההודאה

יום ד' וישב ליל הבהיר כ"א כסלו תשפ"ב לפ"ק בוויליאמסבורג יע"א

מיר געפינען די וואך אין די סדרה, וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. שטייט ווייטער אין פסוק, אלה תולדות יעקב יוסף, בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן.

דער פעטער ז"ל אין דברי יואל די וואך אין די סדרה (עמוד ריג), טייטשט דעם אלה תולדות יעקב יוסף, שטייט אין ישמח משה פרשת ויגש, וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה. שטייט אין זוהר הקדוש (פ' יתרו דף עח:), בשעת מתן תורה 'פקד ה' עמו', דער אויבערשטער באטראכט כלל ישראל, 'וראה שהם כולם קדושים', זיי זענען אן הייליג פאלק, 'ואין שום אחד בהם שנולד בפסול', קיין שום איד איז נישט געבוירן געווארן אויף א פסול'ן אופן, 'לכן נתן התורה', האט ער געגעבן די תורה פאר כלל ישראל, ווייל זיי זענען א הייליג פאלק. זאגט ער אלעס איז געווען בזכות און פונעם כח פון יוסף הצדיק, יוסף גדר עצמו מן הערוה ונגדרו כל ישראל, קומט אויס יוסף איז דער גורם פון נתינת התורה, וישלחני אלקים לפניכם להחיות לכם, זאגט ער, וואס הייסט להחיות לכם? אז מ'זאל לעבן, א חיות דאס איז שומר הברית, דער ברית קודש ווערט אנגערופן "יסוד חי עלמין" (זוהר פינחס דף רמד:), לפליטה גדולה אז מ'זאל קענען מקבל זיין די תורה, אזוי שטייט אין ישמח משה.

זאגט דער פעטער ז"ל אין דברי יואל, אלה תולדות יעקב יוסף וגו', אלע קינדער פון יעקב זענען געבליבן קינדער פון יעקב אבינו, א הייליג פאלק, א בחינה קדושה, איז יוסף בן שבע עשרה שנה, און ער איז נתגלגל געווארן ביז ער איז אנגעקומען קיין מצרים, און ער האט זיך גודר געווען פון עריות, דורך דעם איז נגדרו כל ישראל, במילא איז אלה תולדות יעקב, איז דא תולדות פאר יעקב, ווייל זיי האבן געקענט מקבל זיין די תורה.

ס'איז ידוע אז דער ים האט זיך נישט געוואלט שפאלטן, דער ים האט גע'טענה'ט, אידן האבן נישט קיין זכות אויפן נס פון קריעת ים סוף, אבער באמת זיין טענה איז נישט קיין טענה, ווייל ס'שטייט אין מדרש, איינס פון די ענינים די זכותים ווי אזוי די אידן זענען ארויס פון מצרים, ווייל זיי זענען געווען גדורים מעריות, פון ואו איז געקומען דער כח, ס'איז געקומען דער כח פון קדושת יוסף, זאגט דער מדרש, הים ראה וינס, מה ראה, ער האט זיך נישט געוואלט שפאלטן, ער האט געהאלטן אז זיי האבן נישט קיין זכותים, ער האט געזעהן ארונו של יוסף, יוסף איז געווען גדור פון עריות, אין זיין כח און זיין זכות האט גאנץ כלל ישראל זיך גודר געווען פון עריות, האבן זיי דאך יא א זכות, האט זיך דער ים געשפאלטן, אלעס אין זכות פון יוסף.

המצריים נענשו בגלל היותם כפויי טובה

עס קיין זיין נאך, הים ראה וינס, ער האט געזעהן ארונו של יוסף. ס'איז ידוע די קשיא אז די גזירה פון די שיעבוד אין מצרים איז געווען ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, פיר הונדערט יאר, ארויס געגאנגען איז מען נאך צוויי הונדערט און צעהן יאר, איז דאך די קשיא, ווי אזוי איז מען ארויס געגאנגען פארן זמן, ענטפערט מען אז דער קושי השעבוד האט משלים געווען, אויף וימררו את חייהם איז דא א קדמא ואזלא. די מצריים זענען נענש געווארן, פרעגט דער רמב"ם, פארוואס זענען די מצריים נענש געווארן, עס איז דאך געווען א גזירה פון ועבדום ועינו אותם, ענטפערט דער ראב"ד, אז דער עונש איז געווען אויפן קושי השעבוד. דער זיידע ז"ל אין עצי חיים פרעגט אויפן ראב"ד, באמת איז דאך שווער ווי אזוי איז מען ארויס געגאנגען פארן זמן,

מוז מען צוקומען אז דער קושי השעבוד האט משלים געווען, און אויב דער קושי השעבוד האט משלים געווען, איז דאס א חלק פון די שעבוד, א חלק פון די גזירה, דארף נישט צו קומען אויף דעם קיין עונש.

נאר עס קען זיין אזוי, וועו א צווייטע אומה - נישט די מצריים - וואלטן משעבד געווען כלל ישראל, וואלט מען טאקע געקענט זאגן אזוי, אז אויב דער קושי השעבוד האט משלים געווען דעמאלטס קומט נישט קיין עונש אויף דעם, אבער ביי די מצריים איז דאס נישט קיין תירוץ, יוסף האט מכלכל געווען די מצריים בשנות הרעב, אזוי ווי ס'שטייט אין פרשת מקץ, וועו נישט יוסף הצדיק וואלטן אלע אויסגעגאנגען אין די הונגער יארן, קומט אויס איז דא א חוב פון הכרת הטוב פון די מצרים פאר יוסף הצדיק, על כל פנים אויף אזויפיל, נישט שלעכט צו טוהן אוו נישט משעבד צו זיין כלל ישראל, עם כל זה שטייט ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, עשה עצמו כאילו לא ידע את יוסף, אנשטאט דעם וואס יוסף האט מטיב געווען מיט די מצרים, פרעה האט זיך נישט אומגעקוקט אויף דעם, ער האט זיך געמאכט ווי ער האט פארגעסן, ער האט זיי משעבד געווען מיט א געוואלדיגע אכזריות.

אז מ'איז זיך מתבונן אין דעם מצב פון יהדות החרדית דא אין אמעריקא, אוו אין די גאנצע וועלט, ווי אזוי ס'איז געווען דער כח התורה איידער דער פעטער ז"ל איז אנקומען דא אין די מדינה, אוו ווי אזוי דער כח התורה ושמירת המצוות איז נתרבה משנה לשנה בכמות ובאיכות, דאס אלעס איז בכוחו של אותו זקן, אויב אזוי איז נישט קיין קשיא פארוואס מ'דארף יעדעס יאר פריש געבן א שבח והודאה, ווייל יעדעס יאר איז דא א תוספת קדושה, א תוספת פון הרבצת התורה, ס'איז דא א תוספת פון שמירת המצוות, דורך תלמידיו ותלמידי תלמידיו, דער כח הקדושה איז זיך מתרבה בכל רחבי תבל, וועגן דעם איז דער חוב פון הכרת הטוב יעדעס יאר, אין א בחינה פון מוסיף והולך.

שטייט א וואלט אין כתב סופר, יותר יכאב כפיית הטובה, עס טוט זייער די כפיית הטובה, מער ווי די יסורים עצמם, מער ווי די יסורים. זעהט מען דא א נייע זאך וואס דער כתב סופר איז מחדש, דער כתב סופר זאגט, ס'איז דא שעבוד, אוו ס'איז דא קושי השעבוד, אלע זאכן טוען ווי, דאס אז ס'איז נישטא קיין הכרת הטוב דאס איז א ספעציעלע ווייטאג, אוו די ספעציעלע ווייטאג איז נאר שייך געווען ביי די מצריים, ווייל זיי זענען שולדיג געווען אן הכרת הטוב פאר יוסף, במילא אויף דעם ספעציעלע ווייטאג אז ס'איז נישט געווען קיין הכרת הטוב, דער כתב סופר זאגט אז דאס איז א ספעציעלע ווייטאג, אויף דעם איז געקומען דער עונש.

דער מדרש זאגט, הים ראה וינס, מה ראה, וואס האט ער גזעזהן, ער האט נישט געוואלט דערטרענקען די מצריים, פארוואס קומט זיי אזא עונש, ס'איז דאך געווען א גזירה פון ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, האט דאך עמיצער דאס געדארפט מקיים זיין, אויף דעם זאגט דער מדרש, ארונו של יוסף ראה, ער האט גזעזהן די ארון פון יוסף, יוסף האט מציל געווען ארץ מצרים בשעתו, איז דאך דא פאר די מצריים געווען אן ענין פון א חוב פון אן הכרת הטוב, מ'זאל נישט משעבד זיין, מ'זאל איבער לאזן די גזירה פאר א צווייטע אומה, אוו די מצרים האבן נישט געהאט דעם הכרת הטוב, במילא איז דא א ספעציעלע צער געווען פאר כלל ישראל, וואס אויף דעם ספעציעלער צער אויף דעם איז געקומען דער עונש, וועגן דעם זענען די מצריים דערטראנקען געוואלדיגע אכזריות.

הגדתי היום שאיני כפוי טובה

אז מען רעדט פון הכרת הטוב למטיב עמו, געפין מיר אונז אין פרשת כי תבוא, ביי די פרשה פון ביכורים שטייט אין פסוק, ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלוקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו, זאגט אונז רש"י, וואס הייסט הגדתי היום, צו זאגן שאינך כפוי טובה, צו זאגן פאר"ן אויבערשטן אז כ'בין נישט קיין כפוי טובה, נאר איך

דאנק דעם באשעפער, דו האסט מיר געגעבן ארץ ישראל. לכאורה דארף מען אריין טראכטן וועו מ׳שטייט דאס ערשטע מאל א איד ברענגט ביכורים, ער איז אנגעקומען קיין ארץ ישראל און ער ברענגט ביכורים, דאס ערשטע מאל וועו ער קומט ארויף אין ביהמ״ק פארשטייט מען אז מ׳דארף לויבן אוו דאנקען דעם באשעפער וואס ער האט אים געגעבן, הגדתי היום כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה׳ לאבותינו לתת לנו, אבער אז פאריאר האט ער שוין איינמאל געזאגט און געדאנק דעם אויבערשטן, ס׳קומט די צווייטע יאר, און די דריטע יאר, די צעהנטע יאר, מ׳ברענגט נאכאמאל ביכורים, פארוואס דארף ער צו זאגן הגדתי היום לה׳ אלקיך, פארוואס דארף ער נאכאמאל דאנקען, ער האט דאך שוין געגעבן א שבח והודאה פאר הש״ת, ער איז דאך שוין נישט קיין כפוי טובה.

ס׳קומט וועו דאס קינד קומט אן אין יענע ישיבה, דער זוהן קלויבט זיך אויס חברותות וועמען ער וויל, מיט אנדערע השקפות, דער סוף פון די בחורים וואס גייען אין די אזוי גערופענע ישיבות, זיי קומען אן קיין ארץ ישראל, דאס איז דער מציאות, וועו מ׳קומט אן קיין ארץ ישראל דארט האט ער די השלמה, ער ווערט אויסגעקילט פון יעדן דבר וואס איז בכי אונז חשוב, וואס איז בכי אונז הייליג, אזוי אז ער האט שוין מער נישט קיין קשר מיט סאטמאר, ער האט שוין אן אייגענעם מיינונג, ער פארשטייט שוין נישט וואס סאטמאר מיינט. און ס׳וועט קומען דער צייט וועו ער וועט אויפשטעלן זיין שטוב, וועט ער גיין וואוינען וואו ער וויל, ער וועט שיקן זיינע קינדער שוין אין אנדערע מוסדות דארט וואו ער וויל, זייער וייט פון וואס דער טאטע איז מחונך געווארן בשעתו, און דאס ברענגט א געוואלדיגע ירידת הדורות, א מורא׳דיגע ירידה אין אלע ענינים.

נאר מוז מען זאגן אזוי, ארץ ישראל ישראל איז מחכים, יעדעם יאר וואס מ׳וואוינט אין ארץ ישראל פארשטייט מען מער, מ׳פארשטייט בעסער די חשיבות ארץ ישראל, קדושתה וסגולתה, דער ייטב לב אין פרשת שלח איז דאס זייער מסביר ווי מ׳שטייגט אין די מדריגה אין ארץ ישראל. קומט אוים, יעדעם יאר שטייגט ער אין די השגה וואס ער פארשטייט וואס ארץ ישראל מיינט, במילא דארף ער יעדעם יאר פריש טאקע מודה זיין פארן אויבערשטן וואס ער האט אים געגעבן ארץ ישראל בכל שנה, א נייע הודאה.

בכל שנה ושנה ניתוסף גודל הנס בבחינת מוסיף והולך

דאס ענין האב איך געקלערט צו זאגן כ״א כסלו, דער יום הצלה והשחרור פונעם פעטער ז״ל זכותו יגן עלינו פון די ציפורני הרשעים. מ׳דארף זיך מתבונן זיין, שוין יארן לאנג וואס מ׳קומט זיך צוזאם כ״א כסלו, מ׳גיט א שבח והודאה פארן אויבערשטן, פאר די חסדים פאר די נסים, וואס ער האט אים מציל געווען פון די רשעים. שטעלט זיך די קשיא, אויב מ׳האט שוין געזאגט אן הודאה, מ׳האט שוין געדאנקט דעם באשעפער אין די יארן בעבר, וואס פעלט דאס אויס יעדעם יאר מ׳זאל זיך נאכאמאל צוזאם קומען און מ׳זאל פריש געבן א שבח והודאה.

נאר עס קען זיין אזוי, שטייט אין אהבת שלום פרשת כי תבוא, זאגט ער הגדתי היום, וואס מיינט דאס היום, זאגט דער אהבת שלום, איש המשכיל, א פארשטענדליכער מענטש, דארף מכיר צו זיין טובת ה׳, חסדי ה׳, מיט אן התחדשות יעדעם מאל, פונקט אזוי ווי היינט וואלט דאס נמשך געווארן פונעם מקור פון די חסדים. די גמרא דרש׳נט היום הזה ה׳ אלקיך מצווך לעשות, טייטשט די גמרא, בכל יום יהיה בעיניך כחדשים, היום ווייזט אז ס׳זאל זיין ווי א נייע זאך, די זעלבע זאך זאגט ער, הגדתי היום, היום איז טייטש היינט, די היינטיגע יארן מיט אן התחדשות, יעדעם יאר איז דא אן התחדשות.

דור שכולו 'חייב' שמרגיש חוב להודות על חסדיו ית"ש

מען שטייט אזוי, מ'קומט זיך צוזאם כ"א כסלו, איז אויך דא אן התחדשות, יעדעס יאר דארף מען לויבן דעם אויבערשטן מיט א פרישע התחדשות, שטייט פונעם רוזשינער ז"ל, מ'זאגט נאך אז ער האט געזאגט, אין בן דוד בא אלא בדור שכולו חייב, א דור שכולו חייב? א דור שכולו זכאי פארשטייט מען, וואס הייסט א דור שכולו חייב, זאגט ער, דור שכולו חייב איז טייטש, דער מענטש איז כולו חייב, ער איז שולדיג א חוב, ער איז שולדיג פאר הקב"ה צו דאנקען דעם היליגן באשעפער, דאס הייסט א דור שכולו חייב.

או מ'איז זיך מתבונן אין דעם מצב פון יהדות החרדית דא אין אמעריקא, און אין די גאנצע וועלט, ווי אזוי ס'איז געווען דער כח התורה איידער דער פעטער ז"ל איז אנקומען דא אין די מדינה, און ווי אזוי דער כח התורה ושמירת המצוות איז נתרבה משנה לשנה בכמות ובאיכות, דאס אלעס איז בכוחו של אותו זקן, אויב אזוי איז נישט קיין קשיא פארוואס מ'דארף יעדעס יאר פריש געבן א שבח והודאה, ווייל יעדעס יאר איז דא א תוספת קדושה, א תוספת פון הרבצת התורה, ס'איז דא א תוספת פון שמירת המצוות, דורך תלמידיו ותלמידי תלמידיו, דער כח הקדושה איז זיך מתרבה בכל רחבי תבל, וועגן דעם איז דער חוב פון הכרת הטוב יעדעס יאר, אין א בחינה פון מוסיף והולך.

וועגן דעם במקהלות ברכו את ה', שלומי אמוני בני ישראל קומען זיך צוזאם להודות ולהלל, און צו געבן השיר והשבח פאר השי"ת וואס ער האט געטוהן די גרויסע חסדים מיט די הצלה פונעם פעטער ז"ל, די הצלה איז געווען מיד ולדורות, 'מיד' מיינט מען אויף דעם דור וואס איז געשעהן דער נס, 'ולדורות' מיינט מען עד היום הזה. אונז אלע שפירן מיר די בחינה פון חייב, שולדיג זיין אן הכרת הטוב פאר'ן היליגן באשעפער.

על כן זכרונו בא להתחזק וללכת בדרכיו של מרן רבינו הקדוש בעל הנס

היינט צוטאג מ'איז מעלה אויפן זכרון די פעולות פונעם פעטער ז"ל, זיינע פעולות און זיינע מעשים הגדולים מסוף העולם ועד סופו, איז א זמן צו מאכן א חשבון הנפש, צו גיין אין זיינע דרכים וואס ער האט מדריך געווען, אלעס וואס איז נוגע חינוך הבנים והבנות, בנוגע לימוד התורה, בנוגע דאס דאוונען זאל זיין כדבעי, בנוגע דאס התנהגות פון א איד ביי זיך אין שטוב, און וועג ער גייט ארוים אין די גאס, עוסק צו זיין בצדקה וחסד, נזהר צו זיין אין עניני צניעות, אין די מלבושים און אין אלע ענינים, בפרט בענין השקפה ודעות, זיך נישט אוועק צו רירן כלשהו פון דאס אלעס וואס ער האט אונז געלערנט בכתב ובעל פה, וואס ער האט אונז געווארנט און געלערנט, און מעורר געווען אידישע קינדער, בגנות פון די רעיון הציוני, און אלע איסורים וואס עס ליגט אין דעם ענין, וואס איז נוגע די עיקרי האמונה.

התרחבות גבולי הקדושה בקהילותינו ומוסדותינו הק' בכל אתר ואתר

געלויבט השי"ת עס איז זיך נתרחב אונזער קהילה, די היליגע קהילה וואס דער פעטער ז"ל האט מייסד געווען בשעתו, דער טאטע ז"ל האט ממשיך געווען צו פירן די אלע יארן וואס ער איז געשטאנען בראש, די אלע מקומות בכל מקום ומקום איז גדלו והצליחו ועשו פרי בכמות ובאיכות, מ'בויעט איבעראל בנינים מפוארים, מ'בויעט בתי מדרשות, בתי חינוך לבנים ולבנות, מ'בויעט ישיבות פאר בחורים, די כוללי אברכים וועלט נתרחב ניתוספו ספסלי בית המדרש.

געלויבט דעם היליגן באשעפער, מ'הערט בחורים אין ישיבה קטנה זיצן און זענען עוסק בתורה בהתמדה און שטייגן אין תורה און יראת שמים במידות טובות, חסידישע בחורים, יעדעס יאר איז דא א פארהער אויף הונדערטער בלעטער גמרא מיט תוס' און שולחן ערוך, און די בחורים פארהערן זיך און זיי זענען בקי עד להפליא.

אין די כוללי אברכים זיצן יונגעלייט און לערנען בהתמדה גדולה, גדיים נעשו תיישים, זיי שטייגן אוים תלמידי חכמים מופלגים בקי אין אספאך מקצועות התורה, מ'זעהט אויף זיי אלע אז זיי זענען זרע ברך ה'.

אין די תלמודי תורה איז דא איבערגעגעבענע מנהלים, איבערגעגעבענע מחנכים, געטרייע מלמדים, עושים מלאכת ה' באמונה משריש צו זיין אין די תלמידים, תורה און יראת שמים און מידות טובות.

די תלמידים פון די ישיבה הגדולה - אין אלע סניפים פון די ישיבה - זיצן בחורים און זענען עוסק בתורה בהתמדה גדולה, בהבנה רבה ובעיון, און עם קומט סוף יאר פארהערט מען זיך אויף גאנצע מסכתות, צענדליגער צענדליגער דפים גמרא מיט תוס', ס'איז נראה וניכר, עס דערקענט זיך די היליגע ארבעט וואס מ'לייגט אריין אין די תלמידים, אין די תלמודי תורה, אין ישיבה קטנה, און אין

ישיבה גדולה, מ׳זעהט יעדעס יאר א פארבעסערונג, יעדעס יאר איז דא אן הוספה, א בחינה פון מוסיף והולך.

היי יאר אליינס איז אין ישיבה גדולה צוגעקומען צוויי ישיבות פאר די עלטערע בחורים, וואס זענען אין די גיל פון צוואנציג יאר, ברוך ה׳ ביידע ישיבות זענען מצליח, און אלע תלמידים זענען העכסט צופרידן פונעם סדר, דער אויבערשטער זאל העלפן מ׳זאל קענען לעתיד ווייטער אזוי אנגיין. בכח ובזכות של אותו זקן.

ועתה הייתי לשתי מחנות

אבער כ׳הייב אן אריין צו טראכטן דער מצב פון חברי קהילתינו הק׳, זעה איך אין אונזער קהלה, ס׳איז כמו צוויי קהילות, ס׳צוטיילט זיך אין צוויי חלקים, ס׳איז דא איין חלק חשוב׳ע יונגעלייט, זיי זיצן און זענען עוסק בתורה, אין להם אלא ד׳ אמות של הלכה בלבד, יראי ה׳, מתנהגים בחסידות, עכטע חסידישע יונגלייט, ווארימע יונגעלייט, מיט א חמימות צו יעדן דבר שבקדושה, זיי דאוועגען מיט אן התלהבות אויפן קול, אזוי ווי א חסידישער יונגערמאן דארף צו דאוועגען, יראי חטא, אפגעהיטענע אויגן, מדקדקים בקלה כבחמורה, אפגעהיטענע הייזער, אין צניעות אין לבוש און אין הנהגה אין אלע ענינים. דאס זענען די יונגעלייט די יושבי אוהל.

> ***אונז שטייען מיר יעצט אפאר טאג פאר הנוכה, מנהג העולם אז עס קומען זיך צוזאם אלע משפחות, קיעה"ר יעדער האט א משפחה פון קינדער און אייניקלעך, זאל יעדער טאטע בעטן פון די קינדער, פון די אייניקלעך, לאמיר הערן עפעס א דבר תורה, א שיין ווארט אויף הנוכה, און ער אליינס מעג אויך קענען זאגן, זיך צוגרייטן, ער זאל זאגן און בעטן פון יעדן איינעם זאל זאגן, זיי זאלן זעהן דער טאטע האט הנאה, דער זיידע האט הנאה פון א חסידיש ווארט.***

אויך די יונגעלייט וואס זענען עוסק במסחר און זיי גייען זוכן פרנסה, אבער ס׳איז א בחינה פון תורתם קבע ומלאכתם עראי, דאס לימוד התורה איז ביי זיי א קביעות, יעדעס מאל און יעדן טאג וועז זיי האבן א פרייע צייט, גייט מען אין ביהמ"ד, מ׳טרעפט אים אין ביהמ"ד, סיי שבת, סיי אינדערווא כאבן זיי א שיעור קבוע, צי א חברותא, צי ער שטעלט זיך צו א שיעור ברבים. ער דאוועגט אין ביהמ"ד אויף א מקום קבוע, בזמן קבוע, און דאס דאוועגען איז מרישא עד סיפא, פון אנהייב ביזן סוף, ער איז מדקדק אויף צניעות פון זיין ווייב און זיינע טעכטער, עס זאל זיין אויפן העכסטן אופן על אדני התורה והצניעות, ער גיט אכטונג אויף זיינע קינדער ווי אזוי זיי שטייגן אין די תלמוד תורה, ווי אזוי זיי שטייגן אין די ישיבות, ער האט א קשר מיט די מחנכים, ער האט אן עול מ׳דארף פארהערן זיין קינד, ער וויל וויסן שלום בניו. ס׳קומט שבת קודש, זיצט ער מיטן בני בית ביים שבת קודש טיש, ער איז מכבד דעם שבת קודש בשירות ותשבחות מתובל בדברי תורה אדער סיפורי צדיקים, א שיין ערליכן שבת קודש טיש.

אויך איז דא בעלי בתים, ס׳איז דא עלטערע בעלי בתים נכבדים, חשובי עדה, זיי האבן שוין אייניקלעך, יונגלעך און מיידלעך, זיי האבן א קשר מיט די אייניקלעך, געבן זיי דברי חיזוק, און באמת די אייניקלעך קוקן ארויף אויפן זיידן, און זיי זעהן דעם זיידן א חשוב׳ער בעל בית, ער לערנט תורה, ער דאוועגט אזוי ווי עס דארף צו זיין, ער גיט צדקה, ער איז א תומך פאר מוסדות התורה, און יעדער דבר טוב, זיין גאנצע שמחת נפשו וואס ער האט איז וועז ער זעהט אז זיינע קינדער זענען מצליח, וועז ער זעהט א קינד קומט און פארהערט זיך, דער קינד פארהערט זיך דאס און ביים זיידן איז עס א גרויסע שמחה, אן אמת׳דיגע שמחה. דאס איז א דוגמא טובה, דאס איז א גוטע ביישפיל פאר די אייניקלעך וואס זאגן מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, מ׳זעהט אייניקלעך קוקן ווי אזוי זעהט אויס א שבת, ווי אזוי זעהט אויס א יו"ט ביים זיידן, ווי אזוי זעהט אויס דער יו"ט פסח?, ווי אזוי זעהט אויס דער יו"ט שבועות?, ווי אזוי זעהט אויס דער יו"ט סוכות?, יעדער יו"ט האט דאך אנדערע בחינות, אנדערע ענינים, ווי אזוי זעהט אויס ראש השנה?, ווי אזוי זעהט אויס א יום כיפור?, דער גאנצער סדר פון ימים נוראים, דער זיידע איז א ספר, מ׳קען זיך אפלערנען פון אים, די קינדער קענען זיך אפלערנען ווי אזוי א איד דארף זיך צו פירן, אזא איד האט טאקע נחת און קורת רוח, נחת דקדושה, וועז ער זעהט די

קינדער שטייגן און וואקסן אין תורה און יראת שמים. דאס איז אין חלק פון אונזער קהילה, און אויף דעם דארף מען מאכן א ברכה, א ברכת הנהנין, פאר די אלע אידן וואס זיי פירן זיך אזוי שיין און ערליך.

וילכו אחרי ההבל ויהבלו

אבער פון די אנדערע זייט, מיט גרויס ווייטאג מוז מען זאגן, אז נישט יעדער איז אין דעם סוג, ס׳איז דא אן אנדערע חלק יונגעלייט, זייער ראשם ורובם ליגן אין עולם הגשמי, אין עולם התאוה, יעדעס יאר איז ער נאך מוסיף אין תאוות, און ער זינקט מער אין גשמיות, ער גייט איבעראל, ער שטעלט זיך נישט אפ, דא טאר מען נישט גיין, דא פאסט נישט צו גיין, ער קומט אן איבעראל, ער עסט איבעראל, אפילו אויף פלעצער וואו ס׳איז דא גאר שוואכע הכשרים. עס קומט יו״ט פארט ער אוועק פונדערהיים, אין די בערג, אין די קעטסקיל׳ס, עס קומט א שבועות, צי א סוכות, צי אפילו הושענא רבא און שמחת תורה פארט ער, ווי אויף ענגליש זאגט מען אויף וועקעישאן, אויף א וויקאנץ, אהן א חסידישן טעם.

עס קומט שבועות, ער הייסט דעם בעל תפילה זאל זינגען דעם אהבה רבה ניגון, און מיט דעם איז ער יוצא, אה, אז מ׳האט געזינגען דעם אהבה רבה ניגון, מיט דעם האט ער יוצא געווען, ער האט שוין געגעבן פאר די נשמה עפעס. עס קומט די הייליגע טעג, אמאל האט מען געוואוסט, מ׳האט געזוכט אויף די הייליגע טעג א בעל תפילה א בן של קדושים, א תלמיד חכם, און א גוטער בעל תפילה אויך זאל ער זיין. היינט איז געווארן אזא מאדע, מ׳דארף א חזן, א אויסגערופענעם חזן, אזוי מ׳ווערט אמעריקאניזירט, אין אלע ענינים, פאר ראש השנה פאר יום כיפור.

מ׳איז מקושר צום סמארטפאון, צוגעבינדן צום סמארטפאון, די אלע מיני גרופ׳ס און וואטסאפ׳ס ווי מ׳רופט עס, מ׳ווערט אזוי מגושם פילט מען נישט קיין טעם, מ׳פילט נישט קיין טעם אין קיין שום דבר שבקדושה, וועו עס קומט צום דאוענען שניידט ער אראפ פונעם דאוענען, פון פארנט און פון שפעטער, מ׳קען זיך מיטכאפן מיט א מנין, עס מאכן בקיצור, וויפיל מ׳קען נאר מקצר זיין פונעם דאוענען, וויפיל ס׳איז נאר מעגליך.

מ׳האט נישט קיין שיעור צום לימוד התורה, ווייל מ׳האט נישט קיין קשר מיט די תורה. שטייט אין תולדות, עס איז ידוע דאס ווארט פונעם תולדות, ולא יכלו לשתות מים ממרה, מים מיינט מען תורה, ממרה, פון ביטערקייט, כי מרים הם, זיי זענען ביטער, על כן קראו שמה, פון די תורה הקדושה, מרה, אזוי זאגט דער תולדות. ס׳איז דא א מרירות אין זיי, אין די יונגעלייט זעלבסט, פארדעם פילן זיי נישט קיין טעם, קיין מתיקות, אין די תורה הקדושה.

עס קומט שבת קודש, קומט ער אן שפעט צום דאוענען, און ער קלויבט זיך אוים שכנים זיינם גלייכן, און וועו ער קומט אן אין ביהמ״ד האט ער נאך צייט צו שמועסן. נאכן דאוענען, אז ס׳מאכט זיך א שמחה, מ׳גיט קידוש אין ביהמ״ד, איז געווארן א נייע מכה, דאס הייסט טרינקען, מ׳הייבט אן אויפצוגעבן יינות משובחים, און מ׳הייבט אן צו טרינקען א כוס נאך כוס, אדער בראנפן, אזא מין בראנפן, און אזא מין בראנפן, יי״ש פלוני, און יי״ש פלוני, א כוס נאך א כוס, זייער אסאך מאל נאך א קידוש קומט מען אן ממש צו שכרותו של לוט.

דאס זעלבע ביי א שמחה פון א וואך נאכט, אדער אן אנדערע שמחה, ס׳איז געווארן א פראבלעם פון טרינקען, מ׳טרינקט דברים המשכרים, זומער אין די קאנטרי, איז געווארן מ׳מאכט שבת, מ׳סערווירט קידושים און מלוה מלכה׳ס, ביים קידוש איז דא בשר ודגים וכל מטעמים, און אויך השתיה כדת אויפן גרויסן אופן.

עס איז געווארן א נייער מנהג, א ׳מנהג׳ וואס איז אותיות ׳גהנם׳, שבת נחמו דארף מען מאכן א מלוה מלכה מיט אלע מיני שמחה והוללות וואס מ׳קען נאר פארשטעלן, און עס דארף דויערן עד אור הבוקר, ביז עלות השחר, דאס איז דער זמן, און וואס טוט מען ביי די מלוה מלכה? אלע מיני שמחה והוללות וואס איז נאר מעגליך.

יונגעלייט בלייבן אין שטאט זומער, איז אויך דא צוזאם קומען, מ׳האט עס א נאמען געגעבן, ס׳האט א נייער נאמען ׳קומזיץ׳, אמאל איז עס אויפן יבשה, און אמאל איז עס אויפן ים, מיט אלע מיני מאכל און שתיה און הוללות אהן א גבול, אזוי ווערט מען מגושם, נישט סתם מגושם, נאר שטארק מגושם, אהן א קשר צו די תורה, מ׳פארלירט דעם קשר צו די אייגענע קינדער, מ׳ווייסט נישט ווי אזוי זיי האלטן ביים לערנען, צי קען ער יא, צי קען ער נישט, ווייל ס׳פעלט אים די געדולד, ער האט נישט קיין געדולד צו די אלע זאכן, ער איז טרוקן, אויסגעטרוקנט פון יעדע לחלוחית, פון יעדע רוחניות׳דיגע לחלוחית, און די קינדער זעהן דאס צו, און די קינדער לערנען זיך פון דעם אפ.

שלא לילך לרעות בשדות זרות

עס קומט די כיתה וואו זיין זוהן ווערט בר מצוה, מ׳דארף אויסוועלן א ישיבה פאר זיין זוהן, ווערט ער אויף איינמאל א למדן, פאר זיין זוהן דארף ער ישיבה פלוני, ווייל דארט

איז דא א גוטער דרך הלימוד, בזמן וואס ער האט נישט קיין השגה, ער ווייסט גארנישט וואס דאס הייסט א דרך הלימוד, ער האט נישט קיין השגה וואס דאס איז, אבער ער ווייסט וואס ער ווייל, וואס איז דער פשט? ער רעדט זיך איין מיט דעם בין איך בעל בתי״ש, דאס איז בעל בתי״ש, יעצט בין איך א בעל בתי״שער יונגערמאן. ס׳קומט ווען דאס קינד קומט אן אין ענע ישיבה, דער זוהן קלויבט זיך אויס חברותות וועמען ער ווייל, מיט אנדערע השקפות, דער סוף פון די בחורים וואס גייען אין די אזוי גערופענע ישיבות, זיי קומען אן קיין ארץ ישראל, דאס איז דער מציאות, ווען מ׳קומט אן קיין ארץ ישראל דארט האט ער די השלמה, ער ווערט אויסגעקילט פון יעדן דבר וואס איז ביי אונז חשוב, וואס איז ביי אונז הייליג, אזוי אז ער האט שוין מער נישט קיין קשר מיט סאטמאר, ער האט שוין אן אייגענעם מיינונג, ער פארשטייט שוין נישט וואס סאטמאר מיינט. און ס׳וועט קומען דער צייט ווען ער וועט אויפשטעלן זיין שטוב, וועט ער גיין וואוינען וואו ער ווייל, ער וועט שיקן זיינע קינדער שוין אין אנדערע מוסדות דארט וואו ער ווייל, זייער ווייט פון וואס דער טאטע איז מחונך געווארן בשעתו, און דאס ברענגט א געוואלדיגע ירידת הדורות, א מורא׳דיגע ירידה אין אלע ענינים.

ענייני צניעות

מ׳דארף נישט דערמאנען ענייני צניעות, ווי אזוי דאס ווייב גייט, בנוגע ביי-הער, די שייטל ווערט לענגער פון יאר צו יאר. מ׳ברענגט אריין אין שטוב אריין אלע מיני ליין-מאטריאל, דברים שאין רוח חכמים נוחה הימנו, ווייל ער איז דאך בעל בתי״ש. מ׳מאכט חתונה א קינד, איז דא א נייע מאדע, אנצוטוהן פאר די מיידלעך לעצטנס - אפילו פאר די גרויסע מיידלעך - לאנגע קלייד׳ער, דאס איז מנהג אמעריקא.

מ׳קוקט אן די זיידעס און מ׳קוקט אן די איניקלעך, זייער ווייט איינער פונעם צווייטן. די איניקלעך האבן זיך זייער גערעקט, א געוואלדיגע ירידה, וואס איז די סיבה פון די ירידה, דאס איז חברותא, ווייל דער חבר טוט אזוי, מוז איך נאכטוהן, מוז איך אויך אזוי זיין, דאס איז די פיתויי היצר, און אויף דעם איז דא א געוואלדיגער נסיון, מ׳זאל קענען עומד זיין אין די נסיון.

׳וימאן׳ עם ׳שלשלת׳ ׳וימאן׳ אותיות ׳ויאמן׳

די וואך אין די סדרה, דער נסיון פון יוסף הצדיק מיט אשת פוטיפר, שטייט אין פסוק ׳וימאן׳, אויף וימאן איז דא א ׳שלשלת׳, שטייט אין דברי יחזקאל פונעם שינאוועך רב ז״ל, פארוואס שטייט א שלשלת אויף וימאן, זאגט דער שינאוועך רב ז״ל, וועז א איד האט א נסיון, זאל ער נישט אריין טראכטן, פארוואס טאר מען נישט? וועגן דעם טעם טאר מען נישט, וועגן יענער טעם טאר מען נישט, דעמאלטס וועט ער האבן א דורכפאל מיטן יצר הרע, ער זאל זאגן גאנץ פשוט: איך וויל נישט!, איך וויל נישט!, איך וויל נישט! - אזוי זאגט דער שינאוועך רב - ער זאל זאגן דריי מאל: איך וויל נישט!, איך וויל נישט!, איך וויל נישט!, און דאס איז דער ׳שלשלת׳ אויף ׳וימאן׳. זאגט דער דברי יחזקאל, ׳וימאן׳ איז די זעלבע אותיות פון ׳ויאמן׳, ער האט געגלייבט, זאגט דער שינאוועך רב, מיטן כח פון אמונה, קען מען זיך מתחזק זיין קענען יצר הרע, און זאגן אן א שום טעם, נאר וויל איך האב אמונה שלימה.

מיט דעם קען מען פארשטיין די גמרא אין מלקות דף כ״ד, בא חבקוק והעמידו על אחת צדיק באמונתו יחיה, ס׳איז דאך דא תרי״ג מצוות, אבער מיטן כח פון אמונה קען מען זיך מתחזק זיין קענען יצר הרע, און זאגן: איך וויל נישט!, איך וויל נישט!, איך וויל נישט!. און אזוי וועט מען מקיים זיין אלע תרי״ג מצוות.

אין היינטיגע זמנים, אז מ׳טראכט אריין וואס איז די עצה בזמן הזה, זיך מחזק זיין קענען די געוואלדיגע ירידה, נאר צו זאגן פאר די אלע תאוות הגשמי, צו די אלע גשמיות׳דיגע ענינים: איך וויל נישט!, איך וויל נישט!, איך וויל נישט!. מיט אמונה שלימה אינעם הייליגן באשעפער וועט מען עס קענען אויספירן, וועט מען זיך קענען מתגבר זיין, אויף די אלע נסיונות, און בליבן א עם קדוש לה׳ אלקיך.

איך וויל זיך וועגדן צו אלע אנשי שלומינו, מ׳זאל באמת באטראכטן דער מצב פון אידישקייט, יעדער איינער, יעדער אינציגער זאל זעהן צו טוהן פעולות אפצושטעלן דער מצב וואס עס פארשפרייט זיך, פון די אלע ענינים וואס מ׳האט פריער אויסגערעכנט, ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם.

להיות דוגמא אישית לבניו ונכדיו

יעדער טאטע זאל טוהן אלע השתדלות צו זיין א מוסטער, א ביישפיל לטובה, מיט זיין איגענע התנהגות בשבתו בביתו ובלכתו בדרך בשכבו ובקומו. אויב דער טאטע אליין וועט זיך פירן בהדרגה, נישט מרבה צו זיין די תאוות, און נישט צו טוהן דברים שאין רוח חכמים נוחה הימנו, איז צו האפן אז זיינע אייגענע קינדער וועלן נאכגיין די דרכים פונעם טאטן בעזר שמו יתברך.

יעדער טאטע זאל אכטונג געבן אויף די קינדער, אין וועלכע ישיבה שיקסטו דיין זוהן, אין וועלכע פלאץ גייסטו וואוינען, אין וועלכע קאנטרי גייסטו זיין זומער, ווער איז די חברותא דארט, און אז ס׳פעלט אוים מעג ער זיך אויסשמועסן און מסביר זיין פאר זיין קינד די אלע סכנות פון די אלע ענינים.

ס׳קומט יו״ט חנוכה, פורים, זאל דער טאטע וויזן אז ס׳איז דא א יו״ט, וואס יו״ט מיינט, וואס מיינט חנוכה, וואס מיינט פורים, וואס מיינט סוכות, וואס מיינט שבועות. אונז שטייען מיר יעצט אפאר טאג פאר חנוכה, מנהג העולם אז עס קומען זיך צוזאם אלע משפחות, קיעה״ר יעדער האט א משפחה פון קינדער און איניקלעך, זאל יעדער טאטע בעטן פון די קינדער, פון די איניקלעך, לאמיר הערן עפעס א דבר תורה, א שיין ווארט אויף חנוכה, און ער אליינס מעג אויך קענען זאגן, זיך צוגרייטן, ער זאל זאגן און בעטן פון יעדן איינעם זאל זאגן, זיי זאלן זעהן דער טאטע האט הנאה, דער זיידע האט הנאה פון א חסידיש ווארט.

דער אויבערשטער זאל העלפן אז אונז זאלן מיר מגדל זיין אונזערע קינדער, סיי די זוהן, און סיי די טעכטער, לתורה לחופה ולמעשים טובים, מ׳זאל זעהן פון זיי דורות ישרים ומבורכים, און נחת דקדושה אלעמאל.

גזירת החינוך בארה״ב

אז מען רעדט עניני חינוך, מוז מען ארויס ברענגען די סכנה וואס עס הערשט אויף די בתי חינוך דא אין ניו יארק סטעיט, ווי עס קוקט זיך אוים אין די קומענדיגע חדשים, וועט די רעגירונג אין אלבאני טוהן פעולות בעניני חינוך, זאכן וואס איז דאס חיות פון כלל ישראל. מ׳דארף רחמי שמים מרובים, און זיין גרייט לדורון לתפילה ולמלחמה, דער אויבערשטער זאל העלפן אז מ׳זאל מצליח זיין מיט די פעולות וואס מ׳טוט זאל זיין מיט גרויס הצלחה, קיינער זאל נישט קענען חלילה טשעפענען דעם חינוך פון די אידישע קינדער.

גזירת גיוס בני הישיבות בארה״ק

אזוי אויך אין ארץ ישראל דארפן זיי אויך האבן רחמי שמים, גיוס בני הישיבות איז נישט אראפ געגאנגען פון סדר היום, און עס הערשט א געוואלדיגע סכנה ווי אזוי מ׳וועט איינפירן, וואספארא סדר מ׳זאל איינפירן, מי יודע מה יולד יום, ה׳ ירחם.

בנוגע השקפה דארף מען אויך האבן געוואלדיגע חיזוק מ׳זאל נישט ארויין פאלן אין דעם נעץ וואס דער יצר הרע האט אויסגעשפרייט, וואס האט צוטוהן מיט דעם ציוניסטישן רעיון, דער רעיון פון כוחי ועוצם ידי, דער רעיון פון א גאולה פאר ביאת המשיח, מ׳זאל וויסן מיט א קלארקייט די איסורים מיט וואס דאס איז פארווייקלט, און זוכה זיין צו התבדלות פון די רשעים אפילו במחשבה, ווייל אפילו א מחשבה איז פוגם אין די ענינים.

דער אויבערשטער זאל העלפן דער זכות פונעם פעטער ז״ל זאל מגין זיין אויף אונז, אויף אונזערע זוהן, און אויף אונזערע טעכטער, אז מ׳זאל גיין בדרך התורה והיראה, אין די בחינה פון מוסיף והולך.

בשבח חבורות ללימוד התורה

איך וויל ארויס ברענגען לשבח, פון די חבורות פון לומדי תורה, חבורת יסודי התורה, חבורת תורתך שעשועי, אין די חבורות זענען מקושר, צוזאמגענומען הונדערטער אידן לומדים, מ׳לערנט און מ׳חזר׳ט און מ׳שטעלט זיך צו א פארהער, אשרי להם ואשרי חלקם, ס׳איז אן עונג רוחני וועז מ׳לערנט און מ׳חזר׳ט און מ׳פארהערט זיך, זאל דער אויבערשטער העלפן מ׳זאל קענען וויטער אזוי אנגיין בבריאות השלימות.

בשבח המוסדות בוויליאמסבורג

און איך וויל נאר זאגן בשבח פון די היזיגע מוסדות, כ׳בין דאך דא אין וויליאמסבורג, ס׳איז דא א הערליכע תלמוד תורה, א הערליכע בית רחל, די ישיבות קטנות זענען מצליח אויפן העכסטן אופן, מ׳לייגט אריין אסאך כוחות און אסאך געלט, צו הייבן די איכות פון די לימודים, ווי אזוי די תלמידים זאלן שטייגן, איבערגעגעבענע מלמדים, מחנכים מומחים, תלמידי חכמים ויראי ה׳ עושים מלאכת ה׳ באמונה, און ס׳איז נראה עס דערקענט זיך, זייער שוועריג ארבעט, זאל דער אויבערשטער העלפן אויף לעתיד וויטער. פארשטייט זיך אז עס קאסט אסאך געלט, א הון תועפות, די הנהלה הגשמי מוטשעט זיך זייער, במילא דארף מען קומען צו הילף מיט וואס נאר מעגליך, ווייל באמת ליגט א שווערע ארבעט, עבודה קשה שבמקדש, אויף די הנהלה הגשמי, דער אויבערשטער זאל העלפן, בעזר שמו יתברך זיי זאלן נישט האבן קיין שום עגמת נפש, אלעס זאל זיך פירן אויפן בעסטן אופן. דער אויבערשטער זאל העלפן מיר זאלן אלע שוין זוכה זיין צו התרוממות קרן התורה וישראל בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

כִּי בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּנוּ!

די שענסטע מתנה לכבוד חנוכה!

בשורה משמחת!

בשמחה רבה הננו
מודיעים כי כבר
ניתן להשיג

כל ה'סעטס'

לב אהרן

חמשה חומשי תורה

בדרך אגדה וחסידות

פנינים יקרים, הדרכה, מוסר וחיזוק בעבודת ה'

מפום ממלל רבבן

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א מסאטמאר

ספעציעלע פריז
$55
לכבוד חנוכה

זמני מכירה הראשונה ביומי דחנוכה

אור ליום א' ב' ג' דחנוכה
בביהמ"ד הגדול קרית יואל
אצל הדלקת הנרות של כ"ק מרן רבינו שליט"א

אור ליום ה' דחנוכה ומוצאי שבת חנוכה
בביהמ"ד הגדול ווילליאמסבורג
אצל הדלקת הנרות של כ"ק מרן רבינו שליט"א

אחר ימי החנוכה יהיה להשיג בעז"ה אצל כל מוכרי ספרים

יעל להוצאת ספרי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א